image
not
available

719.

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
9000000035773

Digitized by Google

image
not
available

Hist

image
not
available

RVSSIA
ſeu
MOSCOVIA
itemque
TARTARIA
Commentario Topographico atque politico illuſtratæ.
LVGD. BATAVORVM
Ex officina ELZEVIRIANA.
Anno cIↄ Iↄc XXX.
Cum privilegio.

image
not
available

QVÆ IN HOC commentario continentur hæc ſunt:

RVSSIA.

I.

RVSSIAE topographica deſcriptio, è probatiſſimis autoribus compendio deprompta. pag. 1

II.

[...]cœlique qualitates; fruges, [...]que commerciis apta. 56

image
not
available

III.

De ingeniis & moribus incolarum. 63

IV.

Regimen politicum & civile. 79

V.

Reditus Principis, quibus rebus conſtent. 93

VI.

De moneta Ruſſica. 99

VII.

De militia Ruſſorum. 101

VIII.

De familia magni Ducis Muſcoviæ, & Principum ſucceſſione. 107

IX. *De*

IX.

[illegible] moribus. 164

X.

Magnus Moſcoviæ Dux. 165

*3 TAR-

image
not
available

TARTARIA.

I.

Excerpta è Michalonis Lituani fragmentis de moribus Tartarorum. pag. 189

II.

e Tartarorum origine, mori-
tam domi quam in bello, di-
na. E Thuano. 215

III.

actatus de Tartaris Praeco-
es, Cherſoneſiis, & Boſpo- 229

IV. *Mar-*

IV.

[illegible] Broniovii de Biezdz- [illegible], ad Tartarorum legati, Tar- [illegible] 254

V.

Excerpta quaedam ex Sabelli- [illegible] [illegible]

image not available

SVMMA PRIVILEGII.

I*Lluſtrium & Præpotentium D.D. Ordinum fœderatarum Belgiæ provinciarum decreto cautum eſt* Bonaventuræ *&* Abrahamo Elzeviriis, *Academiæ Leydenſis typographis, Ne quis præter illorum aut hæredum voluntatem toto decennio proximo, his in regionibus excudat, aut alibi extra provincias excuſum inferat vendatve librum hunc, cui titulus,* Ruſſia ſeu Moſcovia; itemque Tartaria: commentario topographico atque politico illuſtratæ. *Quod ſi quis contempta auctoritate, directe vel indirecte, librum hunc, totum, vel partem ejus, hoc ſive alio modo, extra dictum temporis intervallum typis mandare, vel impreſſum alibi in has oras inferre & vendere præſumpſerit; confiſcatione exemplarium, mulctaque inſuper ſexcentorum florenorum damnas eſto; uti latius patet in ipſo privilegio, dato Hagæ in conventu D. D. Ordinum Generalium,* IX *Iulij,* MDCXXX.

N. vander BOVCHORST V^t.

Ad mandatum Præpotentium D. D. Ordinum General. ſſ.

C. MVSCH.

image
not
available

Condoram, & magnam Siberiæ partem; cujus incolæ licet non ſunt Ruſſi, tamen parent Ruſſiæ Duci, illiuſque legibus vivunt, & tributa ipſi pendunt uti nativi illius ſubditi. præterea regna Caſan atque Aſtracan, itidem bello acquiſita. Tota hęc regio ingens terrarum ſpatium in longitudinem atque latitudinem occupat. Nam à ſeptentrione in meridiem, à Cola ad Aſtracan (quod regnum nonnihil declinat verſus ortum) patet in longitudinem verſtas ſive milliaria Ruſſica (quorum LXXXVII uni gradui comparantur) quater mille ducenta & ſexaginta: Et tamen Princeps Ruſſiæ adhuc grande terrarum ſpatium poſſidet ultra Colam verſus arctum & ad flumen Tromſchuan uſque; verum limitibus incertis, & jure pene controverſo inter ipſum & Sueciæ Daniæque Reges, quorum uterque varia loca ibidem poſſidet, & imperium totius ſibi vendicat. In latitudinem porro à finibus Livoniæ, & limite illius occidentali, ad Siberiam & limites remotiſſimos verſus ortum, circiter quater mille quadringenta milliaria Ruſſica occupat. Si vaſtæ hæ regiones ubique pari incolarum frequentia cultæ eſſent, Princeps hic haud dubio vicinos

omnes

image
not
available

autem primo verſus meridiem ad VVyezman; inde ortum petens Drohobum, Smolensko, Orſſam Dubrovvnam, & Michalouvv ſtringit; inde rurſus in meridiem ſe convertens, Kioviam Ruſſiæ olim metropolin, Circaſſosque adit; & tandem per campeſtria deſerta fluens, Oczakovv Tartarorum Perecopenſium oppidum & arcem, XL milliar. à Circaſſis attingit; indeque in pontum Euxinum tam vaſto oſtio exit, ut procul intuentibus freti formam referat. ſunt qui dubitant fluvium hunc non recte hodie Boryſthenem vocari; ſed Berezinam flu. (qui Boriſovv arcem alluit & in Dneper confluit) rectius à veteribus Boryſthenem appellatum.

III. Tanais, vulgo *Don*, (antiquis limes inter Aſiam atque Europam,) in Rezan Ozera oriens, ex lacu Ivvanovvo Lezioro (qui in latitudinem, ut tradunt, patet verſtas 10) primum recta per Tartarorum Perecopenſium agros verſus ortum labitur, & haud longo à flumine Volga intervallo & oppido Saniſſà, cubito ſe flectens, atque aliquot aliis amnibus auctus, in Mæotidem paludem prope oppidum Azoph deſcendit. Per hoc flumen ab urbe Moſcua Conſtantinopolin navigatur,

image
not
available

VII. Suchana, qui influit in Dvvinam,&amiſſo nomine una cumDvvina in mare arctoum ſe mergit.

VIII. Ocka, haud longe à Tartarorum Perecopenſium finibus exoriens; & Vorotiniam, Collugam,Cerpachum, Corſiram, Columam, Rhezaniam, Cazigorodiam,Murinamque præterlapſus, curſu in arctum reflexo, in Volgam deſcendit juxta Niſinovogorodam. Piſces nutrit lõge optimos. Ex ejus fontibus quoque oriuntur Sem & Soſna.quorum ille Senerenſem Ducatum præterfluit; oppidumque Potivolo alluens, in Diſnam flu. illabitur juxta oppidum Czernigovv, & cum Diſna infra Kioviam in Boryſthenem: Soſna autem per campeſtria Tartarorum curſu in orientem inſtituto à Tanai abſorbetur.

IX. Moskua, metropolin dividens, illique nomen communicans, deſcendit in Occam. Oritur autem in Tvverenſi provincia, ſeptuaginta fere milliar. Ruſſic. ſupra Moſaisko, à quo ad metropolin jam dictam XC milliar. numerantur: ſex autem mill. ſupra Moſaiſco navigabilis eſſe incipit.

X. VVichida, ampliſſimus amnis, qui in Permia oriens, Volgæ confluit; alii in Dvvinam deducunt.

Nunc

image
not
available

Kitaygorod. Huic proxime adjacet caſtellum, aut Regia, muris ab hac diviſa; appellaturque *Kremlenagrod*. Quæ duæ partes muro circumdatæ ſunt lapideo, nonnulla materie adjecta. Pars quæ ab oriente, ſeptentrione & occidente has cingit, *Tzargorod* dicitur, id eſt, Cæſarea civitas; muro cincta ex candido ſaxo, ſed terra aggeſta. Pars quæ has extra circumcingit, *Skorodum* nominatum, ſepem habet, ſine ulla terra. Pars hujus meridionalis, trans flumen Moſcuam ſita, alio nomine Strelzka Slaboda vocatur; quod à militibus inhabitetur, ſive prætorianis magni Ducis. hanc à Baſilio ædificatam ſcribit Fletcherus, & milites ibidem collocatos, privilegio ipſis indulto medonem etiam vetitis diebus bibendi; atque ea de cauſa hanc partem vulgo *Naloy* appellari; quod ipſorum lingua ſonat, *Infunde*. Cæterum ædes privatorum omnium ut plurimum ſunt ligneæ, paucæ admodum lateritiæ. Plurima ſunt templa, quorum nonnulla è ligno ſunt ſtructa: horum templorum principale eſt *Troyes*, id eſt, templum S. Trinitatis, ad quod palmarum feſto Patriarcha aſino inſidens à magno Duce introducitur. Caſtellum autem, in quo eſt

regia

image
not
available

habet ligneum; fuitque olim Ruſſiæ metropolis. Sita eſt inter Volgham & Occam flumina, CLXXV milliar. Ruſſica ab urbe Moſcua, ſive XXXVI mill. German. verſus ortum; agro adeo fertili, uti ex uno modio tritici ſæpe XX, nonnumquam & XXX colligantur. Alluit illam Cleſma fluvius. cætera magnæ vaſtæq; ſylvæ cingunt. Oritur hic fluvius IV milliar. Germ. à Moſcua, & ibi multis molendinis ſervit; infra VVolodimeriam ſpatio XII milliar. Germ. navigatur uſque ad oppidum Murom, ad Occæ ripam ſitum; & dein Occæ ſe conjungit.

Niſnovogorod.

NOvogardia, civitas ampla & lignea, cum caſtro, quod Baſilius ad Volgæ & Occæ confluentem ex lapide in ſcopulo ædificavit; diſtat à metropoli Moſcua pene CCCC mill. Ruſſ. verſus boream, & quinquaginta ſex gr. & XXX ſcrup. ab æquatore. Ager fertilitate rerumque copia VVolodimeriam æquat. Ad utramque autem Volgæ ripam degunt Ceremiſſi, qui Mahumeti ſectam ſequebantur tum quum Herberſteynius ſcriberet: Sunt autem duplices: nam qui trans Volgam verſus boream incolunt, Cere-

image
not
available

Occam & Tanaim fluvium. Objacet autem Moſcuæ provinciæ ad ortum, Aka ab illa diviſa. Hic principatus cæteris omnibus Ruſſiæ provinciis longe præſtat fertilitate; nam ager illius frumenti culmos tam denſe profundit, ut equi difficulter tranſire poſſint: præterea magna ibidem mellis, piſcium, avium, ferarumque eſt copia: arborum fructus quoque longe ſunt præſtantiores quam in reliqua Ruſſia. Incolæ audaces & bellicoſiſſimi. Principalis urbs, *Rhezan*, ad Occæ ripam ſita, & fere è ligno ſtructa: Occa fluvius non procul ab urbe inſulam facit, quæ Strup appellatur. Fuit quondam magnus Ducatus, Principemque habuit nemini obnoxium; nunc autem Ducatus hic Moſchico imperio acceſſit. Cætera oppida ſunt *Corſira*, ad ripam Occæ fluminis, oppidum item ligneum, XXVIII milliar. diſtans à Rhezan; quod & quondam Dominum habuit ſui juris; nunc Moſcho paret. *Tulla*, oppidum ligneum, XL fere mill. Polonic. à Regezan; XXXVI à Moſcua verſus meridiem. Baſilius Ioannis Magnus Dux hic caſtrum è lapide conſtruxit, ad ripam fluvii, qui idem cum oppido nomen habet; Vppa autem fluvius ab ortu

image
not
available

pos paſſim occupat. Severienſes Duces ſui juris fuerunt, ſed poſtea magnis Lithuaniæ Ducibus multos annos paruerunt. Polonis quoque, quum magnus ducatus, Iagelone baptizato, ad Polonos perveniſſet, tributum perſolverunt. Dein à Caſimiro Poloniæ Rege, magnoque Lithuaniæ Duce, Iagelonis filio, ad Ioannem magnum Ruſſiæ Ducem defecerunt. Sedes autem hujus Principatus erat in Novvogrodeck. Tandem hi Principes (prout alii multi in Ruſſia) perfidiæ innocenter accuſati, à Baſilio Principatu ſunt exuti. Civitates & arces in hoc ducatu ſunt complures, inter quas Novogrod, *Sieverski* dicta, Starodub, Potivolu, Czernigovv, & Bransko ſunt celebriores. Silvæ hermelis, aſpreolis, & melle abundant; agri quoque ſunt fertiliſſimi.

Novogrod Sivierski, urbs & arx lignea, olim ducum ſedes, diſtat à Potivolu & Starodub, ab una XVIII, ab altera XIV milliaria: à Moſcua per Colugam, Vorotiniam, Serensko & Bransko CL milliar.

Czernigovv, oppidum & arx, diſtat XXX milliar. à Kiovia: totidem à Potivolo.

Potivolum, urbs & arx lignea, diſtat

à

image
not
available

a Lithuaniam à Ruſſia divi-
yezma, oppidum & caſtrum
, ad ripam flu. ejuſdem no-
ui haud procul inde in Bo-
n illabitur; diſtat à Moſcua
,à Maſaysko xxvi, à Droho-
. *Mozaysko*, oppidum & ca-
ligneum; diſtat à Moſcua
ll. verſus meridiem; à VVyez-
hic Princeps Ruſſiæ quotan-
tur, præſertim lepores albos,
magna hîc copia eſt.

Bielskia Ducatus.

a principatus Ruſſiæ, quon-
ſui juris principem habuit;
nis Lithuaniæ ducibus, Ia-
filiis, (à quibus Baſilius, Prin-
lskiæ, ad Baſilium Ruſſiæ du-
cit, ducatumque totum illi
,) tributum pendebat. Nunc
ux titulum illius uſurpat. Ci-
ecipua *Byela*, cum caſtello, ad
u. Obſekæ in vaſtis ſylvis ſita,
illiar. Polon. à Moſcua, xxxvi
ensko, à Toropetz xxx ab-

Rſchovia Ducatus.

tus hic latiſſime patet, à Moſ-
verſus occaſum. Leporibus
albis

[illegible]

[illegible] Toropec, urbs & arx, [illegible] à VVyeliki Luki, ad [illegible] Ducatus Lithuaniæ.

Tvverſia Ducatus.

[illegible] Ruſſiæ provinciis [illegible] Tvveria, quam [illegible] interlabitur: in altera [illegible] caſtellum habet ligneum, [illegible] Tvvercza fluv. in Volgam

con-

image
not
available

confluit. civitas hæc monetam propriam habet argenteam, quæ valore Moſcovicæ æquatur. diſtat à Moſcua xxxvi mill. verſus occidentem æſtivum. Eſt & *Terſack*, oppidum x mill. Polon. à Tvveria diſtans; cujus olim dimidia pars Novogrodienſi provinciæ attributa fuit; altera Tvverienſi Ducatui; quem Ioannes Baſilides primum occupavit.

Pleſcovicenſis Ducatus.

AMpliſſima provincia, & ſui quondam juris, donec à Ioanne Baſilide anno CIƆ IƆ IX occuparetur. Metropolis illius Pleskovia, Ruſſis *Pskovv*, ad lacum Pskovvã ſita; ex quo ejuſdem nominis fluvius emergit, ac mediam urbem interluit, & ſex mill. emenſus in lacum Czuczko vel Czudzin ingreditur: per quem facilis in mare Balticum eſſet navigatio, niſi ſcopuli quidam non longe ab Ivvanovvgorod & Nerva caſtris in finibus Livoniæ impedimento eſſent. Hæc urbs, quod in Ruſſia rariſſimum, muro cincta eſt; dividiturque in quatuor partes, quarum ſingulæ muro cinctæ. Diſtat à Novogrodia magna xxxvi mill. verſus occaſum. Hæc civitas proditione ſacerdotum in Ruſſiæ Ducis

manus

image
not
available

& VVielikie Luki XL. Cætera oppida ſunt, *Ruſ*, oppidulum vetuſtiſſimum, XII milliar. à Novogrodia; præterfluit fluvius ſalſus, quem oppidani ampla foſſa in modum lacus coërcent, & ex aqua in ædes ſuas per canales derivata ſalem coquunt. Id oppidum ſuperioribus annis pene dirutum, &, quum olim ampliſſimum fuerit, uti è ruderibus apparet, nunc tantum tenuis eſt pagus, cum adjuncto caſtello, quod vocant *Starra Ruſſa*. *Ivanovv-gorod* arx, à Ioanne Baſilide (unde illi nomen hæſit) ad ripam Nervæ fluv. è vivo ſaxo ſtructa. Iuxta hanc arcem jacet civitas Nerva, Ruſſica dicta, ad diſcrimen alterius Nervæ quæ ad alteram ripam ex oppoſito jacet, quæ Livoniæ tribuitur. Vtraq; autem dicitur Nerva à fluvio qui ex lacu Czudzko effluit, &, Pskovva & Vielika Reka amnibus acceptis, has interluit, alveo bombardæ jactum lato, indeque in mare Livonicum ſe exonerat. *Iamnia*, caſtrũ XII milliar. ab Ivvanovvgorod, ad Pluſſæ fluv. oſtium, ſeptentrionem verſus. *Coporogia*, urbs & caſtrum IV milliar. à Iamnia, ad ripam fluvii ejuſdem cum urbe nominis. Hinc ſeptentrionem verſus XXV mill. per Oreſſek & Corellam urbes, ad Polnam fluvium per-

image not available

quam variæ nationes huc commerciorum cauſa venire cœperunt, qui antea Narvam petebant.

Vſtiugha provincia.

HÆc provincia Dvvinam provinciam concludit à meridie. Hæc regio olim Novogrodienſibus tributaria fuit; nunc Principi Moſco paret. Incolæ nullum panis habent uſum; piſcibus & ferina victitant; Idioma proprium habent, licet & Ruſſica lingua utantur. Salem è Dvvina provincia petunt. Omnis generis ferarum pellibus abundant, præcipue vulpinis nigris, quæ nonnunquam zebellinis æquiparantur. Zebellinorum pelles hic paucæ, neque admodum laudatę. Præcipua civitas *Vſting*, cum ſua arce, ad ripam Suchanæ fluvii condita. Vſtingh dicitur ab *Vſtia*, quod *Oſtium* Latinis denotat, & *Iugh* fluvio, qui ex meridie in ſeptentrionem labens, ad cujus confluentem in Suchanam primo ſita fuit, nunc ad dimidium milliare ſupra confluentem illius jacet.

Vologhda provincia.

PRovincia hæc inter orientem & ſeptentrionem jacet; tota paludoſa eſt & ſylveſtris, ita ut viatores difficulter

image
not
available

inditum. Patet lacus in longitudinem XIII milliar. Polonica, totidemque pene in latitudinem. Circiter triginta amnes recipit, & unum tantum Soſnam emittit, qui XV milliar. ſupra Yaroſlavv & IV infra Mologam VVolghę fluvii alveum ſubit. In hoc lacu arx jacet, natura loci munitiſſima, & inexpugnabilis credita, in quam Ruſſiæ Dux theſauros ſuos recondere conſuevit, & tempore neceſſitatis veluti ad aſylum ſe recipere. Regio pene tota paluſtris eſt, & ſilvoſa, ideoque & aditu perdifficilis, ita ut non niſi aquis glacie cōſtrictis, aut pontibus è transverſis arboribus ſtratis adiri poſſit. A lacu Bieleiezorio ad ſagittæ jactum alius jacet lacus, ſulphur copioſe proferens, quod fluvius quidam ex illo emergens, veluti ſpumam ſupernatantem devehit. Ejus præcipua urbs & arx *Bieleiezoro*, ad lacum ſupradictum ſita. diſtat à Moſcua C milliaria, & à Novogrodia magna totidem.

Iaroſlaviæ Ducatus.

PRovincia hęc ampla & fertiliſſima, præſertim ea parte qua Volgham fluvium contingit. Ducatus olim ſecundogenitis magnorum Ruſſiæ Ducum attribuebatur; in quorum progenie

image
not
available

xxx. *Chlopigrod* urbs, diſtans ab Vglitz 11 milliar. Polonica. hic frequentiſſimæ nundinæ celebrantur, ad quas Sueci, Livones, Lithuani, Tartari & aliæ nationes confluunt; rerum tantum permutatione hic utuntur. *Pereaslovv* urbs & arx ad lacum quendam ſita, xxiv milliar. à Moſcua, x à Roſtovia. Iuxta hanc lacus eſt è quo ſalem coquunt.

Susdalienſis Ducatus.

PRovincia hæc Roſtoviæ & VVolodimeriæ contermina eſt, olim inter præcipuos Ruſſiæ principatus habita, & ſecundogenitis magnorum Ruſſiæ Ducum attributa, quorum poſteris à Ioanne Baſilide in eumdem modum fuit erepta. Metropolis illius *Susdali* civitas & arx, in qua ſedes Epiſcopalis eſt. quondam totius Ruſſiæ metropolim fuiſſe volunt. Reliqua oppida ſunt: *Coſtromovvgorod*, urbs cum caſtro, ad confluentem Coſtromæ amnis in Volgam ſita, xx mill. à Iaroſlavia verſus orientem æſtivalem. *Galicz*, urbs & arx, quæ minori provinciæ nomen dedit, quæ ob crebras paludes, amnes, & denſiſſimas ſylvas pene invia eſt.

Viatka

image
not
available

à Ruthenicis habent diverſas, à Stephano Epiſcopo inter Sanctos à Ruſſis relato, qui hoſce ad fidem Chriſtianam convertit, inventas. Plurimi illorum nihilominus hodieque ſunt pagani & idololatræ, paſſim in ſylvis degentes. Hyeme traheis iter ſuper nives faciunt, quas aut canes aut cervi albi (quos in hunc uſum cicurant & domi alunt) ducunt. Pedites vero nartis ſuis (quemadmodum & in aliis plurimis Ruſſiæ locis conſuetudo eſt) celerrime ſuper nives feruntur. Sunt autem hæ nartæ, ligneæ ſoleæ, duos treſve cubitos longæ, quibus pedibus ſubligatis & baculo oblongo atque acuminato ſuffulti, tanta celeritate feruntur, & colliculos, truncos, foveaſque tranſiliunt, ut nullus equus, licet agilis, eos curſu conſequi poſſit: hocque modo feras omnis generis capere & telis configere ſolent.

Sibier provincia.

HÆc provincia ad Camam fluvium jacet, inter Permiam atque Viatkam; videtur urbib[9] & caſtris omnino vacua: Regio tota paluſtris & ſylvis opaca, & ob vicinitatem Tartarorum magnam partem deſerta. Indigenæ proprio idiomate utuntur: panis uſum

image not available

in mare glaciale ſe exonerat. ad utramque fluminis ripam jacent montes, quos Ruſſi Ziemnoipoias vocant, id eſt, cingulum terræ: quorum juga ob continuos ventorum flatus nihil herbidi ſortiuntur, ſed fere perenni nive rigent: creſcunt tamen ibidem ingentes cedri, circa quas nigerrimi zibellini reperiuntur: multæ quoque aves rapaces, præcipue accipitres albi, aucupio aptiſſimi, quibus Duces Ruſſiæ plurimum utuntur. Hos montes ab antiquis Riphæos & Hyperboreos dictos volunt. Qui Ruſſia Petzoram petunt, iis per Vſtingam, & Dvvinam, Permiamq; iter eſt. Incolæ huj⁹ regionis ſimpliciſſimi ſunt: Idioma habent proprium; & panis uſum ignorant: Anno demum CIↃ IↃ XVIII fide Chriſtiana imbuti & baptizati fuerunt. Ad oſtium fluminis ſitum eſt oppidum & arx Puſtejezoro. Vltra quod ſecus mare degũt Samoeidæ, qui Ruſſis Samogedz, id eſt, ſeipſos comedentes, appellantur: Hæ gentes advenarum conſortia fugiunt; avibus & feris omnis generis, adeoque pretioſis pellibus, ſupra modum abundant; & vicinum mare multis piſcibus fœtum eſt; & belluis quas *Mors* vocant Ruſſi; quarum dentibus utuntur

image
not
available

gritzchi populi, Ruſſiæ Principi obnoxii: qui varia genera animalium hic capiunt. In hac regione haud longe à fluminis oſtio viſitur idolum antiquiſſimum è lapide exciſum, celeberrimum in hiſce partibus, & quod hi populi ſumma veneratione adorant; *Zolota baba* Ruſſi vocant, id eſt, auream anum; habet enim ſimilitudinem anus infantem gremio tenentis, & alterũ juxta ſe habentis, quem illius nepotem dicunt indigenæ. Ab Obby fluvio à parte ſiniſtra aſcendendo, Calami populi in campeſtribus degunt, Ruſſiæ Duci tributum pendentes. Infra Obby fluvii oſtia complures ſunt amnes, Irtiſca, Bereſvva, Soſa, Tachnim, Danadim, & alii è montibus Ziemnoipoiis emergentes; quorum accolæ itidem Duci Ruſſiæ tributum pendunt. Hæc rerum facies fuit cum Herberſteynius legationem apud Moſcum obiret: poſtea Theodoro rerum potiente, circum flumen Obby aliquot arces à Ruſſis fuerunt exſtructæ, validis è nemoribus illic exciſis trabibus intertextæ, terraque oppletæ, & præſidiis communitæ; coloniæ eo deductæ, è Ruſſis, Tartaris, Polonis aliiſque nationibus mixtæ. multi illuc exules, homicidæ, alii-

que

image
not
available

tibus Coſſin fluvius oritur, qui in magnum fluvium Tachuim deſcendit.

Loppia Regio.

A Lucomoria ultra tendendo ſecundum mare glaciale Loppi populi agunt, barbarum & brutum hominum genus, qui incertis ſedibus vagantur, piſcibus & ferina victitantes, & panis uſum omnino ignorantes. Idioma proprium habent, & Ruſſiæ Duci tributum pendere dicuntur. Regio illorum frigidiſſima eſt.

Ceremiſsi populi.

CEremiſſi, Mordovotes, & Vachines, inter Viatkam & Vologdam provincias, vaſtas ſylvas ſine certis laribus occupant: magnam partem Pagani, quidam & Mahumetani; latrociniis & magicis artibus infames. Melle & ferina ut plurimum victitant. Durum hominum genus, & ſagittandi peritiſſimum. Ruſſis ſunt vectigales. Hi populi Volgam utrimque accolunt. quorum illi, qui dextram Volgæ ripam verſus arctum accolunt, Logovi agnominantur, à fœni ſtruibus; qui ſiniſtram & verſus meridiem, Nagorni, quod montana incolant.

image
not
available

edito monte adjunctam habens, & natura & opere munitam. Diſtat ab æquatore LV grad. & XXX ſcrupulis.

Aſtracan.

ASTRACAN urbs opulenta, magnumque Tartarorum emporium, decem dierum itinere infra Cazan, ad citeriorem Volgæ ripam ſita, & longe ſupra illius oſtia. Sita eſt urbs in inſula amnica, ad clivum montis, habetque arcem ligneo vallo ſeptam, quali & ipſa cingitur. Inſula hæc patet in longitudinem milliar. XII, in latitudinem III; diſtatque ab æquatore XLVII (aliis XLVI) grad. & X ſcrupul. Nullis arboribus, ac ne gramine quidem veſtita; ſolo effæto & quod frumentum maligne admodum producit: unde hic magna annonæ penuria; incolæ autem magna ex parte piſcibus vitam tolerant; quos paſſim in oppido ad ſolem & ventum ſiccant; unde tantus fætor prodit, ut aërem ipſum inficiat, qui hic hominum valetudini minus propitius eſt; & tantum muſcarum copiam generat, ut vix alibi tantam videre liceat.

Isi-

image
not
available

navigant. poſteà verò, compendii cauſa, properante videlicet aliorſum Nemo, ſarcinas ſuas ad unam dumtaxat leucam terra portandas curent neceſſum eſt. quo facto, *Wiſeram* devenitur, flumen è quibusdam rupibus *Ioëgoriorum* montium appendicibus profluens. eas Moſchi *Camenas* vocant. feruntur hinc novem continuos dies ſecundo VViſera, donec perveniant *Soil Camſcoy*; oppidulum refocillandis aliquantiſper viatoribus, terreſtri deinceps itinere perrecturis, ab Moſchis exſtructum. VViſera verò continuato aliquantenus curſu, tandem *Camo* ſe miſcet, *Viatcam* Moſcoviæ oppidum præterfluenti, & immenſo flumini *Rha*, quod & *Volga* dicitur, illabenti. qui quidem Volga LXX oſtiis exoneratur in mare Caſpium, ut ex iis accepi, qui coram id arbitrati ſunt.

Oppidum *Soil Camſcoy* mediocriter habitatum eſt, & pagis compluribus cinctum. Incolæ Ruſſi fere aut Tartari. Pecoris, & præſertim equorum, hic magna copia. Viatores itaque paululum recreati, ſarcinas ſuas equis imponunt, & per montes ferè contendunt, abietibus, pinis, & raris quibusdam arboribus conſitos. Traji-

ciunt

image
not
available

Vergateria primum eſt terræ Siberiæ oppidum, ac non niſi ante annos viginti & unum, (*ſcripta hæc anno 1612,*) una cum aliis aliquot oppidis, cœptum condi. Eſt autem & tectis mediocriter frequens, & coluntur hic agri, non ſecus quam in Moſcovia. Reſidet hic Imperatoris Moſcoviæ nomine Gubernator, qui magnam quotannis, initio ſtatim veris, frugum & annonæ copiam, in omnes præſidio militari munitas per univerſam Siberiam arces, fluminum via, diſtribuit. quin & Moſchis trans Oby degentibus eadem ſuccurrendum eſt via. nec enim adhuc ibi colitur tellus, & Samojedæ (ut diximus) ferina ut plurimum victitant. Secundo Toëra quinque dierum itinere devenitur *Iaphanim,* oppidum ante biennium ſtructum & colonis inſeſſum. Hinc rurſus feruntur ſecundo Toëra; & biduum ſic progreſſi, coguntur hoc flumen, ob anfractuoſos ejus meatus, ſubinde trajicere, quo videlicet faciant viæ compendium. Habitant jam in his locis Tartari paſſim & Samojedæ, pecuaria fere naviculariaque ſe ſuſtentantes.

Tandem relicto Toëra, ad ingens flumen *Tababum* deveniunt, ducentis

cir-

image
not
available

minibus, qui, quo longius pervagatur regionum iſtarum fama, eo frequentiores concurrunt. Vnde magna profecto redit ad Moſchos utilitas, qui tam placide ſubjugarunt has gentes, ut nihil ipſis nunc metuendum ſit, adeo eas ſibi habent addictas. Exſtructa ſunt inſuper paſſim templa & ædes ſacræ, in quibus Græca exercetur religio, quę apud Ruſſos aliosque ſeptemtrionis populos in multo uſu eſt, licet variis ſuperſtitionibus depravata. utcumque ſit, nemo illic invitus ad fidem cogitur, ſed adhibentur à Ruſſis omnia quædam remedia, quibus homines illi perſuadeantur, ac lucri fiant.

Sita eſt urbs *Toboſca* ad flumen *Irtim*, quod rapidiſſimo curſu, & ceu alter quidam Danubius, ab auſtro exortum, in Oby aquas ſuas evolvit, videturq; ex eodem cum illo tractu profluere. ab altera parte fluvius *Tobol* eſt, unde urbi nomen. In hunc influit flumen *Taſſa*, quod ab aquilone, & certis illic ad oram montibus, videtur profluere. ad hujus ripam Moſchi nuper oppidum condiderunt, *Pohemium* nomine, petitis è Siberia incolis habitatum, nō alia quidem de cauſa, quam quod agro cingatur eximie fertili, tum & perquam amœnis ſylvis, variarum fera-

rum avibus, pulcherrimarum, [illegible] hyænarum, vulpium, zibello- rum & caſtorum. Diſtat vero To- [illegible] decem vel circiter [illegible] ad aquilonē itinere. [illegible] à Tobolſca verſus Oby [illegible] ad quæ olim [illegible] oppidum [illegible] ſed poſtea, juſſu Gubernatoris Siberiæ dirutum: nulla quidem nunc addita cauſa, quam ego tamen ſuſpicor fuiſſe nimiam frigoris vehementiam, vel quod ipſum oppidum mari eſſet vicinius, quam ipſi vellent, metuerentque [illegible] inde ſuborirentur incommodi. [illegible] in quadam Oby fluminis in- [illegible] plus minus ſupra dirutum illud [illegible] oppidum condiderunt, cui no- men Zergolta.

[illegible] hinc adverſo flumine navi- [illegible] contractioribus utuntur velis, [illegible] languidum ſpirent venti, [illegible] altitudinem ripæ, adeo qui- [illegible] ut licet ampliſſimus paſſim ſit [illegible] tamen in eo funibus [illegible] eodem plane quo Moſco- [illegible] ſuperant modo.

[illegible] ſupra Zergoltam leucis [illegible] deveniunt, arcem tre- [illegible] annis exſtructam, quo [illegible] magnus Gubernator certo-

image
not
available

è Siberia homines eo dimiſerat, terras humano generi commodas atque oppidis exſtruendis idoneas indagaturos. Hanc igitur arcem tunc temporis condiderunt, & præſidio aliquo militum munierunt; tractu perquam amœno, ſalubri, tepido, fertili, & in quo maximus rara ſpecie beſtiarum & avium numerus. Arx ipſa ad euronotum ſita excrevit paullatim in civitatem. Cujus incolis fuit injunctum ut ad ulteriora tepidioraque loca pedetentim progrederentur, & candide ubique negotiarentur, obvios quosque populos benigne humaniterque tractantes, quo latius tandem regnarent, ac Ruſſicum nomen diffunderent. quare gregatim eo profecti, & ad quadringentas in mediterranea leucas progreſſi, pulchros quidem, ſed deſertos invenerunt terrarum tractus. Cum vero decem abhinc annis, ducentas adverſo Oby leucas progreſſi, incidiſſent in regionem non minus uberem quam amœnam, quæque & tepida admodum eſſet, & nullo plane laboraret incommodo, hieme nimis quam brevi, ac propemodum nulla: ſumſere hinc occaſionem in Siberiam revertendi, atque hæc in Moskoviam porro denuntiandi. Imperabat ibi

tunc

[illegible]poris Boris Goddenovius, [illegible] cum læto nuntio, rem [illegible] differendam cenſens, illico [illegible] dedit Gubernatori Siberiæ [illegible] quam mox curaret ibi con[illegible] Præſidi, Gubernatore, & [illegible] ipſa eſt ut una cum aliquot hominum: ideo ut [illegible] nunc urbs ſit. Cui nomen impoſuere Tzumna, eo quod intellexerint, magnam Tartarorum multitudinem eo loci olim conſediſſe, a quibus hæc urbs ſe etiam ſuas amœnitatem id nomen accepit. Dicebantur vero ii Tartari etiam tunc habere regem, nomine Altinum. unde factum ut [illegible] primum urbs multos diverſorum populorum in campis illis de[illegible] ſuſtinuerit. Nunc [illegible] potens eſt, ut ſucceſſu temporis videatur & hinc mediocre re[illegible] aliquod ſuccreſcturum. Cæterum [illegible] hanc Naximſcoiam, ur[illegible] atque Siberiam, Moſchi [illegible] quotidie detegunt in medi[illegible] habitantes populos, quo[illegible] Oſtiacbios nuncupant, [illegible], Samojedis & Ruſſis [illegible] corpus coaluere, amice [illegible]tes. multi apud eos [illegible], Indicis fere ſimiles. (de

image
not
available

minoribus loquor, non de majoribus Indiæ regibus.) Et ut paucis abſolvam, Moſchi in illo terrarum tractu tam magnos fecerunt progreſſus, ut merito nobis mirum videri debeat. Sunt præterea arces oppidaque complura inter Oby & Yrtim fluvios, eodem fere cum Tobolſca tempore condita, & jam lauta. quorum incolæ Moſchi, Tartari, Samojedæ, ex eorum genere quos cicures appellamus, aliorũ qui prorſus barbari ſunt adſpectu. Et inter oppida primum eſt *Tara*, quo loci decẽ fere dierum inter Oby & Yrtim intercapedo eſt. *Iorgoetum*, ante xv circiter annos exſtructum. *Beſobia* & *Mangan ſoiſcoigoratum*, utraque ſupra Iorgoetum ad auſtrum poſita, ad occidentalem vero fluminis Oby ripam incolæ magis magiſque in dies ſtudent progredi. Cis Oby ſitæ ſunt urbes *Tobolſca*, *Siberia*, *Bereſaia*, & quædam aliæ, ad diverſos fluvios conditæ. & exſtruuntur in dies plures. trans Oby ſunt *Narim*, *Toma*, & quædam aliæ, quorum incolæ vice equorum utuntur rangiferis, vel & canibus longe celerrimis, quos cum alio piſcium genere tum rajis in primis ſaginant, quod exiſtiment eo cibo vi-

[illegible] fluminis Oby exſtructum [illegible] vero & ſupra Narim [illegible] [illegible] flumen occurrit Tes, ad cujus ripam arcem ædifica[illegible] cujus præ[illegible] una cum Narimenſi[illegible] ripam, ab Gubernator Siberiæ [illegible] ad ortum tendere, & cuperet [illegible] rent ignotæ gentes, ſedulo indagare. Itaque decem vel circa hebdomadarum itinere per vaſta quædam deſerta progreſſi, multis per viam pulchris tractibus, multis ſylvis atque fluminibus occurrentibus, tandem magalia [illegible] in campis erecta, & una ho[illegible] quoſdam cœtus conſpicati ſunt. [illegible] cum ducibus utebantur Samojedæ & Tartari, locorum illorum periti, [illegible] timuerunt. Acceſſerunt [illegible] reverenter ac venera[illegible] per Samojedas Tartaroſq; ſi[illegible] Tingoeſios ſeſe vocari, & [illegible] magni fluminis Ieniſcea ripam [illegible] ab vulturno quidem ad[illegible] producere, ſed ignorare ſe [illegible]. Hi homines ſtrumis à [illegible] dependentibus erant defor[illegible] loquend[illegible]

image
not
available

re ab idiomate Samojedarum, qui & pleraſque eorum voces ediſſerebant.

Ieniſcea, fluvius longe quam Oby major, ab ortu habet excelſos montes, inter quos & ignivomos quoſdam, ſulphur idemtidem ejicientes. ab occaſu planum eſt ſolum & inſigniter fertile, ſtirpibus, floſculis & arboribus varii generis conſitum. multi quoq; in eo peregrini gignuntur fructus, magna avium rariorum copia. inundat campos ad LXX circiter leucas verno tempore Ieniſcæa, non ſecus, ut quidem nobis relatum eſt, quam Nilus Ægyptum: quod non ignorantes Tingoeſii, trans ipſum flumen & in montanis tantiſper agunt, dum id decreſcat; redeuntes deinde, & armenta ſua reducentes ad plana.

Tingoeſii, gens mire humana, Samojedarum inſtinctu, ſubjecere ſe illico hiſdem à quibus illi regebantur Gubernatoribus, quos reverebantur nu ceu quoſdam deos. quod autem numen, & quo ritu id colant, incertum eſt, neque ſciri hactenus potuit, Moſchis negligenter nimis in hæc talia inquirentibus.

Neque mirandum deinceps, ſi fretum VVaygats obſtruatur quotannis ad

ad [illegible] tam immenſis e glacie [illegible], cum & Oby & Ieniſcea, & [illegible] inter hos, quorum acerva[illegible] [illegible], fluvii tam co[illegible] [illegible] via, ut omnem [illegible]. Fit etiam initio [illegible], ut in locis mari vicinis glacie [illegible] ſimul & [illegible], tota hieme [illegible] ferat ſilva. Atque hinc adeo eſt quod ad littora [illegible] Vaygats tanta paſſim conſpiciatur lignorum undique confractorum copia.

[illegible] ii, quos dixi, [illegible] trans Ieniſceam, ſed [illegible] ad ortum via; & ad au[illegible] [illegible]; aſſumtis ſecum [illegible] Tingoeſiis, de quibus dixi[illegible] complures ad auſtrum [illegible] eſſent multorum di[illegible], & quorum reges perpetua fere [illegible] bella. ſed cum aliquot [illegible] nil profeciſſent, tandem [illegible] ſunt. Tingoeſii tamen, [illegible] ut penitius tractus illos [illegible] id ſe facturos, & [illegible] cum Moſchis pactum [illegible]. Anno inſecuto Tingoeſii [illegible] nonnullos ſuorum di[illegible]. qui longius ali[illegible] progreſſi, tandem

&c

image
not
available

& alium quendam invenerunt ingentem fluvium, Ieniſcæa quidem minorem, ſed pari rapiditate: cujus curſum aliquot dies ſecuti inciderunt in quoſdam homines, quos curſu antevertentes apprehenderunt, ſed eorum ſermonem non aſſequebantur, niſi quod è certis quibuſdam ſignis & vocibus barbarorum *Om Om* ſubinde ingeminantium, conjecerunt ab altera fluvii parte crebra audiri tonitrua: addebant, & hominum ſtrepitus inibi ſæpius exaudiri, & intenſo in flumen digito, *Piſida* aliquoties repetebant. unde collegerunt Tingoëſii, id fluvio nomen eſſe. vocibus vero *Om Om* divinarunt poſtea Moſchi deſignari bombos nolarum. Redeuntes dehinc Tingoëſii, aſſumſere ſecum nõnullos tractus iſtius incolas; qui perierũt omnes in via, ſive pavore quodam id factum ſit, ſive aëris inſolentia. Ipſi ſane Tingoëſii mortem eorum moleſte ferebant. reverſi namque, adſerebant, homines eſſe ingenioſos, corpore bene compacto, oculis parvis, facie plana, colore fuſco, & ad luteum fere vergente.

Hæc cum didiciſſent è Samojedis, ex tractu Tingoëſiorum in Siberiam redeuntibus Moſchi, magna ſtatim cupi-

image
not
available

navigia quę ſecundo flumine deorſum tenderent. addebant, vela fuiſſe quadrata, Indicis, ut arbitramur, ſimilia. Sed nullis plane ab ea ubi conſtiterant parte uſquam conſpectis hominibus, cum aliquamdiu illic hæſiſſent,& verno tempore comperiſſent flumen valde augeri; (quod tamen vix poteſt, ut ex certo narraverint; cum præalta utrimque ſit ripa:) tandem longis admodum itineribus, ac nō niſi autumno, reverſi ſunt; referentes,& quidem jurati, ſeſe aprili ac majo menſibus admodum delectatos fuiſſe pulcherrimo tractus illius adſpectu, & complures in eo vidiſſe rariores ſtirpes, flores, fructus, arbores,aves, feras. Sedenim Moſchi talium minime curioſi erant; ut qui nihil captent quam lucrum, cætera prorſus inculti.

Quæ poſt hæc à Ruſſis in hiſce partibus geſta fuerint,non ſatis conſtat: bellis domeſticis impeditos, credibile eſt.

Influit præter hæc in fluvium Oby flumen *Toas*, profluens, ut videtur, ex locis Ieniſcçæ vicinis,& vaſta quadam in iis ſylva; ex qua & alius, non procul ab illo priore,videtur oriri fluvius, Ieniſcæç itidem ſeſe commiſcens.adeo ut inde ab Oby, aqua proficiſcantur per terram Samojedarum; &, duabus

duntaxat

image
not
available

Iter à Vologda ad Narvam.

Ad Belozoram	verſt.	140.
ad Batagh		80.
ad VVitergenam		40.
ad Ladiskiam		60.
ad lacum Onegam		80.
ad Oheram		90.
ad Narvam		180.
ab aquilone ad africum	verſt.	770.

Iter à mari albo ad mare Caſpium.

A S. Nicolai monaſterio ratibus unilігneis adverſo flumine Dvvina aſcenditur Vologdam uſque, verſt. 1100. iter eſt quatuordecim dierum, noctu & interdiu navigando. rates illas Ruſſi appellant *ſtroogs*. hybernis menſibus equis & rhedis hoc iter octiduo abſolvitur: æſtivis ob crebras paludes & altum cænum invium eſt. A Vologda ad Yaraſlaviam ſunt verſtæ 180: Yaraſlavia ad ripam Volgæ ſita eſt: à qua porro naviculis deſcenditur ad mare Caſpium uſque: intervallum eſt 2700 verſtarum: quod iter triginta integris diebus abſolvitur. Volga infra Yaraſlaviam, ubi minimum, patet miliare unum in latitudinem.

[illegible] ad
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] in
[illegible]
[illegible] verſt.
[illegible] ad Terrecotuan XII.
ad [illegible], ad Morom XX milliar. ad
Niſovogrod & confluentem Occæ
in Volgam XV. ad Vaſſigorod XXV.
[illegible] XV. ad Swyasko XXV.
Cazæ, à Caza ad Camæ in Volgam
[illegible] XV. ad Perovoloc. ad
[illegible] Ruſſorum præſidium, quod
Tartarorum vocabulo appellant Ca-
[illegible] verſtæ. ad ſecundum
[illegible] Caravool 113 verſtæ. ter-
[illegible] Caravool 50 verſt. ad
[illegible] Caravool 120 verſt.
ad [illegible] Caravool 50.
ad [illegible] 30 verſt. ad Aſtra-
ca[illegible] verſt. ad Vchoogh 60 verſt.
ad [illegible] Cheterabongori 40 verſt.
Hic Volga ſe exonerat in mare Caſ-
pium.

image
not
available

II.

Soli cœlique qualitates; fruges, aliaque commerciis apta.

SOlum hujus regionis ut plurimum eſt leve atque arenoſum, pro provinciarum tamen differentia multum varians. Provinciæ enim omnes quæ ad ſeptentrionem vergunt, quæque ſitæ ſunt verſus ſinum S. Nicolai & Colam, quæq; ad aquilonem tendunt verſus Siberiam & Samoëdarum regionem, fere ſunt infœcundæ, tum ob nemora & denſiſſimas ſylvas quibus horrent, tum ob climatis extremam frigiditatem hibernis menſibus, & æſtatis brevitatem. Secundum utramque autem Volgæ fluminis ripam inter Cazan & Aſtracan, licet ſolum perfœcundum ſit, agri pene inculti jacent, & regio omnis incolis vacua eſt, prꝫterquam paucis admodum locis ad occidentalem ripam ejuſdem fluminis, ubi magnus Ruſſiæ Dux aliquot caſtella condidit, & præſidia militum collocavit. Cauſa eſt, quod vicini Tartari, qui *Crim* appellantur, neque ipſi oppida condere volunt, vagæ & ambulatoriæ vitæ dediti, & pecuariam tantum exercentes, neque Ruſſum,

cujus

image
not
available

dant : frigus autem adeo penetrabile, ut multi in ipſo foro & alii alibi in campis iter agentes aut penitus deficiant, aut ægre membris exterioribus mutilati evadant. Nonnumquam hyeme ſupra modum ſæviente, lupi atque urſi catervatim è ſylvis fame cogente erumpunt,& obvios quoſque dilaniant, paganoſque interdum in tuguriis ſuis opprimunt. Adverſus hanc frigoris violentiam in oppidis atq; pagis, in omnibus ædibus habent caldaria ſive ſtuvas modo ipſis peculiari factas,è ſilicibus aut petris in modum furnorum,quæ conclavia multo fumo implent. Mira ſunt & fere fidem ſuperant quæ de acrimonia frigoris in hiſce partibus narrantur, quæ conſulto prætereo.Atque hæc quidem hyeme regionum conditio eſt. Vere vero ineunte tanta repente mutatio incidit, ut ſylvæ ſubito revireſcant, gramina emergant, flores emicent, ſata pullulent, aves & præſertim luſciniæ tam ſuaviter ubique concinant, ut nihil ad amœnitatem regionis addi poſſe videatur. Id autem beneficii regiones haſce à nivibus conſequi opinantur, quæ quum hyeme altiſſimæ ſint & ſolum ubique operiant, ſolum veluti veſte quadam contegunt,

&, ne

image
not
available

Inter ea quæ Ruſsia producit in uſum indigenarum, primum locum poſtulant fruges: triticum nimirum, quod interdum viliſsimo pretio hic venire ſolet: ſecale, quod ſolum ante hyemem ſerunt, quum cætera farra verno tempore terræ mandent; hordeum, avena, piſa, fagopyrum, & pſnytka oryzę ſapore admodum ſimilis. Quæ frumenta omnia tanta copia hic proveniunt, ut indigenis & vicinis nonnumquã abunde ſufficiant: quod ſi quando hic annonæ caritas accidit, id potius Nobilium fraude fit quam regionis infœcunditate. Sunt tamen in magni Ruſsiæ Ducis dominio provinciæ aliquot farris inopes, uti Permia & aliæ quædam ſeptentrionales, quæ panis è frugibus uſum fere ignorant, niſi quum interdum illum à vicinis accipiunt; quarum incolæ panes è radice quadam, quam vocant *vaghnoy*, coquunt; interdum & ex interiore medulla abietum.

Quæ autem & indigenis ſerviunt, & commerciis apta ſunt, hæc fere numerantur.

1. Pelles variorum animalium, quibus & incolæ contra frigoris violentiam corpora ſua muniunt, & ingentem earumdem copiam advenis mer-

catoribus

image
not
available

v. Taurorum & bubalorum tergora; quorum ſuperioribus annis ad centum millia exportata volunt; hodieque non minorem, ſi non majorem numerum, exportari.

vi. Oleum ex phocarum arvina coctum.

vii. Ickary ſive caveary; cujus magna copia ad Volgæ ripam conficitur ex ovis piſcium, bellouginæ puta, ſturionis, ſeverigæ, & aliorum; & in alias regiones, præſertim in Italiam, vehitur, opulento ſatis commercio.

viii. Linum & cannabum. Illud quidem Volsko provincia cum vicinis regionibus; hoc Smolensko, Dorogoboſe & Vathma, magna copia & ſingulari bonitate producunt. Exigua autem copia hodie, præut olim, evectatur, partim ob incolarum deſidiam, potiſſimum autem ob exportandi difficultatem & nimios vecturæ ſumtus.

ix. Sal; cujus magna vis Starræ Ruſſæ & alibi è ſalſis ſcaturiginibus cogitur; juxta Aſtracan oppidum autem à marinis fluctibus ejicitur in littus.

x. Pix; cujus immenſa copia in provincia Smolensko & Dvvina ex abietibus & piceis eliquatur.

xi. In provincia Corelia & ad ripam

per Dvvinam verſus oceanum a-[illegible], itaque excidantur inde, ut vocant [illegible] vici [illegible] præſtat, & in [illegible] vulgo [illegible], vici Ruſſicè [illegible].

[illegible] Ferrum, [illegible] mediocris [illegible] Ruſſia.

III.

De ingeniis & moribus incolarum.

Gentis omnis Moſcoviticæ major ſervitus eſt quam libertas; cujus rei [illegible] Principem propriam habent. Omnes enim paſſim, cujuſcunque conditionis ſunt, [illegible] perſonarum habito, du[illegible] ſervitute premuntur. Nobi[illegible], præfecti, primores, con[illegible] univerſi, ſe cholopos, id eſt, [illegible] & viliſſimos ſervos Ma[illegible] fatentur, & bona ſua omnia mobilia & immobilia, quæ poſſident, non tam ſua quam Principis eſſe agnoſcunt. Ut autem equeſtris ordo à Magno Duce, ita etiam plebeius ordo à Nobilibus & Magnatibus graviſſime premitur. Civium enim & oppidanorum [illegible], militarium hominum & Nobilium prædæ expoſita ſunt, & [illegible] nigri homines &

image
not
available

Chriſtiani communiter appellantur. Sex dies coloni in ſeptimana dominis ſuis laborant; ſeptimus dies privato labori conceditur. Neque hi ſtrenue laborant, niſi bene verberati. Habent autem certos agros à dominis ſuis ſibi attributos, ex quibus vitam tolerant, & tributa annua ſolvunt. Artifices & mechanici ſecundum præſcriptum parvo laborem ſuum vendunt. Quumque annonæ caritas in pretium concedit, tunc artifices exiliori tenuiorique in pretio ſunt, adeo ut vix panem ipſum pro labore unius diei, quamvis ſtrenuo, poſſint acquirere. Oppidani quoque & mercatores gravibus & intolerabilibus tributis & exactionibus onerantur. Quod ſi Princeps aliquem mercatorem argenti aut auri paulo ditiorem à delatoribus (quorum plena eſt aula) reſciverit, hunc ſibi repræſentari imperat: & crimine, licet falſo & cõmentitio, onerato dicit; Delatum eſt ad nos tuum, ſceleſte, facinus; ideo ut criminoſus punieris. Si autem accuſatus ſe innocentem obteſtetur; tunc princeps reſpondere ſolet; Animæ teſtium, qui te accuſaverunt, hoc ſciant; Mea vero nihil refert. Confeſtim ergo juſſu principis arripitur, & tandiu verbera-

tur

[illegible] miſericordia [illegible] ſuis, unde [illegible] accipiant quomodo [illegible], aut, ſi aliquatenus [illegible], tunc creditoribus ſuis ita [illegible] certum tempus ſe [illegible] modum ſervire co [illegible] eundem locum omnes [illegible] principe per contume [illegible], ſi ditiores fuerint, [illegible] conditionis, tantiſper [illegible] multam impera [illegible], principi ſolvant.

Omnes communiter ſervos aut [illegible] captivos habere ſolent; quos [illegible] frequenter manumittunt: ſed tamen ſervituti aſſueti aliis [illegible] ſervitutem ſeſe dedunt,

E

aut

image
not
available

aut pecunia accepta ſe mancipant. Liberi etiam, qui dominis certa mercede ſerviunt, non poſſunt, quando lubet, à dominis ſe abdicare. Si enim quis abſque domini voluntate abierit, ab alio in famulatum non aſſumitur, niſi fuerit à priore domino vel ab illius amicis, qui pro fidelitate illius ſpondeant, commendatus.

Pater quoque poteſtatem habet filium quater vendendi, ita ut ſemel venditum quocunque tandem modo liberatum vel manumiſſum à domino, iterum atque iterum jure paterno poſſit vendere; poſt quartam autem venditionem nihil amplius juris in illum habet.

Mulierum conditio miſerrima eſt; nulla enim honeſta & pudica creditur, niſi domi concluſa vivat, adeo ut nuſquam prodeat. Domi autem manentes fila nent, telam texunt; neque quicquam authoritatis in ædibus uſurpant. à maritis bene verberatæ, raro conqueruntur, ſed amoris id indicium vocant. *Hæc à Guagnino prodita accepimus.*

Ruſſi ut plurimum vaſto ſunt corpore & obeſiore: quippe qui mole corporis aliis præcellere inprimis decorum putent. Ingenio ſunt tardo juxta

image
not
available

fucatam eſſe, maritis ultro ſumtum præbentibus.

Amiciunt ſe Ruſſi ad Græcorum pene modum; ita tamen ut ſinguli pene ordines ſuum peculiarem amictum habeant. Nobiles, qui cæſariem ad cutem ipſam deradere ſolent, (niſi quum principem offenderunt aut indignationem illius metuunt; tunc enim & comam alunt, & ad humeros uſque promittunt, faciemque eo operiunt horrendum in modum,) primo verticem capitis tegunt exiguo caputio, (*taſſia* ipſis dicitur,) auro & gemmis precioſis intertexto; huic aliud majus & Turcici in modum erectum ſuperimponunt, nigræ vulpeculæ pelle munitum; (has quippe pelles maximi faciunt, & magno precio redimunt.) Collo nudo circũdant collare tres interdũ tranſverſos pollices latum, unionibus aut aliis gemmis reſplendens. Induſio lineo primo ſuperinduunt veſtem, quam *shepon* vocant; quæ eſt tunica ſericea auro & gemmis diſtincta, (æſtate quippe intra penates hanc ſolam geſtant,) ab humeris ad genua promiſſa, & nodis antica parte clauſa. Huic rurſus ſuperinduunt ſtrictiorem tunicam, nodis itidem concluſam, & cingulo Per-

image
not
available

nibus & gemmis reſplendens. Supremum corporis indumentum eſt *opoſhen*, laxa tunica cum manicis ad ſolum uſque pendulis & antica parte grãdioribus, nodis aureis aut inauratis connexa. A tergo addunt cucullum è pretioſis pellibus, qui pene ſcapulas illarum tegit. Sub qua tunica geſtant & alteram, *leitnick* illis, cum laxis manicis ad cubitum uſque reductis, è pretioſiſſimo panno; & ſub hac tertiam, *ferris zempskoy*, ad talos uſque demiſſam. Armillas itidem geſtant aureas & gemmis diſtinctas; ſoccos denique ex albo, flavo aut cyaneo corio, margaritis variato.

Vulgarium amictus vilis eſt. Mares hyeme quidem ſubuculæ è pellibus agninis, aliiſve, quam *ſhube* dicunt, ſuperinduunt tunicam laxam ad talos uſque dimiſſam, è vili panno albo aut cyaneo: caput furrato caputio, crura ſoccis muniunt: æſtate nihil præter induſia & ſoccos uſurpant. Fœminæ item hibernis menſibus ſubuculam ejusmodi & togam rubram aut cyaneam induunt; æſtate bina ut plurimum induſia tantum, ſive domi deſideant ſive prodeant in publicum. Sine inauribus ex argento aut alio metallo vix ullam fœminam aut vir-

gitem

image
not
available

conſuetudine Tartari ad fidem Chriſtianam non convertantur, dum gentis vitia religioni imputant.

Matrimoniorum ratio à cæteris nationibus non parum abludit. maribus enim puellas quas ambiunt, videre aut alloqui ipſis inſuetum; per matres aut anum aliquam procantur. Vbi autem inter parentes, aut eos qui in parentum ſunt loco utriuſque partis, convenerit, (nam ſine conſenſu parentum etiam hic cõnubia illegitima judicantur,) primo inter ſe deliberant quam ſummam puella ad ſponſum delatura ſit. quæ pro parentum opulentia interdum grandior eſt; nam ipſorum moribus inſolens eſt ſponſum quicquam dotis nomine repromittere. verum marito decedente, nullis liberis è conjugio natis, vidua tantum recipit quantum attulerit, ſi modo maritus tantum in bonis relinquat; ſi vero liberos ex illo ſuſceperit, tertiam partem bonorum capit, aut amplius, è voluntate decedentis. Dotales dein tabulas ut ita dicam conficiunt, in quibus puellę parentes aut conſanguinei fidejubent puellam eſſe incorruptam; (è quo contractu plurimæ lites naſci ſolent, ſi vel modica poſtea maritum ſuſpicio cœperit illam ante fuiſſe

vitia-

image
not
available

ut mutuum in futurum obſequium & amicitiam voveant. denique à ſponſi patre panis ſacerdoti traditur; qui illum quantocius tradit in manum patris ſponſæ, obteſtans illum, ut die conſtituto dotem promiſſam ſponſo annumeret, & deinceps amicitiam cum ipſo & amicis illius inviolatam conſervet: pater autem ſponſæ panem in plures partes frangit, & ſingulas partes diſtribuit inter præſentes conſanguineos & affines, ut deinceps in unum veluti panem coaleſcant. Finitis hiſce ceremoniis, ſponſus ſponſam manu ducit ad templi veſtibulum, & cyathum plenum medone illi propinat; illa cyathum acceptum ſub velo libat. atque ita cum ſuis quique amicis ad parentum ædes reducuntur: ubi ſub ingreſſum farre aſperguntur, in omen fœcunditatis & opulentiæ. Sub veſperam ſponſa rurſus ducitur ad ædes ſponſi, velata uti ante: & illa nocte nec vocem edere à matre docetur, ne ſponſus illam audiat aut videat ante craſtinum: tribus quoque ſequentibus diebus in nuptiali ſympoſio, verba niſi pauca, eaque pene ex præſcripto, & cum ſumma ſponſi reverentia loquitur; nam ſecus facere inprimis indecorum putant. Quarto demum die

novi

[illegible] propria concedunt, & [illegible] dant equum. Toto [illegible] tempore ſponſus [illegible] [illegible], patris [illegible], appellatur, [illegible]

[illegible] ſuis ſepeliendis multas ceremonias adhibent, ſuperſtitioſas juxta atque profanas: nam mortuo ſarcophagum abdunt literas commendatitias ad S. Nicolaum, quem cœli janitorem opinantur, haud ſecus quam Romanenſes S. Petrum. Hyeme autem quum tellus gelu ita obduruit, ut ſcrobes effodi nequeant, cadavera omnia in domum publicam (boshedom, id eſt, dei ædem, vocant) abdunt; ubi [illegible] congeruntur: vere autem ineunte, & ſoluta glacie, ſinguli ſuorum cadavera repetunt, quæ cum ſuis veſtimentis terræ mandant. Præter orationes pro defunctis, poſtquam jam cadavera terræ ſunt mandata, ante ſepulturam adhibent fœminas, quæ magno [illegible] planctu faciunt, & mortuos [illegible] vociferationibus interrogant [illegible] more, cur ipſis moriendum fuerit, & ſimilia: ut mihi [illegible], ejuſmodi planctus à [illegible] & aliis barbaris celebrari [illegible] Legati Anglici commen- [illegible]

image
not
available

Mores denique gentis in Icone animorum ita exprimit *Ioann. Barclaius:* Servituti gens nata, ad omne libertatis veſtigium ferox eſt; placida ſi prematur. Neque abnuunt jugum. Vltro fatentur Principi ſe ſervire; illi in ſuas opes, in corpora, vitamque jus eſſe. Sordidioris reverentiæ humilitas Turcis non eſt in ſuorum Ottomanorum ſceptrum. Cæteras quoque gentes ex ſuo genio æſtimant. Hoſpites, ſive forte, ſive conſilio, in Moſcoviam advectos, in idem jugum damnant, & ſervire ſuo Principi volunt; ſi quos furtim abeuntes retraxerint, ut fugitivos plectunt. Magnatibus, licet ipſi ſerviunt, in minores ſuus faſtus eſt; & vulgus horum maxime ſupercilium timet.

Fertur populus adeo literarum rudis eſſe, ut pauci inter illos vulgatiſſimas preces memoria teneant quibus Numen propitiamus. Bello quam ocio aptiores; & plerumque in armis ſunt; ſive quo Tartarorum impetum frangant, ſive alio limite Polonos laceſſunt, repelluntve: Iſta quoq; ætate civilibus odiis inter ſe certaverũt. Acies illis ex equitibus tota. pedite ideo vix utuntur, quod omnium bellorum momenta in celeritate conſtituunt;

magno

image
not
available

omnibuſque officiis mutuam gratiam affectaret, illa dejectis luminibus mæſta, crebro in ſingultibus & cæteris mærentis animi indiciis erat. Viro denique ſciſcitanti mæſtitiæ cauſam; ſe enim nullis quod ſciret amicitiæ muneribus defuiſſe: Quid tu, inquit mulier, tam egregie fingis amorem? Num putas latere me quam tibi vilis ſim? ſimulque largos gemitus cœpit effundere. Ille attonitus, in amplexus mœrentem recepit, rogare perſeverans, nunquid eam offendiſſet. peccaviſſe ſe forſitan, ſed culpam emendatione deleturum. Ad hæc illa; Vbi autem ſunt verbera, inquit, quibus te amare docuiſti? hoc certe potiſſimum pacto, maritorum in uxores apud nos benevolentia & cura ſancitur. Hoc à Iordane audito, primum ſtupor continuit riſum; mox utroque vaneſcente, è re ſua eſſe putavit, ut uxorem eo modo haberet, quem ipſa præſcripſerat: nec multo poſt arripuit cædendæ mulieris cauſam, & illa fuſtibus mitigata, tum primum bona fide amare & colere virum cœpit. Nec tenuit ille modum; ſed jam ferior quam miſera conjux optaſſet, ad extremum grandi ictu dicitur hujus etiam crura & cervicem afflixiſſe.

IV. *Re-*

IV.

Regimen politicum & civile.

RUſſiæ principis regimen fere ſe habet, ad Turcici imperii modum, cujus præcipua politica habitude videtur imitari. Nam principatum omnium ſibi vindicat, & non modo vulgus, ſed & nobilitatem duro ſervitio premit, & populum gravibus tributis exhaurit: præterquam quod nobilitati aliquam libertatis ſpeciem indulget, ad teneriores, alioſque nobiles ipſius beneficio terras poſſidentes, acrius opprimendos; & plerique quoque libertatis aliquam quaſi larvam [illegible], qua ipſis licet terras ſuas teſtamento liberis ſuis tranſcribere.

Principale regimen conſiſtit in legibus ferendis & abrogandis, publicis magiſtratibus creandis, bello gerendo, aut [illegible] induciis paciſcendis, fœderibusque cum cæteris principibus & [illegible] faciendis; pœnis corporalibus infligendis aut condonandis, denique in omnibus civilibus & criminalibus judiciis. Princeps & Senatus [illegible] plane abſoluta utitur poteſtate: [illegible] non modo ſupremus ſit legiſlator, ſed & executor. Nam le-

image
not
available

omnes ſine ullo publico parlamento prævio promulgat. In quibus examinandis pręter privatos cōſiliarios, nullos adhibet præter paucos epiſcopos, abbates atq;eccleſiaſticos;ut melius ſuperſtitioſo vulgo imponat,cui nihil ſacrum & rectum videtur niſi cui ipſorum ſacerdotes affuerint, nihil durum putatur cui illi conſenſerint. Itaque Principes Eccleſiaſticos homines multis immunitatibus & honoribus cumulant, gnari, nullum firmius vinculum eſſe tyrannicæ dominationis, quam ſuperſtitionem vulgi & rituum receptorum pertinacé obſervantiam. Deinde nullum eſt munus publicum quantævis dignationis, quod hic hæreditarium ſit, quod non immediate & abſolute à Principe conferatur;adeo ut ne ſcribarum quidem, quos *dyaks* vocant, & in ſingulis præcipuis oppidis habent, munus præterquam ab ipſo Principe cuiquam mandetur. Tertio judices omnes, qui juriſdictionem in cauſis civilibus & præſertim in criminalibus exercent, ab eodem ad libitum conſtituuntur; nec munia hæc aut ad hæredes tranſmittunt aut ad vitam peculiari Principis decreto obtinent. Iidem ita timide & circum-

image
not
available

qui privatum illius conſilium conſtituunt; tertio nonnulli ex eccleſiaſtico ordine, & fere pari numero: plebeiis nullus hic locus, quos mancipiorum loco habent, & obediendi neceſſitatem impoſitam putant, nullam autem ſinunt habere deliberandi libertatem. Convẽtus hic celebratur in hunc modum: Imperator citat Nobiles, qui ſunt de privato illius conſilio: itemque Patriarcham; qui dein advocat Metropolitanos duos, totidemq; archiepiſcopos, & epiſcopos, qui inter illos dignatione præcellunt, abbates item atque monachos. Hi ubi ad aulam venerint, ſeſſionis dies à Principe decernitur, qui plerumque eſt veneris, ob diei illius apud ipſos celebritatem & religionem. Vbi dies hic illuxit, Eccleſiaſtici primi locum publicum, qui *ſtollie* ipſis dicitur, ingrediuntur: dein, Principe cum ſuis proceribus adventante, Patriarcha cum clero ipſi obviam egreditur, ipſi benedicit, duobus primoribus digitis ſuis Principis fronti & genis admotis, & dexterum pectoris latus deoſculando. Tum atrium ſimul ingrediuntur, & ſuo quique ordine conſident, in hunc modum: Princeps thronum occupat; & juxta illum quadratæ menſæ (quæ duodecim

image
not
available

contendere ut ſententiam ſuam libere proponant: & ſi rei propoſitæ conſentiant, ſuum calculum adjiciant, quo res plene poſſit determinari. Illi autem nihil cunctati rem propoſitam probant, & benedictione Principi impertita cum venia illius diſcedunt. Princeps autem Patriarcham ad exterius atrium deducit; dein rurſus conſidet, donec pompa ſit parata qua ipſe domum reducitur. Actis denique à ſcribis confectis, eadem in omnibus provinciis & oppidis per Duces aut Scribas promulgantur. Conventuque abſoluto Patriarcha & cæteri eccleſiaſtici ſolemni epulo à Principe excipiuntur, & ſua quique loca repetunt.

Dignitatum gradus & ordines populi.

Dignitatum gradus poſt Principem hi fere ſunt:

1. Nobiles, qui quatuor ſunt generum. 1. Principes, qui *Vdelney Kazzi*, id eſt, exemti & privilegiati Duces appellantur, quorum poteſtas primum à Principibus Ruſſiæ multum imminuta, ad extremum à Ioanne Baſilide penitus ſublata fuit; ita ut nunc non minus quam cæteri ſervitutem ſerviant, quum antea libere in ſuis qui-

que

image
not
available

catiſſimi ſuos agricolæ, quos *Chriſtia-nen* appellant.

De regimine provinciarum.

RVſſiæ principatus omnis dividitur in quatuor partes ſive tetrarchias, quas ipſi *Chetfirde* appellant. quarum ſingulę plures provincias complectuntur, & certis officiis ſunt annexæ, à quibus & nomina ſortiuntur.

Prima tetrarchia vocatur *Poſolsky Chetfird*, ſive juriſdictio muneris Legatorum, & plerumq; addicitur principali Secretario, qui quotannis illius nomine percipit centum rublas.

Secunda dicitur *Roſtradnoy Chetfird*, quę fere ſupremo Comiti ſtabuli, quem *Roſtrade* vocant, attribuitur, cum ſtipendio itidem c rubl.

Tertia vocatur *Pomeſtnoy Chetfird*: quia attribuitur illi qui ſervat indicem omnium terrarum quæ Princeps Nobilibus ſuis aliiſque attribuit; cum ſtipendio annuo 10 rubl.

Quarta denique *Caſſanski Dvoretz*: quia tribuitur illi qui jus dicit in regno Caſan & Aſtracan & oppidis ad Volgam ſitis, cum ſtipendio c rubl.

Extra has tetrarchias cenſetur Principis patrimonium, vulgo doma-niam

Digitized by Google

image
not
available

ſcribam datur provocatio; ſicuti à duce & ſcriba ad aulicum Senatum appellatur: denique *Sotskoy ſtaroſti*, id eſt, aldermannos ſive balivos centuriarum. *Deinde* munus illorum eſt, de criminibꝰ, furto, homicidio, proditione, &c. cognoſcere, reos captivare, examinare; & examen cum omnibus ſuis circumſtantiis ad præfectum tetrarchiæ ſuæ qui in aula reſidet mittere; nam ipſis reos plectere aut capitis damnare non licet. *Tertio*, leges aliaque edicta nomine principis promulgare, tributa colligere, militum delectus habere, & ſacramento adactos ad locum à Principe dictum deſtinare.

Porro hi duces & ſcribæ ab ipſo Principe eliguntur, & ad ſuas quique provincias deſtinantur, & ut plurimum ſingulis annis mutantur, niſi aliter principi videatur; & quum fere advenæ ſint in illis provinciis, nullo populi favore, ſed principalis legationis metu ſubſiſtunt, & qui plurimum, centum rublas, alii minus quotannis pro ſtipendio accipiunt: quo fit ut plerumque inopes provinciales miſere ſpolient; quod à primoribus illis eo conniventius toleratur, ut ipſos veluti ſpongias exprimere & repetundarum poſſu-

image
not
available

procurant; quorum tribunal *Zemſkey* vocatur. Ad quod oppidani famulus ſuos furti ſuſpectos adducunt, flagro aut alio tormento examinandos. Præter hos duos Nobiles & totidem ſcribas, ſunt Aldermanni, *Staruts* ipſis, ſingulis tribubus præfecti, in quas plebs omnis diviſa eſt: illi ſub ſe habent ſuos *Sotskey*; & hi ſuos *Decetskeys*, id eſt, decuriones, qui decem familiarum inſpectionem habent. Priores illi Nobiles & ſcribæ ab ipſo Principe conſtituuntur; qui Aldermannos ſuos eligunt; & illi porro Sotskeyos; Sotskeys autem decuriones.

De Conſilio privato Principis.

RUſſorum Princeps plurimis Nobilium tribuit titulum & dignitatem Conſiliariorum; quorum tamen opera raro utitur, quique rariſſime ad Senatum habendum vocantur. hi generatim *Bojarens* appellātur: quum cæteri, quorum opera quotidie utitur, in omnibus publicis negotiis *Dumney Boyaren* appellentur, & ſedes illorum *Boarſtua dumna*. Horum numerus certus iniri non poteſt; &, prout in aliis quoque aulis evenire cernimus, alii, prout gratia florent apud Principem, ita potiſſimum rebus agendis adhi-

image
not
available

explicat à quo quantum læſus ſit; & impetrata venia per *vorpu*, id eſt, indultum judicis, per apparitorem (*predave* illis) ſiſti & in judicium acerſi curat reum; qui cogitur fide jubere ſe dicta die judici ſe ſiſturum, aut alioqui licet apparitori ipſum detinere quibuſcunque modis poteſt. Vterque auté tam actor quam reus propriam cauſam agit, nullo ſubſidio procuratorum aut advocatorum. Si cauſa teſtibus declarari non poſſit; ſacramento terminatur: nam quum judici non ſatis liquet utra pars jure nitatur, ſolet alterutrum rogare, an crucem oſculando firmare velit ſe verum dicere; quod ſi annuat, ſtatim ad templum ducitur, & cruce oſculata non modo cauſam, ſed & id quod adverſarium ſuum poſcit, obtinet. Hanc crucis oſculationem *Chrestkina chelovanian* vocant, & tanti æſtimant quam jusjurandum. Quod ſi ambo ad id parati ſint, tum forte cauſam dirimunt. Qui cauſa cadit, niſi ſtatim creditori ſuo ſatisfaciat, ad *Pravezh* ducitur, id eſt, locum publicum ubi ejuſmodi condemnati ſingulis diebus mane ab hora octava ad undecimam fuſtigantur miſerum in modum, tantiſper donec ſatisfaciant: quod ſi per annum

Digitized by Google

image
not
available

grorum quotannis pendunt principi,
partim certos cenſus in pecunia nu-
meratur, partim in frugibus terræ, ut
tritico, ſecale, hordeo, avena, &c.
(hoc tributorum poſterius genus ipſi
vocant *obrokey*.) itemque in anima-
libus terreſtribus aut volatilibus &
domeſticis avibus; denique in aliis ter-
ræ frugibus, materie, cera, melle & ſi-
milibus. Quidam etiam illorum te-
nentur aliquot jugera terræ in uſum
Principis colere certa aliqua paſtione
in proprium uſum ipſis attributa. An-
nona autem quæ hoc paſto Principi
colligitur, longe copioſior eſt quam
aut in familia illius expendi, aut per
penſiones, quas familiaribus ſuis aut
nobilibus pro mercede attribuit,
(*ſclavoney* vocant,) exhauriri poſſit:
itaque reliquum venundatur magno
pretio, & nummi in Principis ærarium
inſeruntur.

Id redituum genus ſub dominatu
Joannis Vaſilovvick (qui ſplédidiſſime
vivebat) quotannis vix ſuperabat ſe-
xaginta millia rublarum: ſed ſub filio
illius Theodoro ad 230000 ſummam
excrevit; maxime induſtria Theſau-
rarii illius Gregorii Vaſilovvick Godo-
noue. Maxima autem pars hujus pro-
ventus expenditur in ſtipendia mini-
ſtrorum

image
not
available

Caſtrome	12000.

Summa totalis eſt 400000 rublarum, quæ ſingulæ, libræ Flandricæ aut ſex florenis æquiparantur. Hoc tributi genus kal. ſeptembr. à quibus Ruſſi annum auſpicantur, ad quæſtores affertur.

Tertium redituum genus (quod ipſi *bolſhia prochod*, id eſt, magnum tributum vocant) colligitur è vectigalibus & portoriis civitatum & municipiorum totius principatus. Oppida autem, quæ grandiora vectigalia quotannis ſolvunt, ſunt hæc fere:

Moſko reddit	12000 rubl.
Smolensko	8000.
Volsko	12000.
Novogrod Velica	6000.
Stararouſe	18000.
Torshock	800.
Otfer	700.
Yaruslave	1200.
Caſtrome	1800.
Niſna novogrod	7000.
Caſan	11000.
Vologda	2000.

Atque hoc quidem vectigal è majoribus urbibus certum ſtatumque eſt quia ita quotannis redimitur, redemptorum quidem damno ſi minus reddat, Principis vero emolumento ſi amplius

image
not
available

officii *prechaſe ſheſiny nemshey*: quod curat milites mercenarios exteros: itemque *pusharskey*: cui ſimiles reditus annexi ad apparatus bellicos & nitratum pulverem coacervandum. Quicquid autem ex omnibus hiſce ſub ſinem anni supereſt, id omne in ærarium Principis ſeu *prulsha prechod* infertur: ita ut univerſa ſumma receptæ pecuniæ à *prulsha prechod* quotannis aſcendat ad octingenta millia rubl. aut circiter.

Ratio autem ab omnibus his quæſtoribus redditur in Principis gazophylacio; ubi omnes ipſius gemmæ, & ceimelia, corona, ſceptrum, aurea argenteaque vaſa, aurum argentumque cuſum, & alia hujuscemodi cuſtodiuntur. Qui accurate rationem accepti & expenſi tēpore Theodori principis inivit, Angliæ Reginæ Legatus Aegidius Fletcher, vir prudentia ſingulari, ſcribit, in univerſū quotannis in pecunia numerata in ærarium inferri 1430000 rublarum, demtis omnibus expenſis tam domeſticis quam militaribus. Nec tamen in hanc rationem venire pretioſas pelles, quas immenſa copia è Siberia, Pechora, Permia tributi nomine accipit, & advenis mercatoribus vendit: neque multas, quas fiſcus

capit

image
not
available

cipit ſolio inſidentis hominis ſe illi inclinantis imaginem, ab altera ſcripturam habet, atque duplo Moſcoviticum ſuperat. Griſna quoque Novogrodenſis XIV dengas, rublus CCXXII complectitur.

Pleſcovienſis, ab una parte caput taurinum coronatum, ab altera ſcripturam oſtentat. Habent præterea cupream monetam, quæ *polani* vocatur: horum LX dengam Moſcoviticam valent.

Aureos non habent, nec cudunt ipſi, ſed Hungaricalibus fere, interdum etiam Rhenanis utuntur; pretium eorum ſæpe mutant. Rigenſibusque rublis utuntur propter vicinitatem; quorum unus valet duos Muſcoviticos. Moneta Muſcovitica eſt ex puro & bono argento: quamvis nunc quoque adulteretur: Nec audivi, ob hoc facinus in quemquam animadverſum eſſe. Omnes ferre aurifabri Moſcoviæ nummos cudunt; & quicunque adfert maſſas argenteas puras, nummosque cupit, tum nummos & argentum appendunt, atque æqua lance librant. Exiguum & conſtitutum pretium eſt, quod ultra æquale pondus ſolvendum eſt aurifabris, parvo alioqui laborem ſuum vendentibus. *Hæc ex Herberſteyn.*

Anglus

Digitized by Google

image not available

ſint ſuperſint, & patris agri pluribus ſufficere nequeant: quo caſu in aliud tempus differuntur: & fit ſæpe, quum plures ſunt filii unius familias, ut minores natu aut egere aut alii vocationi ſe addicere cogantur, & non raro malis artibus & latrociniis ſeſe applicent. Vbi autem numerus militum completus eſt, ita ſe habet: Nam primo habet Princeps equites corporis ſui cuſtodes xv ciↄ, cum ſuis tribunis & cæteris officialibus. *Dvvorancy* appellantur. Sunt autem trium generum; qui & ſtipendiis & dignatione multum inter ſe differunt. Primi vocantur *Dvvorancy bulskoy*; quorum alii 100, alii 80 rubl. annuatim capiunt; nulli infra 70. Secundi *ſerednoy dvvorancy*; qui 60 aut 50 rubl. accipiunt; nec infra 40. Tertii *Dyta bojarsky*; qui 20, 30; non autem minus quam 12 rubl. annuatim merent. Atque hujus quidem ſtipendii dimidia pars in urbe Moſcua ipſis ſolvitur. reliquum in caſtris, quando illorum in bello opera requiritur: & tum univerſum eorum omnium ſtipendium annuatim requirit 55000 rubl. Præter hoc ſtipendium etiam agros ſibi aſſignatos obtinent pro ſua quiq; dignitate & merito; ita tamen ut agri illi

ad mi-

image
not
available

& vigor cæterarum gentium Euro-
pæarum accederet.

Peditum, qui *ſtrelſcy* dicuntur, con-
tinuo alit duodecim c12, omnes ſclo-
petarios. quorum v c12 circa civita-
tem Moſcuam agunt, aut aliam ur-
bem in qua verſatur Princeps; atque
11 c12 in ipſa aula, qui *ſtremanoy*
ſtrelſcy appellantur; reliqui in limita-
neis oppidis in præſidiis occupantur.
His annuum ſtipendium datur VII
rublæ, & ſecalis atque avenæ XII
modii.

De peregrinis militibus nihil dicere
neceſſe eſt, quos non alit niſi quum
neceſſe eſt, & ſemper quamplurimos
alere poteſt, quum opibus abundet.
appellant autem peregrinos & mer-
cenarios milites *nimſcoy*.

Præfectorum ſive ducum milita-
rium ordo talis eſt: 1. Generalis Prin-
cipis vicarius, quem *Voyavoday bol-
schaia*, id eſt, magnum capitaneum di-
cunt; qui plerumque eſt unus è ſum-
ma nobilitate, licet neque prudentia
neque bellicarum artium ſcientia
emineat. 2. Ideoque illi adjungitur
Legatus, nobilitate quidem inferior,
ſed belli uſu præſtantior. 3. Sub utro-
que ſunt quatuor veluti mareſcalli;
inter quos copiæ omnes dividuntur.

Partes

image
not
available

quot milliaria in locum extenditur, et aſſeribus ita compoſitũ ut nullo pene labore & conjungi & diſſolvi poſſit; egregio munimento adverſus Tartaros, qui arcu & ſagittis ſolummodo armati facile ligneo hoc ut ita dicam vallo ſuſtinentur.

Ruſſorum equitum arma fere ſunt arcus & ſagittæ, & gladius; paucis breves ſunt haſtæ aut ſpicula; omnia facta ad Turcarum modum: quibus ad Tartarorum modum uti edocti ſunt. Peditum ſclopetum ſive bombarda, ſecuris & gladius. Commeatus nulla principi cura, unuſquiſque ſibi ipſi proſpicit; vili enim cibo contenti ſunt Ruſſi milites; neque fere quicquam uſurpant præter panes ſiccatos, quos *ſuchary* vocant; & cruda farina, quam temperatam, & in maſſam rotundam coactam *tolloekno* dicunt. Quod ſi Ruſſi tantum robore & fortitudine animi ſcientiaque militari valerent, quantum corporis virib⁹ & laborum tolerantia, facile cæteros Europæos ſuperarent: nunc ingenii tarditate, & ſerviendi conſuetudine, nec magna appetunt, nec aſſequuntur. In oppidis quidem defendendis ſtrenue adverſus validas obſidentium vires la-

image
not
available

rum annales teſtantur, qui imperii ſedem primo *Novogrodiæ*, dein *Kioviæ*, ac poſtremò *Vlodimiriæ* habuerunt, antequam *Moſcoviam* transferretur.

Clariſſimus vir Fletcherus monet, familiam Principem Ruſſiæ appellari *Bealam*, atque ex eo conjicit, originem ex Hungaria cepiſſe; ipſumque Ioannem *Baſilidem* ſæpius jactaſſe ſe ex Germanica eſſe origine, non autem è proſapia Ruſſica.

Ruricus (inquit Thuanus, ut ſupra) ex ea gente bello contra Bulgaros ſuſcepto quum feliciter rem confeciſſet, regionis dulcedine captus in ea manſit, liberis ejus, quos domi reliquerat, Novogrodia interim exactis ab Vlodimiro quodam verna ex ancilla nato, cui urbis cuſtodiam reliquerat. ab eo genus ducunt. qui poſtea in eo imperio, in XII principatus (quot filios reliquit Vlodimirus) diſtributo, fuerunt, Iapulocho Rurici fil. & ipſius poſteris avitum imperium fruſtra recuperare enixis. Deinceps fide Chriſtiana imbuti ſunt, & occaſione non minus honorificæ quam fauſtæ affinitatis [illegible]

image
not
available

qui, ſi ab eis Romanorum impera-
tor ſalutaretur, ſe Bulgaria ipſis ceſſu-
rum & perpetuum fœdus percuſſu-
rum receperat. Verum Zimiſcam, cum
honorificas ejus conditiones illi non
ſolum ſuperbe recuſaſſent, ſed legatos
etiam indigne habuiſſent, contra Roſ-
ſos bellum ſuſcepiſſe: Tauroſcythis
vero adventu ipſius perterritis, Calo-
cyrum ad Roſſos confugiſſe. Demum,
conſerto ad Driſterum in Iſtri ripa
poſitum prœlio, Roſſos cæſus; iiſque
cæſis Driſterum diuturna obſidione à
Ioanne cinctum fuiſſe. Tandemque
Roſſos omnium rerum inopia labo-
rantes, ex Spendoſtabli conſilio & au-
thoritate, prælii aleam rurſus tentaſ-
ſe; qua poſt longum & anceps certa-
men poſtremo Roſſos profligatos eſſe.
Poſtea Ioannem cum Spendoſtablo
his conditionibus tranſegiſſe, ut re-
licta Bulgaria domum rediret: ſed in
reditu ipſum & Roſſos omnes, Pari-
nacarum inſidiis exceptos, ad inter-
necionem cæſos eſſe. Hæc Zonaras.
quæ cum iis, quæ de Rurici expeditio-
ne Ruſſici annales memorant, mire

image
not
available

Tandem anno Chriſti cıɔcccıv, Andrea Alexandri F. mortuo, cum Michaël Iaroſlai F. Tuerenſis & Georgius Danielis F. Moſcoviæ Dux de magno Vlodimiriæ principatu contenderent, & uterque eam à Tartaro peterent; primum ſecundum Michaëlem pronuntiatum fuit. ſed interjecto aliquanto tempore Georgius eandẽ, rejecto Michaële, obtinuit anno juxta Græcorum calculum vı cıɔ ɔccc xxvi qui imperii ſedem Moſcoviam tranſtulit, & magnum principatum poſteris ſuis reliquit, adverſantibus initio Ruſſis univerſis, qui hunc honorem Suſdalenſi familiæ reſtitui à Tartaro debere contendebant.

A Georgio illo Ioannes Danielis fil., niſi idem ſit, profectus, primus Moſcoviæ caſtrum condidit: cui Ioannes alter, & Ioanni Demetrius, ac Demetrio Baſilius, qui Sophiam Vitoldi Lithuaniæ Ducis fil. uxorem duxit, ordine ac directa ſerie ſucceſſerũt. Hujus Baſilii filius Baſilius, conjuratione à Demetrio Siemacha Georgii fratris F. Suerienſi, Ioanne Andreæ fil. Moſaicenſe, & Boriſſo Alexandri fil. Tuerenſi Ducibus facta, regno pulſus & luminibus orbatus fuit: ſed Novogrodienſium ope adjutus regnum poſtea reco-

image
not
available

Slavonica regem ſonat, quum alii *Kneſios* tantum appellaſſent, nomen ſibi ſumſit.

Huic anno CIↃ IↃ XXV decedenti Ioannes fil. ſucceſſit; qui aſtum, induſtriam & ſeveram diſciplinam in propagando imperio ad majorum artes adjecit; effecitque, ut ab iis accepta non ſolum retinuerit, ſed etiam magna acceſſione locupletaverit. nam Caſanenſe & Aſtracanenſe regna à patre ſummis viribus tentata, novo & iis populis incognito belli genere uſus, in poteſtatem redegit: ac fere omni Caſpio mari ſui juris facto imperium in Perſidem uſque protulit, multis aliis præclare, non ſine tamen crudelitatis infamia, geſtis. De his variorum hiſtoriæ loquuntur, præſertim vita illius à Paulo Oderbornio tribus libris deſcripta. Ioannes Baſilides (inquit Thuanus lib. LXXX) magnus Moſcorum Princeps, ob immanitates invidiuſ à Paulo Oderbornio & Alexandro Guagnino ſtudioſius fortaſſe quam veracius deſcriptas, infamis ultimum diem clauſit VII kalend. april. anni CIↃ IↃ LXXXIV, quum LVI annos vixiſſet, XXXIX regno præfuiſſet. Ex Anaſtaſia prima uxore duos filios ſuſcepcat; Ioannem cognominem ſibi, quem

image
not
available

in civili adminiſtratione geſtarum
conjectura. Theodorus poſtremis ta-
bulis, regni adminiſtrationem uxori
viduæ commendaverat. quam quum
illa haud invita ſuſcepiſſet; paulo poſt,
mutata voluntate an ex compacto,
imperii adminiſtrationem in proceres
transferre ſe velle dixit, & mundo mu-
tato habitu renūciare. ægerrime id tu-
lit populus, acriſq; ſeditio orta, donec
Boriſſius ſe exorari paſſus eſt, ut impe-
rium pro ſorore capeſſeret, poſtquam
affectata quadā recuſatione, uti præ-
tur, diu proceres & populum ſuſpen-
diſſet. Tenuit autem principatum ad
annum cIɔ Iɔc vi; quo tempore multæ
calamitates, & præſertim diriſſima fa-
mes, Ruſſos afflixit; ipſeque vitam la-
mentabili exitu clauſit. Rem geſtam
ita deſcribit Thuanus lib. cxxxi.
Ioanni Baſilidæ (inquit) præter Theo-
dorum alter erat filius Demetrius,
biennio ante mortem è nobiliſſ. juven-
cula ſuſceptus, hoc eſt, anno cIɔ Iɔ
lxxxii; qui ad Vieliciam, longe diſſi-
tam, c à Moſcua metropoli milliari-
bus, educabatur. Boriſſius, qui ſuper-
ſtite Theodoro iam tum tyrannidem

image
not
available

prævortiſſe, ſuppoſito in ejus locum
puero ætate & ore perſimili, qui à ſ-
catiis non per ſcalas deſiliens, ſed in
lecto jugulatus eſt, Demetrium autem
verum in tutum ſubduxiſſe, ſtatimque
ſuppoſiti cadaver à Germano aulæ
magiſtro, qui aſtum excogitarat, ne
agnoſceretur ſarcophago incluſum ſi-
ne ulla pompa terræ mandatum eſſe.
interim famam ſparſam, quaſi Deme-
trius peſte abſumptus eſſet. Vt ut ſit,
in Poloniæ & Moſcoviæ finibus ali-
quot poſt annos comparuit homo,
qui altero brachio breviore & verruca
in facie, quæ in vero Demetrio olim
notata fuerant, ceterum ingenio acri,
præſentia animi, liberalitate, comita-
te non indignum, ſe regali proſapia fe-
rebat. is Ieſuitis patribus, qui in Po-
lonia pollebant, primum innotuit, &
ſpem fecit, ſi ad regnum paternum re-
cuperandum adjuvaretur, fore, ut pri-
mam ac præcipuam cultus divini in
imperio Moſcico inſtaurandi, & illius
ad Eccleſiæ unionem adducendi cu-
ram haberet. res initio tecta, mox ro-
prius Pontifice, ut negotium, quod ad
bonum religionis & amplificationem
Sanctæ Sedis pertinebat, opibus pro-
priis & commendatione ſua apud Po-
loniæ Regem & regni proceres adju-
varet.

Digitized by Google

image
not
available

Ruſſiam iter faciens Coſacos genus hominum bella externa & prædas ſectantium ſibi conciliat, & ingentibus promiſſis oneratos in regnum paternum, ut ajebat, ex iis x cIↃ ſecum ducit. Boryſthene ſuperato ad Zernigam extra limitem caſtra primum poſita, & Demetrii regni legitimi heredis nomine deditio imperata; ac citra vim facta, Ioanne Takmenio, qui cum Boriſſio ſimultates exercebat, in partes novi principis tranſeunte. Coſacis præerat Corelas homo præſtigiis magicis notus, qui Putinnæ obſidendæ auctor, urbis populoſæ, quam Michelovitzius Soltekovius, cum VIII cIↃ Coſacorum Volgodenſium tenebat, Michelovitzio primum detrectanti ad extremum perſuaſit, ut urbem dederet, & Demetrii partes ſequeretur. Boriſſius inter hæc copias inſtruit c bellatorum cIↃ conſtantes, & ante omnia ad Sigiſmundum & Poloniæ Senatum legatos miſit, commemoratoque fœdere, de pace ſive induciis inter utramq; gentem, ipſos de ſacrilinne ejus interpellavit, & ementitum Demetrium, ſacerdotis nefando conceptum filium, & magicis præſtigiis infamem ſibi tradi vivum vel mortuum petebat, & ne auxiliis juvan-

tur

image
not
available

deſertus minime ſe deſeruit. is ſecum, ut religionem & pietatem ſuam omnibus approbaret, duos è Ciſtercienſi ordine Theologos duxerat, qui caſtrenſis vitæ & incommodæ viæ pertæſi, poſt aliquot dierum iter ad ſua reverſi ſunt. præterea etiam duos è ſodalitio Ieſuitico, Nic. Czerracovium, & Andream Lovitzium, qui expeditionis auctores conſtanciam ſervaverant, & hominem per ſe ſatis bene animatum aſſiduis hortamentis & propriæ patientiæ exemplo ad rem ſtrenue perſequendam incitabant, ipſe bona conſcientia, uti præ ſe ferebat, fretus, cum ad manus veniebat, ita Deum compellare ſolitus erat, ut ab omnibus audiretur, & hac oratione fere utebatur, manibus expanſis & oculis in cœlum erectis: Me, inquit, juſtiſſime Iudex, prius fulmine perime, me primum dele, huic Chriſtiano ſanguini parce, ſi injuſte, ſi avare, ſi impie, hoc quod vides molior. tu vides innocentiam meam; juſtam cauſam adjuva. tibi me, cœlorum Regina, & meum hunc militem commendo. Quæ ſi vere referuntur, ne vere ille Demetrius fuit, oportet eum aut præſtigiatorem graviter impudentem fuiſſe, qui cum ſciret, quæ diceret.

image
not
available

Ociopelus quoq; captus eſt. Mox & univerſa Severia, qui eſt principatus ampliſſimus, ac præterea VIII caſtella in fidem accepta ſunt. Magna moderatione Demetrium victoria tam inſperata uſum memorant, qui hæc ſcribunt, de cetero ſollicitum, quomodo Cromo arci à reliqua exercitus hoſtilis parte arte cinctæ in tempore ſubveniret. ſed cognito ex literis interceptis obſeſſos aliquandiu ad ſuſtinendū [illegible] pares eſſe, conſilium ſuſpendit, minime accelerandum ratus, ne tantæ victoriæ fructum tentata temere prœlii alea amitteret. interea dum ad Putivolum ſedet, eventum operiens variis inſidiis petitus eſt, miſſis à Boriſſio, qui venia admiſſorum promiſſa inſuperque præmiis præpoſitis Ruſſos ad Demetrium interficiendum aut captivum ſiſtendum invitarent: additum præpotens telum ab Archipopo, (ſic Patriarcham ſuum vocāt Ruſſi,) mandatum, quo cuncti rebus Demetrii faventes extra Eccleſiæ communionem poſiti pronuntiabantur. re ex captivis quæſtioni ſubjectis & literis inter ocreas inſertis cognita, nihil inclementius in eos decrevit, ſed venia conceſſa literas ad Archipopum humaniſſimas dedit, quibus cū officii admonebat.

image
not
available

genſis, qui Gaſparem fratrem habebat imperatoris Moſcovitici domeſticum. continuo Petrus Baſmanius, qui magnas res ſub Boriſſio geſſerat, cum ſummo imperio ad exercitum mittitur. Ad Cromi obſidionem hærebat Ioannes Hodunius cognatione Boriſſio proximus, in qua ante & poſt Boriſſii obitum, & obſeſſi, & qui loci oppugnabant, nihil reliquum ad ſummam virtutem fecere. decies vis facta, & toties ſumma ab obſeſſis pertinacia repulſa. De exitu veritus Demetrius Zaporium cum delectis ad opem laborantibus ferendam miſerat, qui aſtu, cum vi non poſſet, metum & trepidationem per hoſtium caſtra ſparſit. ſimplicem hominem, qui deceptus alios deciperet, ad obſeſſos in ſpeciem mittit cum literis, qui xL. cIↃ auxiliarium in propinquo eſſe nũciaret, eaq; ſpe obſeſſos ad conſtantiam hortaretur, eum per viam ab hoſte inſidiſſam ut caperetur deduci curat. igitur captus cum literis & tortus, cum eadem quæ literis ſignificabantur, quippe vera credens, confirmaret, ingens tumultus & ſeditioni propior in caſtris ortus. Hodunius præmiſſis [illegible] mille & cc equitibus aditus omnes ad obſeſſos inſideri iubet. ipſe reliquum

ex-

Digitized by Google

image
not
available

rant, è fuga retractus, quod coram Demetrio caput inclinare in ſignum ſubjectionis & Knefaris titulum tribuere detrectaſſet, in vincula eſt conjectus. in Boriſſi caſtris LXX machinæ repertæ, & quædam tantæ magnitudinis, ut ſingulas bini viri brachiis circumdatas vix complecti poſſent. ut in caſtris, ſic & Moſcuæ ſecuta animorum magna inclinatio, & jam ad Demetrii nomen populo exultante, uxor vidua defuncti cum filio & filia in cuſtodiam data fuerat: ubi hauſto veneno mater, quæ ſibi ob mariti odium & à Demetrii adventu metuebat, ultro periit, quod & filio & filiæ pariter, ut eos ludibrio victoris eximeret, propinaverat; & filius quidem ex eo pariter periit. filia contrario poculo ſtatim ſumpto ſervata eſt. ita ſcribunt, qui Demetrio favent. nam alii juſſu Demetrii cum filio matrem veneno necatam, filiam ad ſtuprum ſervatam tradunt. magnum ad eam converſionem momentum attuliſſe dicuntur Germani, qui in Boriſſi caſtris militabant, qui transfugientes ſecum multos traxere. Biduo poſt ſolutam Cromi obſidionem magno procerū conſenſu Demetrius Moſcuam petiturus viam ingreditur. Cromo Tullam ità

ſtipat

image
not
available

terva ſtipante: deducentibus Popi
princeps ad templum B. Virgini ſa-
crum venit, precibusque conceptis in-
de ad D. Michaelis archangeli ædem,
in qua parens ejus humatus fuerat,
ducitur: in quo cum reſciviſſet Boriſ-
ſium ſepultum eſſe, è veſtigio cadaver
erui, & in aliud ſacellum humilius ex-
tra urbem transferri mandavit. ædes
ejus peculiares tranſiens aſpicere non
ſuſtinuit, ſed miſſis operariis ſtatim
dirui juſſit, addita cauſſa, quod magi-
co maleficio infames eſſent: & ſtatua
in loco ſubterraneo collocata diceba-
tur, lampadem ardentem manu ge-
ſtans, artificio in ſpeciem ſuperſtitio-
ſo, & defoſſo ſubtus pulvere nitrato
copioſo, rebus ita attemperatis, ut de-
ficiente oleo & diſrupta lampade
ignis pulveri illapſus, domum à fun-
damentis convelleret, & proximas
cum in aërem tolleret. ſed fraude de-
tecta ſtatua antequam artificio ſuo
noceret, comminuta ferebatur. quod
illi ſuperſtes Boriſſius, idem mortuo
Demetrius objectabat; ut ſunt fre-
quentes admodum illis locis de magi-
cis præſtigiis ſuſpiciones ac querimo-
niæ. Novus princeps inde in regum
palatium protinus migravit, & pu-
blicam imperii adminiſtrationem ad
de ca-

image
not
available

et ad ea accedente contemptu, commotis proceribus Matthias regnum cum adjunctis & ex eadem ſucceſſione venientibus provinciis vivo videntique fratre Cæſare creverit. inter hæc ſeveritatis initia inſigne fuit clementiæ exemplum, quo Demetrius erga Theodorum Suiſcium Romani fil. è Boiarico genere virum primarium ad mitigandam proſcriptionū invidiam uſus eſt: quæ ipſi fatalis fuit, occulto Dei judicio ita res temperante, ut eſſet, qui debitæ pœnæ per benignitatis oſtentationem exemptus, ceteros immerita pœna affectos ulciſceretur. is novi imperii pertæſus & pejora in poſterum metuens, ſpreto periculo, cum cuncti in adulationem effuſi ad pedes novi regis prociderent, ſolus fere pertinaciam ſervavit, contumacia ſua ejus iram provocans, ac præterea injurioſis de ipſo ſermonibus ſparſis, quaſi advena & terræ filio, qui de Ruſſici imperii templis cum infeſtis regni hoſtibus (Polonos his verbis deſignabat) evertendis cogitaret, & antiquam nobilitatem aſcitis novis hominibus omnino exterminare in animum induxiſſet. ea de re cum ſe in procerum Senatu multis verbis (erat enim perſuadendi efficax) purgaſſet,

capitis

image
not
available

brevi per profuſiones conſumpta,
aut ad oſtentationem credita, cum
ipſo evanuerunt. Dicta dies inaugura-
tionis ad kal. ſeptemb. fuerat, à qui-
bus Ruſſi annum ſuum, ſicuti & Iu-
dæi olim, auſpicantur. ſed multis de
cauſſis anticipandum ratus, quintili
deſinente ſolemnitatem celebrari vo-
luit: & ante eam, ut fides legitimæ
ſucceſſioni aſtrueretur, matrem De-
metrii, quæ poſt filii cædem falſo cre-
ditam Boriſſi juſſu procul à regia exi-
guo monaſterio incluſa fuerat, accer-
ſiri placuit. miſſus ob id honorificen-
tiſſimus comitatus, & venienti ob-
viam ipſe pietate adfectata proceſſit,
conſpectaque longe ex equo deſiliens,
pedibus aliquanto ſpatio iter fecit, &
cum lacrimis in complexum ejus ruit,
& aperto capite ac pedes currum ma-
ternum ad arcem uſque proſecutus
eſt: unde illa paullo poſt in monaſte-
rium, in quod totius Ruſſiæ virgines
& viduæ nobiliſſimæ de more ſe-
dunt, cum gynæceo ſuo migravit. To-
to hoc tempore à curioſis obſerva-
tum, tanto ſive vero ſive ſimulato
cultui matrem veri Demetrii. pari af-
fectu reſpondiſſe, quæ ex triſti ſolitu-
dine in lætam frequentiam retracta
non poterat vel falſi Demetrii, cujus
has

image
not
available

ſborum. ſuſpecta ingenia opibus
munire ſe decreverat, benivolen-
cia captanda ſumptoq; Non dubitant
quin Rex & univerſus regni ſenatus
magnam ceperit ex eo voluptatem,
quod ſpe & omni opinione citius in
paternum & antiquum regnum reſti-
turus ſit. ea in re & ſummam Dei be-
nignitatem, & regis cæterorumque
regni procerum, quibus ſecundum
Deum hanc gratiam debeat, bene-
ficium agnoſcere, nec ejus unquam
fore immemorem. Cæterum animo
verſanti, quomodo Chriſtiani nomi-
nis ac religionis fineis amplificare poſ-
ſit, moleſtiſſime accidere, quæ per
tot annos damna ab infeſtiſſimo Tur-
corum tyranno regno ac ditionibus
Chriſtianis impune illata & inflicta
audiat. dolere inſuper ſibi, Hungariæ
regnum olim florentiſſimum tot vul-
nera ab eodem accepiſſe, & cottidie
accipere; quod non probro invictiſſi-
mi Imperatoris Rodolfi dicat, cujus
cura & potentia ſciat injurias à teter-
rimo vaſtatore illatas pari fortitudine
vindicatas eſſe. nec mediocriter ani-
& tacita cogitatione cruciari, quod
loca illa ſanctiſſima CHRISTI veſtigiis
impreſſa, ejuſdemque vita, miraculis
ac precioſo ſanguine conſecrata, à
crudelis

image
not
available

capiat, & de fœdere contra Turcos libenter aſſentiri, ea tamen in re nihil niſi de communi procerum ac totius Senatus conſenſu poſſe decernere. Quod vero Sendomirienſis Palatini filiam in uxorem petat, non ſolum ſe volente, ſed optante id, illi facere liberum eſſe; ex eoque matrimonio, ut Dei gloria amplificetur, & æternum inter potentiſſimas gentes fœdus ſanciatur, à divina majeſtate viciſſim petere ac ſperare. Secundum hæc octavo poſt die fiduciariæ nuptiæ contractæ, præeunte in verba Bernardo Macziejovſki epiſcopo Cracovienſi Cardinali, epulo opimo nupta & parens ejus cum Legato Moſcico à Rege excepti ſunt. menſæ aſſedere cæterorum Principum & Regis Perſarum, qui tunc in ea aula erant, oratores. pro bellariis dona à Demetrio nuptę & parenti ejus miſſa ſunt allata, quæ cc aureorum cıɔ æſtimaſſe memorant qui hæc ſcripſere.

Moſcicam ſponſam, cum Moſcico legato, parente, & patruo ſponſæ, & toto gynæceo lente incedentem multi comitati fuerant, ſtudio longinquas provincias luſtrandi & nuptialium orgiorum occaſione tanti imperii magnitudinem & opes in publi-

cam

image
not
available

ad magnificentiam comparatis curſu inde in conclave regaliter inſtructum deducitur, & poſtridie poſt preces veſpertinas ſolemnia celebrata ſunt, verba faciente Ruſſorum Patriarcha. Regina itidem coronam ſumpſit ſollemni ceremonia; in qua ſceptrum, pomum, & enſis Imperatori marito (hos enim titulos Ruſſorum princeps ſibi ſumit) prælata. corona Imperatricis capiti imponenda, pulvinari holoſerico rubri coloris itidem prælata: templi parietes aulæis ejuſdem coloris aureo filo fimbriatis regia magnificentia velati erant. inde vir & uxor uterque coronam capiti impoſitam gerentes eadem pompa inter grandem muſicorum & bellicorum inſtrumentorum ſtrepitum in arcem reducti ſunt: ubi nox, ut in tali re, hilariter tranſacta, non tamen vacuo à gravibus curis Demetrii animo. multa illum conjuratione ante VI menſes adulta & jam urgente terrebant: adverſus eam externas opes & præſidia novus princeps parabat. & jam ab initio Germanos ſatellites ex Polonia adduxerat: quod cum Ruſſos ægre ferre intelligeret, tanquam qui plus peregrinis hominibus, quam indigenis regnorum ſuorum ſubditis fidere,

Digitized by Google

image
not
available

armorum genus, quod pertuſanas appellant. ſerentium centurio erat lambus Margaretus Sequanus, quem nos poſtea vidimus. Veſtitus iis ex holoſerico auro intertexto. Inter Anglos Matthias Cnotſemius, inter Senens Albertus Lanta centurionis officio fungebatur. iis arma bipennes, & veſtitus ex holoſerico feſtis diebus, profeſtis ex rubeo panno optimo. Tum ſtipendia ſolito majora & pro dignitate procedebant, ſera & infirma adverſus peſtem imminentem ſubſidia. Paullo ante diverſo itinere Polonicus legatus venit Alexander Goſenskius Corvinus, cum donis multi pretii: qui literas à Rege ſuo ad Demetrium habebat; quæ, quia Imperatoris & Monarchæ titulus aſcriptus non erat, nec acceptæ nec reſignatæ ſunt. iis excuſandis acria nec Ruſſis ferenda verba à legato addita; ſiet, & Turcorum tyranno hos titulos eriperet. quæ tamen caute Demetrius diſſimulavit, opes Polonorum jam ſalutareis expertus, & in poſterum neceſſarias judicans. Dies ſequentes inutiliter inter ludos & deſidiam conſumpti. qui muneribus mercatorum pro more gentis accipiendis impenſus eſt, in Saturni diem incidit feſto tunc inter Ruſſos maxime ſolemnum,

image
not
available

inhiabant, qui & tantam de ea fidu-
ciam ceperant, ut, ne mora langueſce-
ret, minime vererentur. Demetrius
initio præſidens, cum demum metu-
re cepit, & Polonos, ut ſibi caverent,
monuit; ipſe ſatellites novos omnes
in aulam accerſivit. jamque dies ve-
neris inierat, & cum hinc ad defenſio-
nem Poloni, hinc Ruſſi contra eos ſt
pararent, (nam inter eos ſolum, non
etiam contra principem, certamen fu-
turũ putabatur,) ſub veſperam à pro-
ceribus populo denunciatur, ut poſtri-
die in armis præſto eſſet: imperatrice
interim ſecura, quæ ingenti magnifi-
centia epulum Dominica die celebran-
dum apparabat. verum non ulterius
cunctandum rati cõjurati, ſaturni die,
qui in XVI kalendas junias incidebat,
ſummo mane conveniunt, aggregan-
te ſe ad eos non ſolum nobilitatis glo-
bo, ſed plebeia multitudine: moxque
inter eos promiſcuus tollitur clamor
ad Polonorum & Demetrii cædem ſe
cohortantium. alii prædæ avidi con-
feſtim ad Polonorum hoſpitia prope-
rant, eaque obvallant, expugnant, di-
ripiunt, cædibus cuncta permiſcent.
alii ad arcem tendunt. rati in ea ſtati-
liter, quaſi mora in Demetrio ſecul-
tatem, in conjuratis alacritatem au-
gem.

image
not
available

vitam ſceleratam ei injurioſe expro-
braret, ille, ut erat ad iram promptus,
acinacem, quem geſtabat, ſubito ſtrin-
xit, tantaque impetu libravit, ut ho-
minem humi uno ictu ſtraverit. inde
ad proceres converſus humiliter ro-
gavit, ut ſibi populum alloqui liceret,
& quicquid erat palam confiteri quod
illi negarũ. Alii aliter narrant, & cum
ſe premi videret. à Suiskio contendiſ-
ſe, ut de impoſtura ſibi objecta per Io-
annis Baſilidæ, quæ in vrbe erat, uxo-
rem veritas exquireretur. nam ſi qui-
dem illa ſe Demetrium non eſſe dice-
ret, non recuſare, quin protinus mor-
te afficeretur. Suiskium autem ſemi-
nam è proximo monaſterio accerſi
juſſiſſe. quæ coram proceribus religio-
ſe ſacramento adacta, Demetrium Io-
annis Baſilidæ ex ſe genitum filium,
ante plures annos inſigni Boriſii per-
fidia immaniter occiſum eſſe affirma-
vit: ſe vero ad tantum populi favo-
rem ac concurſum initio diſſimulaſſe,
neque ægre vidiſſe & tuliſſe eum, qui
teterrimo tyranno dejecto Demetrii
veri ultorem à Deo ſuſcitatum puta-
bat. quibus intellectis, cunctos in im-
poſtorem è veſtigio ruiſſe, eumque
multis vulneribus confeciſſe. Hæc ita
in Petri Paterſoni Vpſalenſis, qui in

Ruſſia

image
not
available

tione coluerant. Sendomirienſem, quod diverſorium delectis firmatum haberet, inſeſſis aditibus claudere contenti, ad aliorum Polonorum domos diripiendas diſcurrunt, multi ſe gnaviter defenderunt, nec inulta morte ad extremum numero victi ceciderunt. unus Viteneskius cum Ruſſorum impetus cum multa cæde aliquoties repuliſſet, ubi machinas adduci vidit, vexillum album in deditionis ſignũ extulit, pecunia per ſuos, qua patebat aditus, (ſic enim juſſerat,) ſparſa; cui legendæ intento vulgo, ipſe cum ſuis gladio ſibi viam aperuit, magna ſtrage edita, & mox à Boiaricis ex arce ſupervenientibus in fidem eſt receptus. Miſera ſponſa non ſolum inæſtimabili gaza, ſed mundo domeſtico ſpoliata, tantum de patre & patruo ſollicita, belle ſecum actum iri putabat, ſi omni re exuta, cæterum vita ſalva in patriam, unde cum tanta pompa nuper venerat, reduceretur. interea precarium ſpiritum ducens exigua ſpe, dum vulgi furor deſæviret, ſine veſte qua ſe tegeret, ſine lecto cui incubaret, vili induſio velata exſpectabat. Nec militares tantum viri, & qui Demetrium ſecuti fuerant, ſed mercatores multi male habiti. Ambroſius Celi-

tus

image
not
available

ranni odio, Proceres & cognati, & amici cariſſimi, multa à me admiſſa agnoſco, quorum piget pœnitetve; ſed præcipuus erga principalem familiam cultus, & patriæ caritas culpam excuſare debet, & jam in ea emendanda vobiſcum non parum elaboraſſe videor. Deus maximo huic inter Chriſtianos imperio principes antiqua origine & longa ſerie ductos dederat, quos Ioannes Baſilides ordine ſucceſſionis excepit; qui quantumvis à multis injurioſe proſciſſus, tot regalis faſtigii, adjunctis ad imperium paternum regnis ampliſſimis, monumenta poſt ſe reliquit, ut quisquis imperii amplificatione gaudet, non poſſit non magnopere ejus animi magnitudinē laudare. ab eo olim miſſus pacem cum Stephano Polonorum Rege feci, ab eoque tempore ita in repub. & pace & bello verſatus ſum, ut nemo fidē, curam, caritatem meritò deſiderare poſſit. vivis exempto Ioanne res labare cœperunt, Theodori infirmitate: ad quam & acceſſit fatalis orbitas, ut non tam virtute principis, ſicut antea, ſed alieno arbitrio imperium regeretur. uxore ſterili abdicata, uti per regni leges fieri oportuit & licuit, ut aliam duceret, qui impedivit, is in imperio,

ad

Digitized by Google

image
not
available

& tamen hic aliquandiu me ſcrupulus retinuit, dum plus famæ, quam conſcientiæ & ſaluti publicæ tribuo. vicit tandem pietas, & patriæ caritas, & cum vos viderem adeo bene animatos, me ducem vobis præbui, plus de regni incolumitate & magnitudine, quam de rumoribus ſollicitus. itaque conſilium tam juſtum, tam honeſtum tam neceſſarium ac ſalutare, atque utinam non tam cruentum, concordes una ſuſcepimus, quod Deus regnorum unicus diſpenſator exitu probavit. nunc cum crudeliſſimum Tyrannum à noſtris cervicibus depulerimus, nec ſic, qui præſtigiis ſuis magicis, & impoſturis amplius Ruſſico nomini illudat, reſtat, ut extincta, pro dolor! antiqua principum ſtirpe, quem in familia non habemus, in republ. quæramus. cum autem quærere debemus, qui generis dignitate præcellat, & ante omnia majorum ſacra, ceremonias, ritus religioſe colat, cunctas virtutes ſublimitate regia dignas adjunctas habeat, experientia rerum per ætatem valeat, qui non pompa & faſtu majeſtatem regiam, ſed juſtitia & temperantia tueatur, qui firmas regnorum arces in ſuorum benevolentia ſitas putet, & populorum opes & divitias de

ærario

image
not
available

ſici infamia. Objecta itidem hæreſis, quod nec gentilitia jejunia alioſque dies feſtos, & ſollemneis in Eccleſia Ruſſica ceremonias obſervet. Inſuper datam ab eo fidem Pontifici Romano ad extirpandam majorum religionem: prolatæque Pontificis literæ, ſive veræ ſive falſæ, ut quod promiſerat cito præſtaret, & Ieſuitis templa, collegia aliaque neceſſaria abunde ſubminiſtraret, adhortantis. Prolatæ item & recitatæ literæ, quibus Smoloſcienſem Palatino Sendomirienſi ſocero, filiæ uxori Novogradienſem principatum, filiis vero ſoceri & affinibus Dibirienſem præfecturam attribuebat. Objectum & quod de magnatibus & nobilibus interficiendis, & Polonicis familiis in eorum locum ſubſtituendis cogitaret: in id ſpecie certaminis ludicri tormenta muralia producta quibus urbem oppugnaret, & in miſeram ſervitutem redigeret, & libertate Boiaricorum oppreſſa abſolutam in totum imperium poteſtatem uſurparet: querelæ item cumulatæ procerum & aliorum, quod nullus ad ipſum pateret aditus, multique non auditi à conclavis foribus per oſtiarios injurioſe repellerentur, cum Poloni ſtatus admittebantur, ſi qui audiebantur,

image
not
available

habuisset, quosdam etiam flagris affecisset. monasteria ipsa rapacitate inaudita spoliasset, grandi pecunia ab iis mutuo sumpta, quam nunquam erat redditurus. omnium etiam damnorum quæ Poloni aliique milites dederant, culpa & odium in ipsum derivabatur. ejus jussu sive prævaricante indulgentia Astracam secundum Volgam late porrectam provinciam eiusque portus omneis, omni mercimonii è Persia proxima advecti copia abundanteis, à piratis & prædonibus direptos. Postremo Polonorum tanquam in regno armis parto insolescentium superbia exaggerata, per quorum efferatam libidinem ne quidem licebat magnatum uxoribus in publicum prodire. plerasque etiam è domibus & quasi è maritorum sinu abreptas; &c. cum frequentes querelæ de hac inaudita protervia ad Demetrium deferrentur, nullum tamen in delinquenteis statutum fuisse exemplum. unum tanto tempore judicum sententiis damnatum, sed cum ad supplicium duceretur, occiso carnifice à Polonis quibus nihil non licebat impune, è lictorum manibus ereptum fuisse. Postremo ad plenam imposturæ fidem faciendam, cum sub id insolito

bito iis menſibus gelu fruges ubique adustæ eſſent, plebe jam cædibus efferata id ad iram divinam referente, inferi Demetrii corpus, quod extra urbem loco profano conditum fuerat, ſubito refoſſum, & publico judicio igni conſumptum eſt, cineribus in aerem ſparſis. Verumne an falſus hic Demetrius fuerit, fama in ambiguo reliquit, quæ ut eum nuper, diu poſtquam interfectus putabatur, blandiente primis auſpiciis fortuna ſuſcitaverat, ita rurſus poſtquam ab omnibus viſus mortuus & creditus eſt, denuo per novum ludibrium ſuſcitavit, ſparſo rumore, alium rurſus pro Demetrio in arce occiſum eſſe: ipſum autem ſe cauta celeritate cum paucis in tutum ſubduxiſſe. rumori ex eo fides acceſſit, quod in hippone [illegible] loca equis generoſis vacua in illo tumultu reperta ſunt. quos ille, ſicuti jactabatur, fugiens ſecum abduxerat. itaque qui res turbatas in Ruſſia malebant, adiunctis ſibi Coſacis genere hominum impacato & ad prædas & violentiam militarem nato, cum Suiskium regno inauguratum minus patienter ferrent, hoc colore arma ſumpſerunt, & Demetrio, nuſquam poſtea viſo, pro duce uſi, bellum cum

Suiskio

Suiskio obstinate gerentes diu post Russorum credulitati illuserunt, fidemq; primo Demetrio habitam hac nova impostura non mediocriter infregerunt. Post scriptum hoc ad leniendam facti invidiam publicatum prima cura fuit, ut legatio in Poloniam decerneretur. Serius legati à Sigismundo admissi; cum motibus domesticis in regno laboraretur, ineunte januario. De Sendomiriensi, qui interim arctiore cum filia custodia tenebatur, præcipue querebatur novus princeps, illum clandestinis artibus, largitionibus ac promissis, multorum in Russia animos sibi conciliasse, eorumque ope & auxilio maledictum illum monachum necromanticum & spurium (sic Demetrium vocabat) in Russiam cum filia traduxisse, qui nefarie occupato regno peregrinam religionem cultumque Dei his regionibus ignotum introducere, templa præcipua occupare, & tantas turbas dare ausus esset, ut cc amplius summæ dignitatis proceres in iis perierint. Ceterum cum apud ipsum inventæ sint literæ quæ fidem faciant, hæc omnia consiliis & ope Polonorum facta esse. itaque rogare Suam Majestatem Russorum proceres diserte re-

ſpondeat, an qui earum rerum particeps fuerit, & conſenſu ſuo probaverit. nam ſi juſſu ſuo facta ſunt, ſuam [illegible] ſatis intelligere, pacem à deceſſoribus tam religioſe juratam eo facto violatam eſſe, & belli inter eos [illegible] reſtare. præterea petere, ut pecunia & alia ab impoſtore illo in Poloniam tranſmiſſa, ſi pacem malit, reſtituantur, & bona mercatorum à [illegible] vero dominis reddantur. niſi faciat, decreviſſe bellum ipſi denuntiare ac in Poloniam cum potenti exercitu deſcendere, & conjunctim cum Carolo Sueco Sudermanniæ duce copiis tantas minitas manu armata [illegible]. Ad hæc Sigiſmundus, qui motibus inteſtinis regno laborante, gentem præferocem nollet laceſſere, ſumma moderatione præterita excuſavit, nihil ſe aut Sendomirienſem feciſſe, quo pacem inter Polonos & Ruſſos juratam violaſſe dici poſſent. legitimum heredem, quem talem ſemper credidit, in regnum reductum. eo ſublato reſtare, ut damna utrinque accepta ſarciantur, & paci inter utramque gentem inſtaurandæ rationes quamprimum ineantur. Ita ſine belli neceſſitate diſceſſum. Interea Poloni & Germani aliique ad ↄ I ↄ Iↄ

caute

eaute à Suiskio novo principe ad exonerandam Russiam dimissi, xv kal. quintil.: quibus, quia re omni spoliati erant, singulis vestes singulæ è panno vili donatæ sunt, cum exigua stipe, quæ vix ad limitem deductis sufficere potuit; ut per vias turpiter mendicare cogerentur. in tres autem turmas divisa omnis turba, ne quid conjuncti in limite molirentur: ccc via quæ Smolenscum ducit, ɪↄ in Livoniam, & ɪↄ cc per Vidim & Ploschoviam deducti sunt.

Extat apud Purchasum exemplar literarum ipsius Basilii Iohannis fil. Suiscii ad magnæ Britanniæ Regem; quibus inter alia scribit, Demetrium illum fuisse vero nomine Yovvshco, Bovvgdani Otreapyove fil. in oppido Galitz: & in monasterio Chovvdo attonsum, ob crebra facinora tandem fuga se subduxisse in Lithuaniam, ibiq; Polonorum instinctu technas hasce commentum, quæ Russiam tantis cladibus cumularunt.

Porro Suiscii haud melior fortuna neque fama fuit; quippe quem malis artibus & Tartarorum ope multos nobiles sibi suspectos interemisse scribunt, & inprimis tres fidos sibi ministros, cognomine Michaëlides; quia è

sorti-

ſortilegis & divinis intellexerat, quemdam Michelowich ipſi in principatu ſu[illegible] durum. Poloni quoque haud ſegnes novum Demetrium in ſcenam produxerunt, (&, ſi vera narrant Angli, etiam conjugi alterius per hunc illuſerunt, licet hic priori omnino eſſet diſſimilis.) qui quum metropolim Moſcoviam arcta obſidione jam premeret, auxiliis per Sueciæ Regem Ruſſo ſubmiſſis territus ſuos deſeruit, & noctu cum paucis aufugit. Interim Poloniæ rex cum maximis copiis in Ruſſiam deſcendit, & Smolenskam obſidet, & mox alter Polonorum exercitus una cum novo hoc Demetrio Moſcuam. Suiſcius denique, ad extrema redactus, quum monaſterium eſſet ingreſſus, a furente vulgo extractus, & Polonis una cum arce ſua traditus. Poloniæ quoque Rex poſt diuturnam obſidionem Smolenska potitur, anno 1612, menſe Julio, & cum captivo ſuo in Poloniam revertitur. Longum eſſet, neque hujus operæ, referre omnia quæ crudeliter utrimque in Ruſſia geſta fuerunt; Hiſtoriographis iſta relinquimus.

Poſtquam Suiſcius in hunc modum principatu excidiſſet; mera anarchia in Ruſſia aliquandiu fuit. Nam auſtrales

ſtrales Ruſſię provinciæ ad Vladiſlaum Poloniæ Principem ſe applicuerunt; ſeptentrionales alium requirebant; relicta Demetrii cum novo marito res novas in Aſtracanenſi provincia moliente. Legatio ad Poloniæ Regem decreta, & pacta quæ inter ſupremum exercitus Poloni præfectum & quoſdam Ruſſiæ magnates interceſſerant ex parte confirmata: à quibus tamen Ruſſi, animorum inconſtantia, & peregrini dominatus metu, quantocius reſilierunt; multum indignante Polono, qui & Cancellarium Ruſſiæ Albertum Iuanoviz Mſciſlavvsky detinuit.

Dum omnia in Ruſſia perturbatiſſima ſunt; quietis lux affulſit ex inopinato unius hominis, & quidem ignobilis, audaci pariter & forti facinore. Is fuit (uti memorant) lanius quidam, vir robore præſtans. qui circa Dvvinam in partibus ſeptentrionalibus, in nobilium ignaviam & quæſtorum rapinas invectus apud vulgus, author ipſis fuit ut fortem aliquem virum in Ducem ſibi legerent, & fidos quæſtores conſtituerent, atque ita forti animo Polonos è finibus ſuis eliminarent. Aſſenſit vulgus, & ipſius conſilio uſum, nobilem quendam inopem,

pem,

[illegible]em, ſed militiæ valde gnarum, & rebus bene geſtis clarum, atque è vulneribus quibuſdam acceptis jam debilem, (Pozarski illi nomen,) ſibi in Ducem elegerunt, & ſumtus ſuo ærario, quod promte ab ipſis congeſtum, præ[illegible]. Utrique autem tam fideliter & fortiter ſuis partibus functi ſunt, ut magnus exercitus quatriduo collectus, & Moſcovam ductus, Polonos ab obſidione arcis diſcedere coegerit. Deinde Knezio Demetrio Maſtrucovvich Tartaro, qui alia parte cum exercitu Coſaccorum res gerebat, ſibi adjuncto, cum Boriſſo Lino, ſumma laude inter Ruſſos claro, deliberare cœperunt de eligendo Principe qui univerſis Ruſſis imperaret. Variatum primo ſententiis, ſed tandem convenit, filium Cancellarii in Polonia captivi Michaelem Fhederovvich in Ruſſiæ Principem aſſumere. Legati deinde ad vicinos reges & principes, nec non longinquos miſſi. &, legatis magnæ Britanniæ regis, aliorumque Regum, principumque, atque adeo & fœderati Belgii Ordinum generalium, annitentibus, pax cum Sueciæ Rege, & induciæ cum Poloniæ Rege perfectæ; & pater Principis è carcere dimiſſus in Ruſſiam rediit, &, Patriarchæ digni-

dignitate assumta, rerum summam una cum filio feliciter hactenus moderatur.

IX.

De Samoëdarum moribus.

A Belgis nostris fuit observatum, Samoitarum habitum & mores feritatem quidem preferre; esse tamen ingenio satis capaci & ad res percipiendas idoneo, quum & de maris vicini natura apposite responderent. Vestitum habent è pellibus renonum, quibus à capite ad calcem usque muniuntur. Coma omnibus promissa, eaque in cirrum composita de scapulis propendet. Statura illis brevis, facies lata & plana, oculi parvi, crura brevia, genubus prominentibus. Agiles sunt, cursu juxta valentes atque saltu. Trahas eorum, renones promovent, tam celeri cursu ut equos superent. Sunt idololatræ, habentque sigilla quædam lignea, impolita & rudia, quæ numinis loco colunt precibus & sacrificiis. Nullas habent urbes, sed gregatim in campis degunt, reguntur que à senioribus aliquot. In victu sunt immundi; victitantque ferina fere; frugum panisque penitus ignari. Optimi sunt sagittarii: accepto namque nummulo,

& ſtipiti affixo, tam certo è longinquo [illegible] videre illum poſſint [illegible] [illegible], ut miraculo ſint intuentibus. Arcu e ligno lento & flexibili quodam [illegible] fabricant, [illegible] ſagittas lapidibus acutis aut piſcium ſpinis aſperant: eaſdem ſpinas pro acubus uſurpant, uti & nervos quorundam animalculorum pro filis. Tuguriola ſua pellibus alcium & ſimilium animalium contegunt. Divitiarum ipſis magnus contemtus, adeo ut ne pretioſas quidem pelles, quibus ſupra modum abundant, ullo loco habeant.

X.

Magnus Moſcorum Dux.

MAgnus Dux Moſcorum eſt dominus ampliſſimæ regionis, inter cujus fines comprehenduntur multæ ditiones. Septentriones verſus pertingit ejus ditio ad Oceanum ſeptentrionalem, protenditurque à ſinu Graduico ad Oby fluvium: à meridie continuatur ejus imperium, ſecundum curſum fluvii Volgæ, ad mare Caſpium uſque: ad occaſum attingit fines Livoniæ, habetque fere pro termino Boryſthenem, ſicut ab ortu Volgam. Dicunt aliqui, totum hoc Imperium in longitudinem pro-

tendi ad tria milliarium millia, in latitudinem ad mille quingenta, quo spacio continentur 15 Ducatus, 16 Provinciæ, & duo regna. Mosci quondam Tartaris subditi erant: nam Boido eorum Princeps anno 1140 subjugavit totam Moscoviam; sed Iohannes I Magnus Dux confisus discordiis Tartarorum, qui se mutuo vexabant, negavit eis tributum. Progressu temporis, cum à Tartaris Precopensib⁹ superatus esset Ammetes, ultimus successor Boidi, qui mortuus est Vilnæ, adjunxit Magnus Dux suæ ditioni Permiam, Veatiam & Iugriam, quæ Ammeti subditæ erant. Crescentibus itaque semper magnorum Ducum viribus, cepit Basilius Cazan, & Iohannes II Citrachan provincias, quæ nomina regnorum habent. Vt dicatur quod verum est: Magni Duces valde dilatarunt suum imperium: ceperunt magnum Ducatum Severiensem & Smolocensem, Bielschiensem, Prescoviensem, Novoguardiensem, Iaroslaviensem, Roscoviensem, partim à Polonis, partim ab aliis principibus: occuparunt magnam Livoniæ partem, feceruntque se terribiles vicinis. Principes & primariæ civitates harum provinciarum sunt

Mos-

Moſqua, ubi Metropolita habitat: Roſtovia & Novoguardia ſedes Archiepiſcoporum: Gortita, Retania, Columna, Suſdelia, Caſanum, Vologda, Tueria, Smolenczo, quæ Epiſcopatus ſunt: deinde Pleſcovia, Porcovia, Staricia, Slaboda, Iaroſlavia, Volodomeria, unde Imperii ſedes translata eſt per Iohannem II in civitatem Moſquam, Moſaiconum Nicolai, Sugana, Vſtiud, Cargapolia. Princeps habitat in civitate Moſqua, quæ nomen ſumit à Moſco flumine, quod 90 miliaria altius oritur. Fuit civitas Moſqua quondam major, quam nunc eſt, habebatque in circuitu novem miliaria, ſed poſtquam anno 1570 direpta, flammiſque tradita fuit à Tartaris Precopenſibus, non habet nunc in ambitu ultra quinque miliaria, ſtabulanturque in ea cum hominum 30 millibus boves, aliaque talia pecora, ſecundum relationem, quam Poſſevinus, non minus judicio bonus, quam diligens ſcriptor fecit. Novoguardia cognomen magnæ habet, & tamen idem ſcriptor ei attribuit ultra 20 habitatorum millia, ſicut & Smolenzo & Pleſcoviæ. Quod mihi difficile creditu videtur, ſi verum eſt quod alii ſcribunt, ſcilicet quod cum

cum Plescovia obsideretur à Stephano Rege Poloniæ, in ea fuisse 50 peditum & 7 equitum millia: is numerus adeo magnus est, ut quamvis totus ex indigenis compositus non fuisset, requirat tamen frequentiam hominum supra dicta majorem. Vbi enim princeps intrudit implicatque 57 pugnatorum millia, necesse est, ut ordinarius inhabitatorum numerus multo major sit. Volunt quidam hanc regionem præteritis temporibus frequentius inhabitatam fuisse: sed quod postea tribus de causis habitatoribus infrequentior facta sit: prima fuit pestis (res nova in Moscovia) quæ multa hominum millia abstulit: altera principum crudelitas, qui multos, potissimum nobiles, occiderunt: tertia excursiones & deprędationes Tartarorum Precopitarum & Nagaiorum, qui nunquam quiescunt, nec vicinos quiete frui sinunt: non deprædantur solum agros, sed & abducunt totos populos, quos postea vendunt Turcis, aliisque gentibus. Vt uno verbo dicam, Magnorum Ducum irruptiones in longinquas regiones magnam fecerunt vastitatem.
Nulla in re melius perspicitur principis prudentia, quam in bene dispiciendo, quæ

quæ expeditio ſuo ſtatui ſit futura damnoſa aut utilis, & dum duci ſe non patitur vana ſpecie amplitudinis arripiendæ, quæ non ſit ei futura firma & ſtabilis, ſed ſecuritatem ſuam turbatura. Is enim, qui ea ſpe ductus ut ſtatum ſuum amplificet, eum aut populo aut opibus enervat, mihi ſimilis eſſe videtur illi, qui ut muros & tecta ſuæ domus altius tollat, conſcindit fundamenta ædificii. Totius dignitatis caput eſt, conſervare: ſed acquiſitiones illæ, quæ fiunt diminuendo vires proprias, illi legi adverſantur: cumque acquiſitiones ſint tanquam inſitiones, conditionem imperii meliorem, non deteriorem facere debent. Sicut enim fiunt inſitiones, aut ad nobilitandam, aut ad domeſticam reddendam arborem ſylveſtrem, aut ad plantam infrugiferam emendandam, & ut fertilis ſit faciendum, ita & expeditiones principum tales eſſe debent, ut commoda & beneficia referant, alias ſunt inutiles labores, qui plus deſtruunt quam ædificant, & plus perturbationis quam ſecuritatis reddunt. Ejuſmodi ſunt ordinariè bella, quæ moventur ad acquirendum regiones longe diſſitas, quæque nihil contigui cum noſtris

stris habent. Cum enim tam procul absunt, requirunt majora præsidia, quam nostræ facultates, ut eas conservemus, ferunt. Omnis itaque deliberatio expeditionum, tribus capitibus inniti debet: prima est causæ æquitas: altera facilitas vincendi: tertia fructus victoriæ. Bella autem quæ suscipiuntur sine spe alicujus fructus, sunt meræ amentiæ. Magni Duces sæpe terminos sui imperii dilatarunt, sed potentiam non auxerunt. Nemo expeditiones longinquiores, majorumque expensarum fecit, quam Magnus Dux Iohannes. Cepit enim regna Cazan ad Volgam, & Astrachan ad mare Caspium: subjugavit bonam partem Livoniæ. in quibus expeditionibus periit magnus hominum numerus, in itineribus, in præliis, adsultibus, ferro, morbo, fame, aliisque incommodis. Postquam ea acquisivit, fuit opus ibi habere magna præsidia, deducendo eo totas colonias. Cum itaque homines essent longe à domubus, implicati aut in acquirendo alieno, aut in conservanda parte, manserunt domi uxores, quasi viduæ absque prole. Cum itaque homines in extremis regni finibus consumebantur, remansit regni meditullium tam-

quam

Digitized by Google

quam eos exangue, privatamque alimentis. Cumque ab Stephano Rege Poloniæ impeteretur, defuere ipſi domi vires ad reſiſtendum. amiſit itaque Poloniam, aliaq; magni momenti loca, quæ ei erepta fuere, ac neceſſe habuit tradere Polonis totam Livoniam. Vt ad noſtrum inſtitutum revertamur: Moſcovia magna ex parte eſt occupata ſylvis immenſis, & lacubus. Sylvæ ſunt rami Hercyniæ, quæ ſe per totum Septentrionem diffundit, ſed plus forſitan in hac provincia, quam in alia. Hic arbores immenſæ magnitudinis videntur, ſuntque propter earum ſpiſſitudinem Solis radiis impenetrabiles: ex iis arboribus incredibilis reſinæ & picis quantitas effluit. Hic producitur copia mellis & ceræ inexhauſta. Apes enim abſque cura humana, faciunt alvearia in corticibus & cavitatibus arborum. Hic eſt copia omnis pecoris & ferarum, ut ſunt martures, zibellini, lupi; ex quorum pellibus fit dives mercatura. Ex his ſylvis exſcinditur fere omnis materia, tam domubus, quam munitionibus fabricandis apta. Muri enim civitatum fiunt ex trabibus ſimul conjunctis in quadrante, implentque vacuum gleba & terra: faciunt quoque ex eiſdem trabi-

trabibus turres, tantæ altitudinis & crassitudinis, ut omne tormentum bellicum, quantumvis magnum, ferant. Cito flammis corripiuntur, sed non tam cito cedunt quassationi quæ fit tormentis bellicis. Disputant aliqui, quales munitiones meliores sint, num ex lapide, aut ex calce, aut ex terra. Pro ultima sententia adducunt tales causas, quod citius fiant, & minori expensa, meliusque resistant quassationi, & quamvis facile destruuntur, reficiantur quoque brevi tempore; faciliusque mutatur (si casus & occasio necessitasque requirit) latus ex terra constructum, quam ex lapide. Sed his non obstantibus debent præferri munitiones, quæ muros ex lapide habent. Cum enim quatuor modi offendendi munitionem sint, tormenta, cuniculi, ignis, excisio, (quæ ligone & sarculo fit;) murus ex lapide, forte minus resistendo quam terra, cedendo tormentis bellicis præstabit. Sed adversus cuniculos, ignem, & excisionem, longe excellit murus ex lapide. Et ad jungendum muro quod in munitionibus, ex ligno & terra constructis, boni est, eriguntur aggeres intrinseci. De aquis nihil opus est dicere. Moscovia enim est mater fluviorum

rium & lacuum. Dvinæ, Boryſthenis, Volgæ, Dvinæ, Onegæ, Mokæ, Voliſcæ, & fama celeberrimi Tanais: lacus [illegible] eſt magna Novogardia, [illegible], multorumque aliorum. Aquarum abundantia reddit aerem magis frigidum, quam generationi animalium & propagationi plantarum requiritur, cui frigus calore [illegible] æſtimatur. Fecundæ parvæ ſunt, & ſegetes aliquando non perveniunt ad maturitatem: terra fere [illegible], ut plurimum levis eſt, & arenoſa, ideoque & ſiccitas & pluvia immoderata facile conſumunt fruges. Hyems durat novem menſes, paulo plus aut minus, & tamen hic copia eſt frugum, hordei & paſcuorum, & ex conſequenti carnium, tam ferinarum, quam manſuetarum. Moſcovia producit poma, nuces, corylos. Aliorum fructuum vix habét notitiam Moſci, qui ex piſcibus faciunt magnum lucrum; eorum ſiquidem maximam abundantiam habent. Indurant eos frigore & vẽto, ſicut fit in Norvvegia, aliiſq; in locis ſeptentrionalibus, ſervantq; eos pro bona annona tam in præſidiis munitionũ, quam in domubus privatorum. Regio non eſt multum mercaturæ dedita, quia ind-

indigenæ ſuapte natura non ſunt admodum induſtrii. Nec poſſunt ibi eſſe multa mercimonia, ubi non florent artes & artificia: tum quod Moſcis non licet ditione ſui Principis excedere. Ob has cauſas non habent ullum uſum maris. Commutant tantum ea quæ regio fert, nempe pelles, reſinam, cum panno, aliiſque quæ Armeni perferunt in Aſtrachan ad mare Caſpjum, & Angli ad fanum Nicolai, ad ſinum Graduicum.

Regimen.

MAgnus Dux Moſcorum regit ſuos populos magis deſpotice, quam ullus alius Princeps, quem novimus: diſponit enim abſolute de perſonis ſubditorum, & ipſorum rebus. ideo dicebat Mahumetes Veſirus, quod Moſcus & Turca, ſoli inter Principes eſſent domini ſuorum dominiorum, eaque de cauſa putabat expeditionem Stephani Regis Polonorum plenam difficultatibus fore. Vt in ſua potentia & authoritate ſe Magnus Dux conſervet, utitur artificio & induſtria incredibili. Primo non licet cuiquam ſuorum vaſallorum exire regni fines, ſub pœna mortis. Hac de cauſa nemo ſuorum ſubditorum navi-

navigat, nec cum legato externi Principis loqui poteſt, nec uti opera externi medici, in ſuis morbis, niſi cum venia. Vtitur apparatu ineſtimabili in veſtitu, addens ornatum Pontificium cum majeſtate Regis: fert capite mitram, margaritis & gemmis pretioſiſſimis nitentem: ſi eam capite non geſtat, habet eam coram ſe in ſuo throno, mutatque eam ad oſtentandam amplitudinem multis vicibus: in ſiniſtra manu tenet paſtorale ductiſſimum, indutus veſte, aut tunica longa illi non abſimili quam Papa gerit ingrediens ſacrarium: digitos annulis aureis refertos habet: imago Chriſti ad dexteram, & ſanctiſſimæ matris Virginis ſuper cathedram, in qua ſedet, eſt. Regia & proregia camera eſt plena viris, veſtibus auro depictis uſque ad talos indutis. In ceremoniis ad religionem ſpectantibus utitur exquiſita ſagacitate ſolertiaque. Cum aſſidet menſæ, quoties nunc utitur patinæ, aut vult bibere, multa ſigna crucis edit. In jejuniis exhibet ſingulare venerationẽ, & in templo præ devotione fronte terram percutit, ſicut & alii. Ne alius plus ipſo ſcire poſſit, nullæ ibi ſcholæ, præterquam in quibus docetur legere & ſcribere. Nihil legunt præter

Digitized by Google

præter Euangelia, & aliquam historiam, aut descriptionem vitarum sanctorum, aut homiliam S. Iohannis Chrysostomi, aut alterius; haberetque eum suspectum, qui demonstrationem faceret, se velle in literis majorem progressum facere; nec impune ferret: id facit, ne aliquis plus ipso, aut quantum ipse sapiat: indeque accidit, ut scribæ, nec ipsimet antiscribæ, ordinarie non scribant nec respondeant Legatis Principum externorum, nisi in quantum Magnus Dux eis dictat. Cum negotiantur, nunquam Magnus Dux nominatur, quin omnes assurgant in pedes, cum magna veneratione: idem etiam ad mensam fit, quando ipse ad bibendum invitat, aut participem facit suæ patinæ aliquem. fit id quoque in mille aliis similibus occasionibus. Docentur à pueris Moschi credere & loqui de ipsorum Principe sicut de Deo: Deus solus (dicunt) & magnus Dominus scit hoc: Magnus noster Dominus scit omnes res: Omne quidquid habemus, sanitatis & commodi, procedit à magno Domino. Accidit inde, ut sui subditi, videntes tantam amplitudinem majestatemque in suo Principe, nec aliarum quàm ejus rerum notitiam habentes, revereantur ipsum,

ipſum, obediuntque ei non ſicut ſubditi, ſed tanquam mancipia, habentque eum pro Deo potius, quam pro Principe. Non habet ſub ſe dominos titulis inſignes, ſicut inter nos ſunt Duces & Barones. Si ipſe alicui pagum aut prædium concedit, non tranſit ad hæredes, niſi id ipſe confirmet. Et ſi ipſe aliis ea conceſſerit, villici tamen perſolvant ei portionem fructuum, & [illegible] ei operas: id in cauſa eſt, ut unuſquiſque a nutu Magni Ducis dependeat, & quanto ditior ſit, tanto ei plus debeat. Ut obviet ſeditionibus, transfert integras familias ex uno loco in alium, mittitque in præſidia quos vult, longe a domo, tanquam in exilium.

Divitiæ.

EX iis, quæ dicta ſunt, fieri poteſt judicium de ejus divitiis, opibuſque. Cum itaque ipſe adeo abſolute omnium rerum dominus ſit, utitur opera ſubditorum pro libitu, & tali parte ipſorum bonorum, ſicut ipſi placet. Arrogat ſibi ex ferarum exuviis talem portionem ac vult, & ex piſcibus omnis generis quantum vult: pellicea vendit aut dat dono, prout libet: piſces vento ſiccati ſer-

vantur pro munitione. In foro nemo sua vendere potest, nisi Principis primum vendita sunt. Minæras auri & argenti nullas habet. Civitates mercimoniis celebriores, unde ipse maximam redituum partem percipit, sunt Astrachan ad mare Caspium, quo deferuntur merces Persiæ & Armeniæ, & fanum Nicolai ad sinum Graduicum, quo appellunt naves Anglorum & Hollandorum oneratæ ære, aliisque mercibus, quæ inde Vologdam ducuntur. Vbi sui legati domum sunt reversi, aufert eis lautia, quæ à Principibus acceperunt, dando aliquid in illorum vicem, & aliquando nihil. Vt finem faciam, sibi metit capitque quidquid in sua ditione aut boni aut preciosi est. Putatur ipsum aliquem thesaurum habere; in arcibus Mosquæ, Iaroslaviæ, & lacus Albi. quod verisimile est. Magnus enim Dux Iohannes spoliavit calicibus, reliquiis, crucibus, & argento totam fere Livoniam, nec concedit aurum & argentum sua ditione efferri, nisi in redemptionem bello captivorum, aliorumque qui in captivitatem abducti sunt. Verum quidem est, quod amissione Livoniæ, quam anno millesimo quingentesimo octogesimo secundo cessit

Ste-

Stephano Regi Poloniæ, privatus fuit ea regni parte, quæ erat ditiſſima, propter commercium maris Balthici, & meliori ditione quam habebat, in qua erant 34 arces.

Vires.

MVnimentum regionis conſiſtit & in pluralitate paludũ fluminumque, & in denſitate nemorum. In uſu habent Moſci, loca hoſtibus proxima depopulari, ut denſæ ſylvæ ibi creſcant: quod & fit ob terræ humiditatem. ſuntque eæ civitatibus non ſecus ac ſepes ac valla pro munitione. Multum laboris id Polonis attulit. Vt enim ſibi itinera ad oppida hoſtium pararent, neceſſe eis fuit exſcindere ſylvas, & magni temporis jacturam facere. Habet Magnus Dux munitiones, quæ partim ex lapidibus, partim ex lateribus, Italico more, conſtructæ ſunt, ſed abſque lateribus & arte ædificatoria: tales ſunt arces Moſquæ, Novoguardiæ, Pleſcoviæ, Porcoviæ, Stariciæ, Slobodæ, Alexandri: partim ex gleba viminibus contexta, & probe calcata, qualis eſt Smolenczo. Sed ordinarie exſtruuntur muri locorum fortium ex magnis trabibus, inter quas conſtipant terram,

relinquendo ad defensionem foramina pro pyrobolariis. Talis ædificatio commoda est defensioni, contra tormenta bellica, sed non resistit igni. Subditi Magni Ducis inserviunt suo Principi in bello, sicut ante de suo regimine agentes diximus, sed se potius timere pœnam (si se non strenue gesserint) quam promptitudinem alacritatemque monstrant: Capitaneis ad nutum sunt, patiuntur omnem incommoditatem, non curant frigus nec pluvias, patiunturque incredibiliter inediam, famemque; suntque parvo contenti. Aestimantur itaque aptiores defendendis castris, quam præliis campestribus. Illic enim multum valet patientia & tolerantia, hic autem requiritur audacia animusque. Poloni sunt meliores cōflictibus campestribus, quam propugnandis arcibus. Magnus Moscoviæ Dux Iohannes, experientia edoctus de suorum in velitationibus & præliis ignavia, & de Polonorum audacia animisque, dicebat suos opus habere calcaribus, quibus impellerentur, Polonos freno, quo retinerentur. Vires præcipuæ hujus Principis consistunt in equitatu, sed quem equorum numerum educere possit, difficile dictu est. Nec

Digitized by Google

tamen credo ipſum trecenta millia armis inſtruere poſſe; (ſicut aliqui dicunt.) Habet enim ditionem vaſtam, & pro majori parte incultam. Ab Caſſano enim Aſtrachanum uſque vix invenitur pagus, quamvis inter ea oppida aliquot dierum iter ſit. Bello quod ei intulit Stephanus Rex Poloniæ (qui tamen non ultra LX millia tum equitum tum peditum habebat) ipſe tantum militum colligere non potuit, quo non dico ſe ei aperto Marte objiceret, ſed nec potuit ipſum divertere ab oppugnationibus Polotiæ, Vilicoluci, aliorumque locorum, nec aut ab obſidione Pleſcoviæ. Anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo penetravit Princeps Tartarorum Præcopitarum, cum octuaginta equorum millibus, uſque in viſcera ſui Imperii, tradiditque flammis ipſam Moſquam urbem regalem. Sed ii, qui dicunt Magnum Ducem ccc & Regem Poloniæ cc equorum millia educere poſſe, potius numerant capita equorum, quam equitum. Etſi enim tot equorum millia ſint, non tamen omnis equus bello bonus eſt, nec unicuique equitandi ars, aut ſe armandi facultas eſt: uni deeſt animus, alteri opes non ſuppetunt, alteri vires cor-

 poris.

poris, alteri animi fortitudo alacritasque desunt. Quamvis in Moscovia tot equorum hominumque millia essent, quot illi dicunt, admodum difficile tamen esset (imo vix possibile) eos in unum locum cogere, nec Principi in hoc suppeterent pecuniæ, nec commeatus sufficerent. Ducenti enim equi præliatores requirerent in Moscovia ter centum clitellarios, ac alios totidem ministros, quibus omnibus oporteret sufficere commeatus; sicut & annonariis, mercatoribus, artificibus, famulis, qui in bello requiruntur. Necesse itaque esset totam Moscoviam in unum cogi; ac tum verendum, ne in tanto itinere ab una parte regni in regionem directo contrariam, & hominum & jumentorum vires labascerent. Quamvis etiam possibile esset, tantum numerum (sicut dictum est) equorum colligere, id tamen statui non expediret. Necesse enim esset denudare confinia præsidiis, provincias nervis, civitates magistratibus, campos agricolis. Inde clare apparet, Principem, cujus status centum & quinquaginta millia equitum cogere posset, abunde præstare, si tertiam eorum partem in exercitum regalem educat: de bellis, non excursionibus loquor.

Scri-

Scribunt aliqui, qui in affirmando magis moderati ſunt, Moſcum cogere poſſe centum & quinquaginta equorum millia, ſi neceſſitas ſe defendendi id requireret, & quod Iohannes III eduxit in expeditionem Aſtrachanenſem centum viginti equitum, & viginti peditum millia. Idem adortus aſt Livoniam, tempore Regis Alexandri, magnis exercitibus, retinuitque adhuc alium ad regni ſui fines. Equitatui addidit Magnus Dux Iohannes aliquot millia pyrobolariorum, quos ipſe inſtituit, inter quos erant multi externi milites, qui ipſi præſtiterunt egregiam operam in defenſione ſuarum urbium. Quoquo ſecundo aut tertio anno deſcribit per regiones bello aptos. In commentarios referuntur filii nobilium, & numerus famulorum, equorumque equites. Ditiores præcipue utuntur thoracibus æneis, galeis, & laminis ſubtilibus & tenuibus, quæ ex Perſia adferuntur, & lanceis. Alii geſtant thoraces, goſſypio quam optime farcitos, qui ſagittis reſiſtunt. Hi utuntur arcu, multi eorum ſclopeto, omnes enſe & pugione. Et inſerviunt quoque Germani in bellis & in fortificandis locis.

Principes finitimi.

MAgno Moscorum Duci junguntur Præcopus, princeps Tartarorum, Tauricæ Chersonesi Circassi, quinque montium; (inhabitant hi regionem, quæ se ad 7 dierum iter extendit, reguntur que à septem Ducibus, Helvetiorum modo;) Tartarus Nogay, Reges Succiæ & Poloniæ. A Præcopo recipit multum damni, nec ei spes est de sumenda vindicta, quòd cum Turca confœderatus est Præcopus, instruiturque à Turca sclopetis, tormentisque bellicis, habetque in sua ditione loca fortia, cum præsidio Turcico: itaque eum invadere difficile factu arduumque esset. Concitaret enim in se potentiam illius. Præcopo commodum est (sicut & pluries fecit) subitam excursionem facere in provincias Magni Ducis, sicut & potest facere in provincias Regis Poloniæ, diripereque obvia. Si magnus Dux subjugavit Tartaros Cassenenses & Astrachanenses, accidit id beneficio tormentorum bellicorum, quibus illi carebant. Duxit hic inter alia contra Cassanenses aliquas hujusmodi machinas. Temoni plaustrorum affigebat tabulam latam & crassam, cum

mulro

multo foramine, trajiciendo ſclopeto & moſqueto inventum. Cum itaque ipſi graviter ferirent hoſtes, (qui ſagittis tantum utebantur, quibus Moſci lædi non poterant) non fuit difficile eos vincere, ſubjugareque. Sed Præcopus habet uſum ſclopetorum, &, quod amplius eſt, amicitiam & protectionem Turcæ, qui, ut ſibi iter aperiret in Moſcoviam, aut in mare Caſpium, tentavit annis jam elapſis ducere foſſam à Tanai ad Volgam; (hoc molimen altioris erat animi, quam Turcæ plerumque faciunt:) ſed ejus milites fugati fuere à Moſcis, in hoc adjuti à Tartaris, qui verebantur, ne plane à Turcis peſſundarentur, ſi illud opus ei ſucceſſiſſet. Nec ſolum ruperunt claſſem Turcicam, ceperuntq; ejus partem: ſed & exitio dederunt exercitum terreſtrem, in quo numerabantur 80 Tartarorum, & 25 Turcarum millia, inter quos erant ter mille Ianizari. Circaſſi vivunt (ſicut diximus) more Helvetiorum: non nituntur ut ſibi aliquid acquirant, ſed tanquam mercenarii milites militant Turcis, Perſis, Moſco; à quo tam longè diſſiti ſunt, ut non habeant occaſionem ſibi timendi ab ejus viribus. Tartari Nagai magis formidandi ſunt,

M 5 propter

propter subitum impetum & excursionem, quam propter justam potentiam, quæ eis sit ad suscipiendas expeditiones regias. Annis retro elapsis, cum se movissent, ut Mosco damnum inferrent, retrogressi sunt placati donis quæ eis missa fuere. Cum hi, sicut & Arabes, dediti sint latrociniis & grassationibus, facilius est ipsos avertere donis, quam pugnando. Quod plus est, cum ipsi nec civitatem, nec munitionem habeant, qua expugnata, & in dominium hostis redacta, deprimi, & tanquam freno cohiberi possint; bellum ipsis inferre, est expensas facere sine lucro. Adversus hos tenet Magnus Dux magnum equitatus numerum, in Citrachan, Casan, & Viatca: habet quoque præsidium in Culugan contra Tanam, ut resistant Præcopitis. Cum Rege Sueciæ jungit fines Moscus, præcipue ad partem Finlandiæ, ubi Suecus (cum quo diu bellum gessit) paucis retro annis ei eripuit munitiones Serenosco, Pernaviam majorem & minorem in Livonia, aliaque loca, cum Moscus impeteretur à Rege Stephano. Tenet Suecus in extremitate sinus Finlandiæ munitionem Viburgum, magno præsidio & expensa, ut resistat Russis, & Magno

Duci.

Duci. Habet quoque in illo mari & portubus vicinis ſuas naves bellicas, tum ut obviet omni tentamento Magni Ducis, tum ut impediat, ne ex Germania in Moſcoviam vehantur arma & apparatus bellici: Nec aliæ naves quam ſuæ ad illas oras appellere poſſunt, niſi permiſſione, propria Regis manu ſignata. Hoc præcommodum claſſis, & potentia navalis, fecit Regem Sueciæ, iis locis ubi hanc vim armorum explicare poteſt, Moſcho ſuperiorem, cepitque hac via ab hoſte multa loca in ora Livoniæ, locisque vicinis. Sed ubi equitatus Duci frequentiaque populi uſui eſſe poteſt, nempe in campis apertis, & in locis longe à mari Baltico diſſitis, videtur Magnum Ducē potiores quodammodo partes habuiſſe: ſemper enim fere invaſit Suecum. Non poſſunt tamen ſibi invicem multum damni inferre, propter aſperitatem montium, frigus, glaciem, nivesque. Supereſt Poloniæ Rex, inter quem & Magnum Ducem, eſt differentia, quod Moſcus plus regionum habet, ſed Poloni melius inhabitatas civilioreſque: illi plures ſubditi, obedientioreſque ſunt: huic autem audaciores & animoſiores: illi ad reſiſtendum quam aggrediendum ſunt aptiores.

res, hi ad invadendum: illi ad defendendum munitiones, hi ad aperto prælio pugnandum: illi magis juncti unitique sunt, hi magis deliberati ad factionem expeditionemque: illi timent minus inediam & incommoditates, hi mortem & ferrum. Sed utrique tantum valent, quantum eorum Princeps virtute & fortitudine præstat. Magnus enim Dux Basilius cepit magnum Ducatum Smolenscensem & Poloscensem, & amplissimam ditionem in Livonia. E contrario Stephanus Poloniæ Rex eripuit ultimo bello Iohanni Magno Duci, filio Basilii, Polosco, aliaq; diversa magni momenti loca: obsedit civitatem Plescoviensem, coëgitque tandem Moscum tota Livonia decedere. Inde videtur populum tantum valere, quantum ingenio animoque valet Rex.

Hæc, ex Ioanne Botero à Iustо Reifenbergh expressa, hic addenda duximus, ne Lector frustra desideraret superiorum authorum de Moscorum republ. judicium.

TAR-

TARTARIA.

I.

Excerpta è Michalonis Lituani fragmentis de moribus Tartarorum.

E fragmento primo.

TAMETSI Tartari, barbari & inopes habeantur à nobis, gloriantur tamen continentia vitæ & antiquitate gentis ſuæ Scythicæ, aſſeverantes eam ſemen eſſe Abrahæ,& nemini ſerviviſſe unquam, licet vexatam interdum ab Alexandro, Dario, Cyro, Xerxe aliisque Regibus & populis potentioribus: & varias nunc diviſam in Ordas, id eſt, nationes: Siquidem ultra vicinos nobis Precopenſes,complicesque eorum Belhorodenſes, & Dobricenſes Moldaviæ finium accolas, Ordæ ſunt potentes, Precopenſibus infenſæ, Orientem verſus. Alia Mahai, alia Chaſtorakani, alia ultra amnem Tanaim, qui Volha appellatur, Za-

vvolſca, Cæſaris Bati Vngariæ vaſtatoris patria, Moſchorum olim & omnium Ruthenorum dominatrix, Nahaienſibus nunc adhærens, alia Kozanii, alia Kazaczka, item Buchar, Samarchan, & aliæ dicũtur plures, XII Imperatoribus diſpartitę, ut promiſerat Dominus, progenitorem eorum Iſmaëlem (Gen. 17.) XII duces generaturum, & evecturum in magnam gentem. Ex omnium autem nationum Tartaris ſoli tenuiores, ſed regionibus noſtris citimi, Precopenſes, infeſti ſunt nobis, cum ignavia freti noſtra, tum vicinitate, locorumque opportunitate receptaculi ſui. Habent vero Precopenſes receptaculum, ſuapte natura munitum. Lacus enim duo paluſtres, quorum alter Mæotis dicitur, ex mari in continentem ad circiter triginta milliaria in longum porrecti, & ſeorſum tantundem pene in initiis & progreſſu ſuo diſtantes: finibus vero ad invicem reflexi, & anguſto quodam interſtitio ſicco cohibiti quin congrederentur, deſinentes. junguntur ibi foſſa & vallo altius exaggerato, complectente portam, quę unica eſt ingrediendi provinciam illam per aridum. unde & caſtellum ad portam illam ſitum, & tota ſinu illo incluſa peninſula appellatur

latur à nobis Prekop. cui Tauricæ alias nomen fuiſſe fertur: *incolatus vero &* imperium Græcorum Trapezuntinorum, ut hucuſq; retinent Græci ſuam & ibi linguam Græcam & religionem. Adjacet autem peninſula ea ipſa mari Pontico, quod illa ex parte pontus Euxinus dicitur. & quamvis munita ſit ſitu, non adeo tamen illis ſuis, nec lacubus amplis, nec foſſa nec vallo arduis, neque caſtello firmo, ut arceretur à tranſitu exercitus paulo inſtructior. Et pervenitur ad portam Tauricæ unicam illam ab arcibus ultimis Lituaniæ Czerkaſi & Braczlavv, diebus ſex, graminoſis ſemper & planiſſimis ubique campis, non monte interpolatis uſquam, non ſylva non palude, nec amne tranſmiſſu difficili, præter Boryſthenem. Sic enim ipſa Taurica citra Alpes & maritima, quę montoſa paſſim, habet & ſylvoſa, & quæ nunc ab Aboriginibus Græcis inhabitantur. alias vero tota eſt campeſtris, Tartaris illic incolatum præſtans, & ubique victui mortalium commoda & facilis, facilis admodum Cerere, Libero, carne, & ſale. ſiquidem ſal ibi in lacunis, quibuſdam aquis in ſe, ad inſtar glaciei, à calore ſolis concretis, naſcitur, à ſolſtitio æſtivali copioſus & pel-

& pellucidus, nonnullibi ut cryſtallus. Et frumentum omne, ac uvam vini generat ibi copioſe tellus, ſemel ſubacta, & fronde occata utcunque. Pecora item & jumenta hyeme quoque in paſcuis & ſub dio ſemper fovet lætas; quæ etiam fatigis exinanita, macilenta & ſtrigoſa, poſtquam abjiciuntur, ibi in campo repingueſcunt. Herba floccida, calcitratu ex nivibus quæſita, haud infelicius quam melioribus pabulis & ſub tecto apud nos: quoniam & cœlumq; ibi eſt aliquanto clementius, & terra ubi cænoſa ibi ſalſa. & herbæ genus ſapidius quoddam, ſemper virens, & mirum in modum jumenta vegetans, quod appellatur *tipez*. Vnde tantam olim frequentiam incolarum fuiſſe ibi memoratur, quod ſingulæ quædam illic ex urbibus Græcorum, millena habuerint templa, & clero interim inſolenti adeo, quod non niſi equites ingrederentur ſanctuaria antiſtites & archimandritæ eorum. Atque nunc etiam urbes ibi nonnullæ quamvis peſſundatæ, amplitudine tamen ambituum ſuorum & ruinarum, ſuperbæ olim fuiſſe apparent, & præſertim quæ à nobis Solholth, à Moſcis Krym, à Græcis Theodoſia appellabatur quondam, & metro-

Digitized by Google

metropolis vetuſta Korſſunii, quæ gēti Ruthenorum princeps dedit baptiſma & nomen Chriſtianū, poſtea vero prædam gētibus noſtris, exciſa ab eis. Vnde Kiovia noſtra in templorum ſuorū lithoſtratis, aſarotis, & incruſtamētis, retinet hucuſq; certa prædæ illius inſignia, è quibus & Gneſnenſi Baſilicæ valvam largita eſt. Et illa ipſa Korſunii tractata ſic à noſtris, dediſſe fertur jactura ſua neceſſitatē Tauricenſib⁹ Chriſtianis, luxui & ignaviæ deditis, recipiendi in ſuppetias ad feudalē incolatum, reprimēdis gentibus noſtris, manum Tartarorum ex Orda, Zavvolskę adſitā: Et ſenſim deinde invaleſcens ibi illa Tartarorum vis, ad juſtumq; populi examen propagata, protulerit ſibi in Principem Temirkuthla quendam ſanguinis ſui, appellato eo Cæſare. At progenitores S.M.V. perdomitis Cæſarianis illis, iniquis Gręcorū vaſallis, dabāt eis in Cæſares, ſubditos ſuos hinc ex Lituania Tartaros. Vltimus vero ex Litunia Cæſarū Aczkirei, hic apud Troki natus, & hinc à divo VVithovvdo ad imperium illud miſſus, genuit imperans ibi in Taurica filium Menglikirei. Menglikirei vero modernum Cæſarem Sapkirei & fratres eius natu & imperio priores, Machmethkirei, Sadetkirei &

& Chaskirei. Sic enim nobili recepta hinc progenitoris sui nomenclatura, gaudet nunc omnis sequens eum in fascibus illis posteritas. Hæc igitur est Kireorum stirps, dextra forti progenitorum S.Mtis Vestræ ibi plantata, quæ nunc referendo gratiam provectionis suæ, juge facessit nobis negotium. Atque vigente sic Taurica & populo & imperio jam advenarum: urbes tamen ejus Mancup, Caffa, Kercze, Kozlevv, & aliæ maritimæ, servaverant se immunes ab illis, donec Turcica manu, opibus Constantinopolitanis exaucta, caperentur ab annis hinc circiter septuaginta. Et illinc missi sub jugum Turcæ pendunt ei censum, à capitibus suis singuli illic Aboriginum Græcorum, superstites. Qui tametsi & nunc agricolæ, videlicet vinitores & pastores, non inopes sint, imo etiam non sine argentea supellectili plerique, utpote in tranquillitate & justicia publica, rationabiliore Ethnicorum administratu viventes, minus tamen jucundam agunt ibi vitam: Quippe, qui nullo honore digni, imo nullius omnino reputationis habentur à potitoribus rerum Mahometicis: ac omni illorum nedum commercio, sed & intuitu non torvo dedignantur,

Digitized by Google

dignantur, angariantur,q; laboribus, dominicis præſertim, ac etiam paſchalibus diebus, ipſimet argenteæ ſupellectilis domini. Nequaquam enim retinet authoritatem ibi Chriſtianus nec in ſervum nec in filium paulo proterviorem, qui ſcilicet Magiſtratui ſe præſentandum duxerit ſemel. Atque etiam ipſi patriſamilias mutandus eſt ſtatus, ſi defertur *præſumpſiſſe* de religione ipſorum quicquam verbo, aut ſaltem digito uno, & minus etiam ſerio protenſo.

Iam vero quam inconſtans ſit viciſſitudo rerum, vel ipſa ſufficit indicio Taurica, videns nunc mutatum ſic popularium ſuorum ſtatum, & patritiorum ſuperſtites, honore, libertate ſimul ac patribus orbatos, in ſervitutem redactos, ſpretos, capite diminutos, capiteque cenſos Mahometicis, & antiſtites illos, inſolentes quondam eccleſiarum Dei contemptores, contemptos nunc ipſos, & abiectos, obreptare ſub trucibus Tartaris & Turcis. Vrbes quoque ſuas opibus immenſis, ſuperbia, lætitia, ac omni luxuriæ ſtrepitu perfunctas, dehiſcere nunc pleraſque inanes, ceteras vero ſolo æquatas, obſoletis jam & nominibus, & imperitare nunc ſibi, non

Chriſtianos nobiles, & nativos ſuos patronos, ſed peregrinam Ethnicam, ac non ita pridem ſervitute emerſam, atque & imperio ſimul & libertate donatam hinc vaſallorum ſtirpem. Adeo increbuere in Taurica Tartari, quod circiter triginta millium exercitum compleant ad bellum, ſed coacti, ut ſolent univerſi, & gregarii ac imbelles, quicunque ſaltem valeant conſcendere equum. Vt me præſente ibi, dum medietatẽ eorũ & filium ſuum mitteret Cæſar, in ſubſidia Turcæ proficiſcẽti noviſſime in Vngariam, quindecim millia eorum tunc enumerata ſunt. Proficiſcebantur autem quamvis lectiores illi, conſueto tamen apparatu ſuo, inermes videlicet plerique, & vix decimus aut vigeſimus quisque eorum pharetra fultus aut framea, lorica vero multo rarior; ſed alii ſcipionibus ſaltem muniti oſſeis, alii ligneis, alii vacuis telorum accincti vaginis. Clypeorum autem & haſtarum, vel hujusmodi armorum generis expertes penitus. Sic enim ſemper illi, nec armis, & nec cibariis, præter nonnihil milii toſti, aut caſei comminuti, & neque ullis onerantur impendio ad bellum impedimentis. Verumtamen nemo illorum, ſine pluribus recenti-

busque

Digitized by Google

buſque loris proficiſcitur, & præſertim quando noſtras excurſitandum eſt in regiones: Quoniam tunc ſoliciti fiunt vinculorum, ad vinciendum membra noſtra, plus quam armorum ad tutandum ſua. Equorum vero ſemper fulciuntur ad bellum copia, ut magna pars exercitus eorum quinos ſinguli ducent equos, eosque intactos. Vnde excurſiones & omne iter, crebra huiusmodi equorum mutatione freti, velocius perficiunt, & hoſtem inſequentem ſe effugiunt facilius, ac etiam terrefacit amplitudine veſtigii ſui, & non metuunt ipſi in copia eorum fatigam nec famem. Præſtant etiam in bello tolerantia famis, ſitis, fatigæ, pervigilii, æſtus, algoris, & omnis inclementiæ cæleſtis omniumque ærumnarum. Nam expeditiones bellicas perficiunt absque curribus ſemper, & abſq. omni commeatu, præter illam quam dixi equorum copiam. Solitudines item camporum vaſtas, invias, brumali etiam tempore, altitudine nivium & pruinis acerbas, quãvis excoriatis dura nive & glacie equorum cruribus, haud ægre tamen & haud gravatim ſuperant. Amnes amplos rapidos, atque hiberno etiam rigore, aquilonumque & glacierum

 fragori-

fragoribus horride ſtridentes & traje-
ctu difficiles, abſque tamen navigiis,
ſed tantum equorũ ipſi jubis adnixi,
ſarcinis vero ad caudas ſuper tignis,
ſeu arundinum faſciculis alligatis, tra-
nando incunctanter expedite & prō-
pte transmittitant. Et in prælio pu-
gnant, fortius multo quam Moſcovi-
tæ, quamvis minus armati, & ſem-
per primo in congreſſu, ſiniſtrum ad-
verſi exercitus conantur occupare
cornu, quo dexterius ipſi petant ſa-
gittis. Sæpe quoque in fugam verſi,
terga dando reſiſtunt, & hoſtem in-
ſequentem ſe diffuſum ſparſim, inter-
ceptant ex inſidiis,& ſic eripiunt non
nunquam victi victoribus victoriam.
Quando vero præter technas & ſtra-
tegemata, ſed recta & cominus, col-
latis ſignis, venit conferenda cum eis
manus,prævalent tunc in eos pugna-
tores noſtri, etiamſi non paulo pau-
ciores fuerint. Id quod crebrius ex-
perti ſumus ſub victorioſiſſimis ve-
xillis divi parentis S. Majeſtatis V.
Nam & poſt infelicem Chriſtiano-
rum cum Mahometicis, patruelis ve-
ro S. Majeſtatis V. Regis Ludovici ul-
timam pugnam, menſe quinto,calen-
dis februariis, anno Domini ſupra
mille quingentos & viginti ſeptimo,
in cam-

in campis planis illis prope Czerkaſſi, ad fluvium Olſlanicza, viginti quinque millia illorum Precopenſium Tartarorum cæſa ſunt ad internecionem à nobis, qui non plures fuimus ibi quam quingenti & ter mille. Et ante apud Kleczko, deſiderata ſunt ſeptem & viginti millia eorum, proſtrata novem millibus noſtrum. Ita quoque alias, & apud Davidis Caſtellum & apud Streſſino, Czeczersko, Lepuſlno, & in campis etiam vaſtis illis, in Lebedino, & ad templum album, & ad fluvium Sula, & aliis in præliis, quotquot ævo præſenti fuere genti noſtræ cum illis, expertum eſt robuſtiores eſſe noſtros. Nam & apud Sokal, non robore virium ſuperatus, ſed dolo & loci iniquitate circumventus ab illis, ſuccubuit exercitus noſter, perductus inſidioſè in aream oppidi recens exuſti, crebris præcipitiis cellariorum, id eſt, antris, cavernis & cryptis ſubterraneis dehiſcentem. Et illinc primum arrigi cœpit in nos cornu ſtirpis Kiriorum, perlatis ſibi in Tauricam exuviis cruentis militis noſtri. Atque deinde apud Oczakovv, tametſi fortis itidem ac etiam victor in illos fuerit miles noſter, at imprudens interim, ut qui donaverit ultro vict-

victoriam victo Oslam Soltano, mittens ad eum in caſtellum duces ſuos colloquii gratia, ignarus dictum eſſe, Circa rem bellicam dolus an virtus, quis in hoſte requirat? Sic igitur ſemper robuſtiores fuere noſtri Præcopenſibus, præter ſolas technas, dolos & ſtrategemata illorum. Vita autem Tartarorum, qua gloriantur, eſt priſca, paſtoritia, quam olim in aurea ætate ſancti vixerunt patres, & ex qua Duces etiam eligebantur populis, regesque & prophetæ, dicente quodam eorum, Tulit me dominus cum ſequerer gregem eorum. Ita enim agunt hactenus Tartari, ſequendo greges, & peragrando cum eis campos hinc inde. Septa nulla habent, nec domos, præter tabernacula geſtatoria, ex viminibus & arundinibus compactis, ciliciis velata, ſtoreis & mattis ſcirpeis munita, quæ uxoribus & pueris referta, vectant ſecum in plauſtris. Terram non colunt, etiam fertiliſſimam, contenti ſpontaneo fructu eius, herba ad paſcendum pecus. Vnde juxta Salomonis conſilium, lacte ſolum absque pane & ſicera vivunt, ſobrii & abſtemii; cum lege quoque prohibitum habeant potum vini, ac eſum ſuillæ. Et quamvis cæterorum pecorum ac jumento-

mentorum, etiam equorum veſcantur carnibus, non tamen apud ſe, niſi penitus mortuis aut pene morticinis, parcendo ſcilicet vividis gregum ſuorum. Nam in gregibus totam ſuam conditant ſubſtantiam; nihil immobile poſſidentes privatim præter puteos, & eos contribulibus quibusque communes. Mobilium etiam curæ atque oneri non impendio ſe applicant, præter quotidianam & eam tenuem *utenſilium ſupellectilem*, & equitatus bellicæque *rei leviſſimum* etiam *inſtrumentum*, ad quod ſolum accurati ſunt; præter vero id, ad aliud operis profani alicui rei navare operam virum ingenuum dedecori habent, quo ſedulius obſequundent præſcripto legis ſuæ, vi & armis propagandæ. Atque in ea feritate nihil habent antiquius temperantia & continentia, vivuntque citra exuperantiã ac defectum ultimum omnes. Vnde quemadmodum in ſacris litteris dicitur, Scio & ſatiari & eſurire & abundare & penuriam pati: Item, Qui multum, non abundavit; & modicum, qui non minoravit. Ita nunc in barbaris illis, nemo abundans ſuffocatur ingluvie, nec egens extinguitur fame, neque algore conficitur, nemoque

mendicat in tanta eorum inopia & penuria rerum. Nam ut non frequens apud eos heluo: ſic non fame laborans, nec mendicans nec fraudulentus, alieni hauſtor, non litigator, nec judex iniquus, non teſtis perverſus, non pejerator, item non fur nec latro. Vnde minime opus eſt apud eos angi quenquam ſollicita rerum ſuarum cuſtodia, nec ſe armis onerari domi ad privatam ſui defenſionem. Nam iter habenti intra regionem eorum ferre telum, enorme & illicitum eſt. Sancte enim colunt illi apud ſe pacem & juſtitiam, reddendo unicuique quod ſuum eſt, integrum, non imminutum, in gratiam magiſtratus, ex decimatu, nec ullo alio nomine. Non quæſtui etenim, ſed pietati, impii ethnici illi habent judicandi officium. Quod etiam eſt eis non laicum, ſed religioſum, & per religioſos id exequuntur Cadios, qui eo religionis initiantur peculiariter ſecundum juſjurandum, jam alioqui lecti tales, qui minime inhient rebus profanis, de quibus alios judicaturi ſint. Et quo expeditius vigeat juſtitia, nequaquam judicium ibi protelatur ſubterfugiis cavillatorum, nec obtenditur calumniis vitilitigatorum. Siquidem reus diffu-

diffugium captans, dum per attactum oræ veſtimenti ſui vocatus ab actore in judicium non paruerit illico, extunc velut compertus jam in reatu vapulat. Verberatur enim fuſte, certo & ex lege domini præſcripto plagarum modo. Actori item & teſti locus in judicio non eſt, qui neceſſaria ſalutis non ſatis perfecte ex lege calleat, aut qui guſtaſſe aliquando vinum ſeu alio notatus vicio deprehenditur. Parent quoque foro eidem, hoc eſt. Cadii judicio, & proceres ac duces cum popularibus pariter & abſque diſcrimine, ac præter ſummum principem: cujus Majeſtati plus etiam quam humanæ deferunt; ipſi in univerſum, atque ad unum omnes uno eodemque jure vivunt. Item & habitu conformi & victu compari, reddunt ſe pariles, nefas videlicet & piaculum habentes, fuſte etiam expiandum, præſumi à quoquam gentis ſuæ, ut veſtitu præcinctuve, aut pileo ſeu cæſarie, utatur non ſuo patrio ac vetuſto ritu: utve cibarium privatim à ſe promptum, non commune habeat unicuique præſentium, aut ſumat illud eſui parte ex aliqua patronus ipſe prius, quam expoſitum in medium, fruſtulatim fuerit conciſum, & commiſtum diligen-
tius

tius, ut eadem ſcilicet cederet qualitas cuilibet præſentium. Et in itinere nedum viaticum commune habent, ſed etiam inſerviunt majori natu aut imbecilliori cuilibet, alacrius unus præ alio. Domi hoſpiti cuilibet obiterario etiam & ignoto exponunt gratuito & cibum & nidum, ſed eminus à ſerie ſtativarum ſuarum: Quoniam alias non adeo jam ſunt civiles, quippe qui fœminas ſuas ab hoſpite, amico etiam & conviva quantumcumq; gratioſo, conſpici nequaquam licitum habent, tenentque miſeras caveis ſuis abditioribus recluſas & nedum conviviorum ſed ſynagogarum quoq; & omnis conſuetudinis forenſis penitus expertes, laboribus etiam omnibus ſartoriis & ſutoriis rejectis in eas, ſed neutiquam tamen invitas. At ipſi interim non ſunt contenti conjugiis earum ſinguli ſingulis, more hominum priſco, in hoc ſe jactitantes, itidem & lege ſua ſuadente uxores unicuique quaternas, & in ſingulas earum pellices denas. Et quo perfectiores præſtent ſe viros, non divitias quærunt ſponſarum, nec ſpecies earum corporales, copulanturque eis, minime à ſe antea in facie viſis, ſed animis duntaxat moribuſque earum

rum exploratis; & non dedignantur in conjugia ancillas quoq; ſuas captivas, ac emptitias. Vnde habent eas in matrimoniis conſtantes, morigeras, invicem concordes, & pellicibus ſuis in gratiam maritalem æquanimes, item pudicas, ut inauditum ſit penitus in eis adulterii crimen, capitale alioqui, & nece expiandum illico. Et præterea, cum intelligant barbari illi, nihil ſalubrius eſſe gentibus virtute & diſciplina militari, in arduitateque conſiſtere virtutem: Ideo molliciem & voluptates averſando, aſperitati vitæ, nec non equitatui ob rem bellicam ſtudent ex infantia, & jam inde ab incunabulis geſtantur inequitando, nec deſueſcunt equitare vel decrepiti. Vehiculi vero uſum vetuli quoque vel valetudinarii deteſtantur, molliciem devitando & parcendo equis. Parci enim ſunt equorum, adeo ut Baro etiam eorum, equitet intra patriam ſolus, qui foris centenis concomitatur equitibus ſuis peculiaribus. Et mulier apud illos etiam primaria, & vel Cæſaris neceſſaria, regiam acceſſura, non verecundatur caveæ ſuæ obturatæ recluſa, auro vel gemmis intro nitens, bove vehi uno, aut propter plauſtri groſſiciem duobus.

bus. Equum autem vel deterrimum jungi vehiculo, nefas eſt & religio cuilibet eorum, millenos etiam in equitiis ſuis habenti equos. Eſt autem vita hominum illorum tetrica, ſic & auſtera vulgo eorum communis, at non Principibus: Quoniam Principes Scytharum in publica populorum ſuorũ frugalitate ipſi lautius interim vivunt. Vt Precopenſis modernus Cæſar, negotio bellico in filios nunc rejecto, ipſe propenſius voluptatibus intendit, in topiariis mulierum ſuarum, intra viridarium quoddam, amœnitate loci, nec non ædificatu, cultu, herbarumque ac arborum varietate, & quincunciali earum ſitu elegans. Quo quidem in paradiſo ſuo, hoſpites etiam exceptat ille conviviis opiparis, licet ipſe quidem velut faſtidio & contemptu divitiarum ligneis & fictilibus veſcens ex vaſculis, attamen auratis innitens pulvinaribus & cubitis & pedibus, ad argenteamque diſcumbens menſam, aureis & gemmatis oneratam phialis, & variis laſciviens dapibus, nec non melodiis fidium, cymbalorum, crotalorum, pſalmorum, aliiſq; nugis oſtentans delicias ſuas, liberiuſq; licere ſibi ea præſumens in publica populi continentia.

Agunt

Agunt vero populi Tartarici continenter auſcultantes Sacræ Scripturæ dicenti; Vinum non bibetis, domum non ædificabitis, ſementem non ſeretis, vineas non plantabitis. Sed in tabernaculis habitabitis, ut vivatis diebus multis ſuper faciem terræ. Sic ergo vivunt illi ſuper faciem terræ diebus multis liberi, immunes, & ab ultimo ſuo excidio tuti ſemper: Dum deliciis contemptis, nihil fixum expugnationiq; obnoxium poſſidentes, tota ipſorum quocunque migrent comitetur eos ſubſtantia. Quam ideo fugitivarii ipſi conditant ſibi univerſam in mobilibus, in moventibus ſeſe pecoribus ac etiam ſervis.

Quanquam vero habeant Precopenſes pecora ſe penes, copioſe pullulantia, ſervos autem aliunde captivos, eo tamen altero facultatum ſuarum genere plus fortunati ſunt. Non habent enim pecora tot, quot mancipia: nam hæc externis quoque largiuntur provinciis: Siquidem adventant eis naves crebræ ex ulteriori Ponto, & Aſia, portantes arma, veſtes, equos, & ſolvuntur ab eis oneratæ ſemper mancipiis: Quoniam omnia illorum emporia ac telonia, celebria ſunt ſolo eo mercium genere, quod etiam ad

manus eſt eis ſemper, & mercatui, & pignori & dono; ac unuſquiſque eorum equi ſaltem aſcenſor, etiam cum nullum actu habeat mancipium, potentia tamen, certo ſemper copiam peculii ejus habere ſe præſumens, promittit in contractibus creditori cuilibet numeraturum ſe ad certum diem pro veſtibus, armis, & equis vivacioribus, vivaces etiam, verũ non equos, ſed homines, eoſque ſanguinis noſtri. Et ſtatur hujuſmodi promiſſis eorum ſecure, perinde ac ſi in vivariis & cortibus ſuis recluſos ſemper habeant illi homines noſtros. Vnde Iudæus quidam ibi in Taurica ad portam ejus, unicam illam, telonio præſidens, & innumeram ſemper hominum noſtrorum captivorum multitudinem importari illuc cernens, quærebat ex nobis utrum adhuc homines in regionibus noſtris ſuperſint, nec ne, & unde hic tantæ mortalium copiæ. Eſt autem id ipſum facultatum genus latrunculis illis in promptu ſemper, nedum in commercium quodlibet ad exteros, ſed domi etiam, & ſævitiæ eorum perferendæ & ludicris.

Crebri enim ibi ex miſeris ipſis viri robuſtiores, ſi non caſtrantur, auribus tamen & naribus mutilantur, ge-

nis

nis & frontibus cauteriantur, pediciſque & nervis compediti angariantur, interdiu laboribus, noctu carceribus; prætenuique foventur cibo morticinæ, ejuſque putridæ, vermibus ſcaturientis, canibus etiam abhorrendæ carnis.

Fœminæ vero teneriores in laſciviis habentur, & quædam conviviis etiam adhibitantur hilarandis, pſaltui, fidicinatui, geſticulatuique artificioſe edoctæ. Quæ liberali forma ex nobiliorum gentis noſtræ ſanguine raptæ, adductantur Thalaſſio & paradiſicolæ illi.

E fragmento ſecundo.

TArtari in equitatu ſunt aſſidui: abſque curribus bella gerunt, equis peregrinis abundant, urbibus quas tuentur carent. Moſci quolibet vere ex Orda Tartarica Nohaienſi, permutatione veſtium, & rerum aliarum vilium, multa millia equorum bello aptiſſimorum accipiunt.

Tartari equorum ditiſſimi, ne Principis quidem ſuæ vehiculo jungi patiuntur equum.

Tartari tunicas habent abſque plicis & rugis longas, equitanti dimicantique commodas; leves & pileos

albos acutos non ad faſtum paratos, quorum eminentia atque nitori in agminibus, licet minime galeati eſſe ſoleant, apparent illuſtriores, & hoſtibus formidandi.

E fragmento tertio.

AROmatis adeo abſtinent, ut & in epulis paſchalibus contenti ſint his condimentis, ſale lutulento, ſinapi, allio, cæpis, ſuæque telluris fructibus, non ſolum *vulgus*, verum etiam optimates, & ſummus *dux illorum*, arcium noſtrarum ereptor, quas jam LXXIII enumerat jactanter.

In menſa Principis convivali, inter aurea vaſa & vernaculas dapes, nonnihil quidem piperis, non tamen cocti, in trullis ſeorſum apponitur, ſed à nemine attingitur.

Tartari Precopenſes itidem aromata averſantur, vivuntque potu lactis & aquæ putealis, quæ in ambitu Tauricæ campeſtri, raro invenitur non amara, clara autem rarius, niſi in viſceribus terrę profundiſſime quæſita. Apud Tartaros qui modo vinum guſtaverit, is & octoginta fuſtuariis ictibus percutitur, & totidem nummis multatur.

E fra-

E fragmento ſeptimo.

TArtari ſuas mulieres in abditis ſemper tenent locis. Sequuti ducem naturam, atque laudabilem priſcorum hominum, de quibus in Bibliis, conſuetudinem, plures ſimul ſinguli uxores habent. Ex quibus numeroſas filiorum & affinium copias conſequuntur. Et uxores, quanto plures, tanto ſui amantiores habent, fauſtiſque fruuntur matrimoniis. Nec ſponſarum magnas dotes quærunt, nec formas nec inclytas familias; adeo ut ſummi principes ex captivis emptitiis conjuges ſumant. Nec ita pridem in copiis Oſſam Soltan fuerunt collectanei ejus, cujuſdam Omeldeſz XL. filii ſimul, robuſti, uno anno & menſe fortaſſis ex uxoribus & pellicibus earum procreati. quæ cohors XL fratrum germanorum conſpicua fuit. & hic apud fluvium Vaka villa Tartarorum frequens eſt, antiquitus XL Tartarorum, id eſt, fratrum, appellata. Mercandarum ſponſarum morem, qui eſt apud Tartaros, patet fuiſſe etiam apud Iſraelitas, Geneſ. 29, & 1 Reg. 18. quemadmodum & in noſtra olim gente ſolvebatur parentibus pro ſponſis pretium, quod *krieno* à Samagitis vocatur.

E fragmento decimo.

RELigio ſeu lex eſt communis Tartaris cum Turcis atque aliis Saracenis, quæ Iudaiſmum olet, & hæreſim quandam Neſtorianam. Deum unicum & ſimplicé profitetur. Chriſtum vero, ſanctum Prophetam & judicem mundi poſtremum, virgine pura natum, ſed non paſſum credit. Circumciſionem obſervat. Sed eam tam adulta ætate ſuſcipit, qua Iſmahel patriarcha illorum circumciſus erat. Orta autem hæc ſecta proditur in Mecha oppido Arabiæ, anno ſalutis humanæ pene ſexingenteſimo, ſuggerentibus eam Iudæis, ibi poſt everſam Ieruſalem degentibus, machinatione cujuſdam Sergii monachi & apoſtatæ nefandi, in perniciem Chriſtianitatis.

Religionem ſuam aſſiduo conatu propagant. Diem à precatione auſpicantur, & precibus finiunt. quotidie mane, veſperi, & pomeridianis horis orant: nulla, quo id minus agant, neceſſitate avocari ſe ſinunt. non id opus in ſolos ſacerdotes rejiciunt: etſi illos ſolos à precatione & lege interpretanda habent. quilibet pro ſe tam clericus quam laicus pariter, & clam & coram hominibus turmatim in

cœtibus

cœtibus Deum confitentur. Semper ſobrii, aqua luſtrali membra loti, terram in qua cum Deo loquuntur, imitati ſacram ſcripturam, pro ſancta ducunt, & inſternunt. Nulli ſedilibus in fanis utuntur. characteres, præſcriptos & certos geſtus adhibent, palmas ad cœlum expandunt, genua flectunt, incurvantes ſe uſque in terram proni in faciem procidunt, toto corde & omnibus membris orationi incumbunt, in qua non valde multa verba repetunt, ſed hæc præcipua: *Soli Deo immortali Creatori cœli & terræ, præter quem non eſt alius, honor & gloria in ſecula ſeculorum.*

Precationi adjungunt jejunium. affligunt enim totos dies animas ſuas non ſolum fame & ſiti, ſed ab omni opere & verbis profanis abſtinentes, nihil præter divina curantes uſque ad intempeſtam noctem, capientes cibum non ad luxuriam, ſed ad virium refectionem. Rident jejunia noſtra, non fame, non ſiti, non cinere, non rerum divinarum contemplatione, non vigiliis, non orationibus condita.

Sunt & in eleemoſynis dandis liberales. neminem enim ſuorum unquam mendicari, aut fame vel algore perire patiuntur. Adhibent tamen in hac

hac beneficentia judicium. nam non dant iis qui eleemoſynam in ingluviem & luxum convertant: ſed pauperibus, debilibus, peregrinis, ſcholaſticis, literis & ritibus Religionis ipſorum cognoſcendæ ſtudentibus.

Arcana divina ſcrutari nefas prophanumque eſſe exiſtimant, noſtram temeritatem execrantes, quod quidam ex nobis de judiciis & ſecretis divinis, quæ magna abyſſus vocantur, in ſuis comeſſationibus diſputent, nomen divinum fruſtra uſurpent. Irrident Tartari noſtros *Eccleſiaſtas* ſeu prophetas, taxant templa ſupellectilis, ſedilium, ararum, ſimulacrorum, & Dei ad ſenectutem vergentis, & mulierum venuſtarum, laſciviam moventium, plena.

Nos æris pulſu, illi certis laudis divinæ verbis ac vociferationibus ad templa ſe invitant: nos quod in laudibus divinis aures delectemus noſtras, buccinis, organis, harmoniis, verba precationis obſcurantibus, & organis interea noſtris natutalibus ſilentibus, reprehendunt.

II. *De*

II.

De Tartarorum origine, moribus, tam domi quam in bello, diſciplina.

E Thuano lib. hiſtor. LXVII.

PER vaſtas Scythiæ ſolitudines ad ſeptemtrionem porrectas habitant Tatari in Europa & Aſia, quibus olim unus Chanus ſive dominus, nunc plures ſciſſo imperio dominantur. Proximi Polonis ſunt, quos & continuis excurſionibus vexant Præcopienſes Europæi Tatari, qui inter Tyram, hodie Neſterum dictum, & Beſſarabiæ ſive Valachiæ inferioris montes, lacum Vivodum & Bialogrodum civitatem, ad Pontum Euxinum habitant, & rurſus transTyram campos vaſtos inter eum & Bogum occupant; in quibus Oſcovia arx oppido celebri conjuncta, Olbiopolis olim Plinio & Ptolomæo appellata, ad Boryſthenis rapidiſſimi & latiſſimi oſtium ſita, qua in Carcinitum ſinum influit. Supra Oſcoviam IV milliaribus Bogus Boryſthene excipitur; qui ſi Hypanis eſt, ut autumat Martinus Broniovius, corrigendę ſunt Ptolomæi tabulæ, quæ Hypanim trans Bo-

Boryſthenem ortum verſus ponunt, cum Bogus ad occaſum Boryſtheni influat. In iis ſolitudinibus Sauramenſes campi & Circaſſii ſunt, & trans Boryſthenem Oſſovienſes ab arce & oppido dicti, quod in faucibus Tanais, qui eſt Donus hodie, qua Mæotidem paludem ingreditur, poſitum eſt. In iis ad peninſulam uſque, qua Dromon Achillei olim vocatam Boryſthenes & ſubjectus Carcinites ſinus efficiunt, per tuguria ac mapalia circiter XXX milliarium ſpatio late Tatari habitant. His adjacet Taurica Cherſoneſus *Peloponneſo* paullo minor, olim feritate damnata regio, & immani homines mactandi & immolandi ritu infamis, in cujus faucibus Precopia eſt, à qua Precopienſes Tatari appellantur. Heracleotis olim, ut creditur, dein Eupatoria & Pompeiopolis dicta, in qua Chani Tatarorum Palatinum ſeu præſidem, quem illi Begum vocant, perpetuum habent, qui Boryſthenis & Tanaïs trajectus ſervat, firmo addito præſidio, & foſſa ducta, in qua XVII turres excitatæ Sachainbeiero Chano in peninſula imperante, qui Tataros Noagienſeis in Aſiatica Tanaïs ripa de imperio illi controverſiam facienteis inſigni ac memorabili clade ad Precopiam

piam olim profligavit. Eo cum Chanus expeditionem aliquam ſuſcipit copiæ conveniunt; ſed nullum niſi conſulto Turcorum imperatore & conſentiente bellum ſuſcipere Chanus Tauricus poteſt niſi adverſus Moſcum, poſtquam Selimus peninſula in poteſtatem redacta Chanos Precopienſeis juris Othomanici fecit. In qua præter Precopiam dignitate antecellit Beccaſarium Principum domicilio clarum, cui quaſi adhæret Salatica, & modico intervallo Sortaſſus pagus adjacet, legatorum, qui ex Polonia, Moldavia, Moſcia adveniunt, diverſorio celebris, ubi plerique à Genuenſibus originem ducentes ædem Chriſtianis ſacris initiatam frequētant. Hinc non procul Crimenſis arx viſitur, ubi argenteorum numorum officina eſt. nam aurum omne Turcis ex conditionibus pacis à Selimo poſt debellatos Tataros datæ cedit. Eodem porro in oppido arx eſt, ubi Saro (ſic principem vocant) in bellum proficiſcente, uxores ejus cuſtodiuntur. Secundum iſtas urbes mediterraneas, præcipuæ ſunt juxta mare Cafa, olim Theodoſia, Genuenſium colonia portu & cōmercio inſignis, quam communi jure Turci cum Tataris adminiſtrant. In

templo ingens ibidem & pretioſa veterum librorum ſupellex noſtra adhuc memoria erat, donec Italicorum ſacerdotum vel ſordibus vel contaminata vita effectum eſt, ut templum ad Armenios transferretur. Oppida deinde numerantur Sudagra tribus arcibus munita, Balachenum, Iambogia, Ingermenum, Corſuna, quæ Cherſonitarum civitas appellabatur, olim ſplendore ædificiorum, marmoreis molibus, ac templis regali ſuperbia elaboratis conſpicua, nunc ruderibus ac ruinis deformis, aſportatis à Turcis & aliis victricibus nationibus huc illuc marmoreis & æreis rari operis columnis. Et à Chriſtianorum quidem reliquiis, quæ inibi ſunt, conſtanter proditur, Vlodimirum Roxolanorum Principem duas portas æris Corinthii & imagines ex monaſterii templo prędæ loco ablatas ſecum Kioviam deportaviſſe, quas Boleſlaus II Poloniæ rex poſtea inde Gneſnam, ubi ad majores tẽpli valvas hodie viſuntur, transtulerit. Vlodimirum autem illum eam urbem Ioanni Zimiſcæ Conſtantinopolitano imperatori eripuiſſe, quam Baſilii & Conſtantini Auguſtorum ſorore Anna in uxorem accepta & ſacris Chriſtianis ritu Græcorum in eodem mona-

monaſterio à Patriarcha quodam initiatus poſtea reſtituerit. Ante urbem promontorium eſt Parthenium Straboni dictum, & poſtea Margutium ſive Mancopia, & ultima Carcinitum ſinũ reſpiciens Coſtovia. Vinum heic nulla adhibita cura copioſe creſcit; fruges nullo labore, quaſi ſponte proveniunt; gregibus & armentis in peninſula innumeris paſcua abunde ſuppetunt, vireſcentibus etiam hieme pratis, quippe cum aqua nec glacie nec nive pruinave concreſcat; quo cœli temperamento fecunditas ſoli maxime adjuvatur. Fructibus affatim ſuppetentibus non ſolum modice, ſed etiam intra modum utuntur, & frugalitate valetudine firmata innatã fortitudinem tuentur, ab omni luxu & delicato victu alieni. atque adeo ebrietas inter eos grave crimen cenſetur; adulteria vero, quæ luxum conſequi amant, capite puniuntur. In civili adminiſtratione duo illa Iuſtitiæ columina, ut ne cui noceatur, & communi utilitati ſerviatur, religioſiſſime omnium ſervant, & quod magis mireris, in tam barbara & fera gente bellis & prædis aſſueta, nulla latrocinia aut furta ſunt, nullæ res amiſſæ deperduntur, adeo ut in ſolitudinibus illis iter facere,

facere, quam in frequentiſſimis regionibus & urbibus verſari plerunque ſit tutius: ſiquidem apud eos cum telo ambulantes tanquam ſicarii coërcentur. cetera crimina brevibus definita legibus, quarum cuſtodia & interpretatio penes Mahumetanæ ſectæ ſacerdotes eſt, ſevere vindicantur. Chanus ipſe, qui & Sarus dicitur, in jure dicundo aſſiduus eſt; cui à dextra Galga (ita militiæ præfectus vocatur) iſque maximus natu frater Sari eſt; à ſiniſtra Soldani, qui filii Principis ſunt, cum primum adoleverunt, cum aliis Senatoribus, qui Atali dicuntur, juri dicundo aſſidere ſolent; quorum rogatis ſententiis ille decernit, nec niſi finita lite inde pedem cuiquam movere licet. Sunt & in oppidis judices Haionati vulgo appellati, qui jus inter nobileis Murſos vulgo vocatos dicunt, & menſæ à Principe adhibentur: quod virtutis prœmium in mediocribus hominibus minime pervulgatur. Ceterum ex iis majore in dignatione ſunt, qui plures captivos poſſidét. cum moriuntur, arma præſtantiora cum equo præcipuo capit filius natu maximus; reliqua bona inter filios æqualiter dividuntur, tutela ad patruos delata. Principis frater, quem virtutis opinione

nione jam ante Galgam deſignaverunt, decedente Saro ad regnum vocatur, vel eo deficiente filius defuncti natu major. ceteris præter Soldani nomen honoremque nulla pars ditionis & imperii cedit. Princeps autem ipſe nulla prædia, nullum ex agris vectigal ærariumve habet, præter equos ex ſingulis fontibus ſingulos, & portoria, quæ ei cum Turcis communia ſunt: metalla item, præter aurum, quod ex fœdere Turci eſt, ejus propria, accedentibus ad hæc decimis ex prædiis omnibus; item ex ſingulis captivis majoris pretii III, ex vilioribus ſinguli aurei ſeu chequini Chano penduntur. Annonam populus domi & in militiam ſponte ſuppeditat, ex ærario etiam Turcico quinquies mille & IↃ aureos quotannis accipit, filio obſide dato. his tenuibus opibus immane quantum virium & copiarum ſuſtentatur, quæ omneis Chriſtianos exercitus numero vincunt. etenim ſi educere exercitum eſt opus, C L CIↃ equitum, in ſingulis tuguriis tantum relictis ſingulis viris, qui focos & lares tueantur, celerrime conveniunt; quibus ſi Circaſſii & Aſtracani ſe conjunxerint, ut fere ſolent, bis centum erunt & amplius millia. Si quis ad diem indictum non

non convenerit, capitale eſt. Singuli porro plureis equos ducunt, ſuiſque ſubito, ne paſcua vaſtent, finibus excurrunt, annonam militarem trium menſium ſecum portantes, carnem ſcilicet exſiccatam, allium, caſeum, herbarum radices, quas aromatum loco habent, & à noſtris ideo Tartaricæ vulgo vocantur. ditiores etiam ſpecies alias addunt. de pane & vino ſolliciti non ſunt; aquam etiam nullam obeſſe poſſe exiſtimant, allio prius ſumpto. Ligna quædam & una cum annona unico equo vehunt, quibus inſtar tugurii erectis palea ſuperpoſita, foliis arborum aut gramine teguntur. quæ ſi defecerint, detractis equorum ephippiis capita reliquo corpore intecto cooperiunt. Aliis equis pharetras & arcum imponunt. alios & fere viliores initio aſcendunt. ipſi de via fatigati ſumpto allio & iis, quas dixi, radicibus pro cibo utuntur, & vireis recreant, hauſto etiam pro vino ſanguine, & interdum equarum lacte, quod ſingulare adverſus famem, ſitim, æſtumque præſidium in deliciis habent. Pro vexillis dependenteis ex haſta crineis ac ſetas geſtant, excepto principis ſigno, quod à Turcorum imperatore acceptum ex holoſerico præferri

ferri ſolet. Inter incedendum nullum aciei agminisve ordinem ſervant. quoquo verſus circumſepto principe globi inſtar, quo pabuli copia ſuppetit, procedunt, nullis eos fluminibus, quæ vaſtiſſima & rapidiſſima illis locis ſunt, nullis aquarum gurgitibus tardantibus; ita & equi & homines ſimul natandi periti ſunt. & ſi quidem alta & late patens aqua fuerit, caudis equorum ephippia cum ſarcinis, adjunctis juncorum arundinumve faſciculis quibusdam alligant. ipſi jubis adhærentes nudi, laxato freno, altera manu virga vel ipſo alvei curſu quaſi gubernaculo, quo intendunt, equum impellente, transmittunt. ſic ubi contra humilior aqua obtigerit, in equum ex flumine inſiliunt, paullulumque interquieſcunt, dum equi ſpiritum ducere ac reſpirare poſſint. Principi autem transmiſſuro connexis equorum caudis & adjuncto juncorum plexu ſedes ſternitur. Vbi fretum aut mare ſuperandum occurrit, occiſis equis vilioribus pelleis detrahunt, ex iisq; inverſis ac pinguedine oblitis, etiam coſtis trabis loco intextis naviculas conſuto crinibus celeriter corio conficiunt, quibus ſingulis octoni homines cum totidem extra utrinque ad latera

attractis

attractis equis trãsportari queunt. ſin autem currus & vehicula traducenda fuerint, rotis exemptis crebros juncorum manipulos vehiculis imponunt, equorumque caudis annectunt, atque ita tanquam in navicula perito natatore equos dirigente trajiciunt. Si quid in transmittendo periculi inciderit, ſigno ex herbis poſito, ſocios, qui ſequuntur, præmonent; cujusmodi notis & interdiu vias diſtinguunt, noctu ut nautæ in mari ad parvam cynoſuram profectionis curſum dirigentes. Arma illis in uſu ſunt arcus, machæra, clavus ferreus & globus à fune aliquot ulnarum pendentes. haſtas & ſclopetos noſtros fere negligunt, in quibus curandis plus operæ quam in uſu utilitatis eſſe cenſent, atque adeo ad venationes domum relinquunt. Viros, quos hoſtili in ſolo obvios offenderunt, ne exploratas ipſorum copias enuncient, omneis occidunt, mulieres & pueros inviolatos relinquentes; neque donec revertantur. De captivis aut præda laborant, ſed omnia, niſi pactionibus aliter cautum fuerit, devaſtant ac perdunt. Vbi certamen incidit, neque prœlii fortunam temere tentare, nec niſi bene ominatis diebus periclitari ſolent,

Digitized by Google

ſolent , ac numquam fere univerſis copiis decernunt, ſed emiſſi aliquot , qui hoſtem velitatione pertentent , auxilia deinceps ſuis ſummittunt , quandiu eminus pugnare datur : ſin comminus erit neceſſe, horrendis clamoribus editis & denſatis agminibus vim faciunt. cum re geſta domum revertuntur , in finibus ante omnia ex communi præda damna, quæ ſocii acceperunt, arbitrio principis compenſant, tum reſiduum inter ſe æqualiter dividunt : ubi ſi quid quis ſocios celaverit, prædæ partem cum vita amittit. quo fit ut de victoria magis quam de prȩda ſolliciti ſint. Quam infeſti vicinis & in hoſtico terribiles, tã domi pacate & inter ſe innocenter degunt. & hieme quidem in tuguriis ſive mapalibus per vaſtos illos , quos dixi, campos ex materia tenui , limo, cœno vel pecorum & aliorum animalium fimo oblitis ac contectis ſe à frigoris aſperitate & cæli injuria defendunt. ineunte aprili cum uxoribus, liberis & omni familia, mancipiis, pecoribus & armentis in domibus rotundis vix quinque homineis capientibus (pileata tentoria vocat Laonicus Chalcondyles , quæ rotis duabus ſuſtentantur) quaſi in plauſtris va-

gantur, unde olim Hamaxobii appellari. Ex ea gente prodiit famoſiſſimus ille orientis vaſtator, & ſecundum Attilam Hunnorum Regem, alterum Dei flagellum Tamerlanus, homo ſpecie deformis, & altero pede claudus, nec vegeto ſatis ingenio. qui cum in Caramania ſeu Cilicia in ſchola operã literis daret, à condiſcipulis quaſi per ludibrium in ludo electus eſt, ceteris puerilem dignitatem refutantibus. qua ille tamen joco accepta poſtea ſerio uſus eſt. nam adultior in illa ſociorum frequentia animos vere regios ſumpſit, & contractis jam penes ſe majoribus copiis blandiente licentia etiam multos eorum, qui Baiazeti tunc militabant, ad ſe ludicri regni ſpecie pellexit. quibus poſtremo fretus, Baiazetem, qui parva hæc initia imprudenter contempſerat, poſtremo ad prœlium adactum, fuſumq; ac captum, fœdiſſimam ſervire ſervitutem coegit. quod vero è literario ludo prodiiſſet, quibus iiſdem initiis & Scirifiorum, qui nunc in Mauritania regnant, imperium fundatum eſt, ut ſuo loco diximus, cum Turcica lingua Thamer diceretur, Tamerlanus appellatus eſt, quaſi Thamer è ſchola dicas. nam Turcis, lanus, ſchola eſt;

quam-

Digitized by Google

quamvis alii Temurem dicant, cui Leugi, quod claudus eſſet, cognomentum additum ſit. Tartarorum autem nomen circa annum clↄcc XXVIII primum innotuit; qui bipartito agmine Europam & Aſiam eodem tempore invaſerunt. & qui Aſiam petiere, Georgianam ſuperioremq, Armeniã pervagati, Iconium uſque, Turcorum regiam, pervenere. alia manu Batho duce, vaſtatis Susdalis & Smolenſibus Moſcoviæ provinciis & Kiovia Ruſſorum metropoli funditus deſtructa, Poloniam & Hungariã ingreſſi, Sendomiria ac Cracovia à Boleſlao Pudico deſertis, etiam Vratiſlavia potiti ſunt, & Henricum Pium Quadorum ducem S. Heduigis filium ad Lignitiam cum exercitu trucidarunt. inde in Marcomannos deſcendentes in Hungaria conjunctis viribus etiam Belam quater profligant anno illius ſeculi XLI; biennioq; in ea conſumpto per Valachiam & Podoliam domum redeunt. Quo tempore Innocentius IIII P. R. miſſis ex concilio Lugdunenſi legatis Bathum, ut religionem Chriſtianam ſuſciperet, hortatus eſt, exiguo fructu. nam ille quidem inducias aliquot annorum conceſſit; ceterum Saracenis inſtigantibus Mahume-

tanam perfidiam conſtanter amplexus eſt. Cum autem gens ea Scythica initio in VII veluti tribus ſeu hordas diſtributa eſſet, quarum hæc erant nomina, Tartar, Tangur, Cunat, Tatair, Sonic, Mongli, Tebeta; & anguſtam inter Ripæos montes & mare Caſpium pro multitudine regionem à Georgianorum regulis in Aſia incolerent: ſenex quidam prudentiæ & ſanctitatis opinione inter eos inſignis ex tribu Tartar, Changius nomine, ſocios ad libertatem vocavit, iisque ſe ducem præbuit; qui ex anguſtiis illis egreſſi, quum felici victoriarum curſu late imperium in Aſia propagaſſent, Tartari à tribu ſua univerſi dicti ſunt. alii à Tataro fluvio, cujus accolæ Sumogli ſunt, dici volũt, & in iis Ioannes Leunclaius harum rerum diligẽs ſcriptor. alii denique Tartaros lingua Syriaca reſiduos ac reliquos dici autumant, quaſi hi ex Iſraëlitarum fæce reliquiæ ſint; cui rei firmandæ argumento eſt, quod illi etiam ante Mahumetis adventum circumciſione, utpote à Iudæis accepta, uterentur.

III.

Tractatus de Tartaris Præcopenſibus, Cherſoneſiis & Boſporiis.

TAurica Cherſoneſus, arboris folio ſimilis eſt, quod pediculo ſuo Scythiæ continenti jungitur, ac alteram alam in paludẽ Mæotidem, alteram vero una cum extremitate aut cuſpide in Mare majus extendit. Veteres Gazariam eam dixerunt; ac celebris fuit tum propter ſoli ubertatem, tum etiam propter piſcationes. Longo tempore ſub variis fuit dominis, qui Principes Boſporani vocabantur; ac confuſa fuit regiminis forma, donec eam Tauri, Scythiæ populi, occuparunt, ac Tauricam eam nominarunt. Mithridates poſtea Rex Ponti, hos devicit, ac provinciam vaſto ſuo adjecit imperio, ut qui ejuſmodi acquiſitionibus, tanto potentior eſſet contra Romanos. quos etiam bello aggredi auſus eſt; in quo tamen nihil fecit aliud, quam quod propriam ſibi acceleravit ruinam. A Romanis enim victus, non Tauricam modo & Boſporum cum aliis ſuis novis acquiſitis, ſed & Pontum (regnum ſuum proprium) amiſit. Et poſt hanc victo-

victoriam, Romani novos in hiſce partibus conſtituerunt reges, quos Boſpori Reges appellarunt.

In Imperii diviſione provinciæ hæ orienti aſſcriptæ ſunt: quo nomine etiam Genuenſes, qui tunc in flore erant, majorem ac meliorem Tauricæ partem claſſibus ſuis occuparunt, novamque coloniam Theodoſiam (quæ hodie Caffa dicitur) deduxerunt, ac totam fere maritimam Provinciæ partem poſſederunt. Anno poſtea cIↄ cc L, Tartari vi eam ingreſſi, Genuenſes quidem non prorſus expulerunt, quamvis maximis eos affecerint damnis, donec in dona quędam tributorũ loco conſentire coacti ſunt, Tartaris reliquum, tam in paludis Mæotidis & Maris majoris littoribus, quam in continenti, campis ſcilicet fertiliſſimis, ac etiam extra peninſulam, eam Scythiæ partem, quæ Crimæa dicitur, uſque ad montes Riphæos poſſidentibus.

In hoc itaque tractu nunc Tartari Precopenſes habitant, qui magnam atque amplam tam in longitudine, quam in latitudine regionem poſſident, ac dominium ſuum, uſque ad Tanaim Europæ terminum verſus Orientem, & ultra Boryſthenem verſus

ſus Occidentem extendunt, ubi Polonorum contingunt limites; ac illi ipſi ſunt, qui frequentibus ſuis excurſionibus Poloniæ à partibus Podoliæ & Roſciæ ſunt infeſti; quemadmodum & Moſcoviæ, quam ad Septentrionem contingunt, multa damna inferunt. A Meridie Turcas ſibi habent imminentes, qui maximam ac meliorem nunc Tauricæ partem poſſident, & præcipue Caffam Genuenſium, ut dixi, coloniam, quam Mahometh ille, qui anno cIↃcccc xxv Conſtantinopolim cepit, ipſis extorſit. Vbi Genuenſes (amiſſa Pera, atque omni alia commoditate ſubſidii ad illorum locorum defenſionem ſubmittendi) non deſtiterunt tamen terreſtri ex Italia aliquot equitum turmas, tanta cura, tamque memorabili ſimul & mirabili alacritate, tantiſque ſumptibus mittere, ut vel maximum totius mundi Principem, præter tam longi itineris pericula, detinere potuiſſent. nequaquam tamen & potentiæ & felicitati Mahometis reſiſtere potuerunt. Eodem hic tempore Tartaros Precopenſes tantum non in ſervitutem redegit, coactos ut ipſius ſigna (quocunque etiam vocarentur) vel minimis ſequerentur ſtipendiis. Ne-

que ullis aliis unquam familia Ottomanica, quam hisce Tartaris, usa est; ac his ipsis Baiazethes quoque contra patrem, contracta cum ipsis affinitate, usus est. Verum quidem est, quod, quum majori coguntur exire numero, Nochaienses in societatem vocent, qui ultra Tanaim in proximis Asiæ limitibus habitant, ac numerosissimi sunt, atque ex principali sua horda usque ad septuaginta colonias deduxerint: sed tamen Turcæ nunquam eum quem possent educunt numerum, veriti ne vim aliquando ab ipsis patiantur: neque etiam Procopenses ex suo territorio plures quam triginta aut quadraginta, ad summum, equitum (nam pedites non militant) educunt, qui non amplius quam unicum Sultaninum (monetæ genus est) pro toto anno, in stipendio accipiunt, cætera rapto aut ex præda quærere coacti.

Sub suo hi vivunt Rege, qui pro more Chan aut Czar dicitur. Familia autem Regia Cherei vocatur. Ingeniosi sunt, & animosiores quam reliqui in vicinia Tartari. Regia ipsorum civitas olim Solgati, ab aliis autem Crim dicebatur, in superiori Taurica sita; unde & illi populi ab ali-

aliquibus Hiſtoricis Crimenſes, quemadmodum & illa extra Iſthmum provincia Taurica Crimæa (quod, ut Polonorum dicunt Hiſtoriæ, munitionem ſignificat) vocatur. Sed ego antiquius illud puto eſſe nomen, atque illud eſſe emporium cujus Herodotus meminit, Cremini illud vocans, ac nomen explicans, dicendo: Id eſt Prærupta. quod ita deſcribit, ut prorie ſitui in quo Crim eſt conveniat. Poſtquam autem hæc natio pedem in Taurica fixit, regiam quoque ſedem eo ac in civitatem Bavaſaria tranſtulit, quæ in Tauricæ meditullio ſub montibus jacet, qui ab oriente verſus occidentem extenſi, totam eam regionem in duas partes fere æquales dividunt; quarum optimam (verſus meridiem nimirum) hodie Turcæ poſſident; altera (ſeptentrionali ſcilicet) Tartaris relicta. Habent autem & alias civitates in peninſula hac, nẽpe Cherchiarden, Cremum, Surgati, Taffre, hodie Precopiam dictam: extra vero peninſulam uſque ad Boryſthenis ripas, habent Nigropolim, ac alias, nullius tamen momenti, civitates. Et ultra Boryſthenem eſt Orcicovia, in qua Princeps plerunq; propter Maris commoditatem, & quod Poloniæ ſit vicinior.

nior, & ad excurſiones opportunior, habitat.

Nomen Præcopenſes à foſſa habent: nam *prezecop* ipſorum lingua foſſam ſignificat. Putant autem aliqui foſſam hanc in Tauricæ iſthmo factam, eo nimirum perfoſſo, ut inſulam eam facerent. Sed quum nemo ſit, qui id pro certo doceat, non poſſum & ego dicere, quæ aut qualis ea foſſa fuerit, à qua nomen hoc deſumpſerint, an nimirum ad fortificationem aut munitionem, an vero ad irrigandum ſolum ducta ſit: neque quiſquam mihi hactenus (quamvis diligenter inquirenti) occurrit, qui certi quid hac de re attulerit. Neque ego etiam adduci poſſum ut credam eam hanc eſſe foſſam, cujus Herodotus *libro quarto* meminit: quod nimirum Scythis à longa & diuturna illa Aſiæ & Mediæ expeditione redeuntibus, ac uxoribus tantæ abſentiæ tædio ſervis ſibi conjugio junctis, ex quibus numeroſam juventutem ſuſceperant, inventis, bello eam adorti ſint, in quo hæc ad ſui defenſionem à Tauricis montibus uſque ad paludem Mæotidem latam foſſam dixerit: Nam ſi nomen ipſis hinc dandum, neceſſe erit ut ipſorum ea Tartarorum opus fuerit;

fuerit; alias enim neſcio quomodo ab eo antiquo opere cognominari ita poſſint. Verum ſi ſit qui me informet, nullam aliam in ea provincia eſſe foſſam notabilem, quam hanc à Scytharum nothis ductam, aſſentirer forte. In medio autem relinquo, hoc ſaltem addens, quod foſſa hæc à ſervorum (qui cœci plerique erant) filiis ac Scytharum nothis ducta, Oriza nominata fuerit, fortaſſis à fine: Ideo enim à montibus Tauricis qui in Scythia erant (è qua illi egreſſi ſunt qui Cherſoneſo de qua nunc agimus, nomen dederunt) uſque ad paludem Mæotidem eam deduxerunt, ut ea regione, quæ Cherſoneſus non erat, domum redeuntes dominos excluderent.

Cherſoneſus, aut Cherroneſus (eodem enim modo ſcribitur) Græca vox eſt, & peninſulam ſignificat, hoc eſt, regionem totam fere aqua circundatam. Veneti corrupte Poloneſam (*Poleſine*, aut *Poleſcne*) vocant: quod nomen non à Pò (ſic Padum dicunt) derivatum, ut putant aliqui, ſed à voce Peninſula corrupta deductum.

Sunt & aliæ Provinciæ, præter Tauricam, quæ Cherſoneſi dicuntur; nempe Cimbrica & Aurea, & aliæ ſimiles, quarum aliæ aliis ſunt celebriores: imo

eſt

eſt & quæ particulari hoc gaudebat olim nomine, quæ nunc Galipolis; & ſita eſt inter anguſtias *il Stretto di Galipoli* Italiæ dictas, & ſinum Candiæ. & in ipſa Græcia duæ quoque ſimiles reperiuntur peninſulæ, in ſinu Salonichiano ſeu Theſſalonicenſi: quarum alteram Acanthin, ejusque iſthmum Acanthion vocarunt: altera hodie caput ſancti Gregorii dicitur. Extra Græciam tota Africa peninſula eſt, neque ampliore quam ſexaginta milliarium in latitudinem cõtinenti jungitur ſpatio aut iſthmo. Morea quoque, quam veteres Peloponneſum vocarunt, peninſula eſt, & forma & magnitudine Tauricæ fere ſimilis. Peninſula itidem eſt Scandia, aut Scandinavia dicta, quæ Regna Suetiæ, Norvegiæ, & Daniæ partem, cum Bodnia & Finmarchia continet, ac uſque ad Mare glaciale, à quo & ſinu Bodnico aut Finnico parvo ſeparatur terræ ſpatio, extenditur. Peninſula quoque eſt Peru, aut America Peruviana, hoc eſt, tota illa Novi mundi pars, quæ undique Mari ſeptentrionali, quod *Mare del Nort*, & Mari meridionali, quod *Mare del Zur* nautæ vocant, alluitur: ac verſus meridiem freto Magellanico à continente ſeparatur: verſus ſeptentrionem autem

tem

Digitized by Google

tem parvo iſthmo eidem jungitur, ut in tabula Mercatoris & aliorum videre eſt. Hinc paulo ulterius occurrit alia peninſula, verſus ſinum Mexicanum, quæ Iucatan provincia dicitur. De harum autem peninſularum aliquibus, præcipue autem de Taurica, Cimbrica, & Aurea, proferam ea quæ notabiliora ſunt, aut ſaltem ea quæ in mentem mihi revenient. Et quia Taurica huic diſſertationi præcipue occaſionem præbuit, pauca quædam, præter ea quæ ſuperius dicta ſunt, de ea adjiciam.

Hæc à ſcriptoribus vocatur aliquando Taurica, aliquando vero Scythia: à recentioribus autem Gazaria dicitur. In circuitu habet circa I ↄ milliaria. In altero latere occidentem verſus alia eſt parva peninſula, quam proprio nomine Cherroneſum vocant, in cujus ſuperiore parte civitas eſt antiqua, eodem nomine celebris. Solebat autem hæc Cherſoneſus eſſe provincia valde populoſa; ac circiter triginta in ea civitates fuiſſe memorantur. Quod factum eſt propter magnam omnium ad victum neceſſariorum ibidem copiam, mari piſces & vicina Scythia, vinum vero & frumenta ipſa terra in magna abundãtia ſubminiſtrantibus:

tota enim frumentorum fertiliſſima eſt, unde & habitatores ejus agricolæ dicuntur, ad vicinorum Scytharum (qui Nomades, id eſt, paſtores dicuntur) differentiam: qui ipſi frumentis etiam Mithridati regi tributum pendebant: Et teſtantur hiſtoriæ, quod Græciam aliquando paverint, quemadmodum & hodie magna copia Conſtantinopolim deportatur. Præcipuæ autem merces, quæ ab illis proveniunt partibus, ſunt ſal, mel, quod ſubamarum eſt, & cera. Frequentes enim ibi ſunt ſylvæ, in quibus apes alvearia ſua condunt. Item piſces ſale conditi, qui tum in Mari majori, tum in palude Mæotide, maxima capiuntur copia. Atque hinc frequens Caffæ erat mercatus, dum in Genuenſium fuit poteſtate. Sed tamen Tanæ, ad Tanaïs fluminis fauces ſitæ, ubi in paludem Mæotim id ſe exonerat, frequentior fuit mercatus. Eo enim & aromata ab Indicis maribus ad Indum fluvium, hinc ad Oxam, inde ad mare Caſpium, atque inde rurſus ab oriente occidentem verſus, uſque ad Citracanum aut Aſtracanum, celeberrimum ejus temporis Tartarorum Aſtracanenſium emporium, hodie Moſcovitis ad Volgæ fauces ſitum, ac Rha dictum,

Digitized by Google

ctum, inde demum Tanam Carovanis deportabantur, atque Venetorum & Genuenſium navibus in Italiam delata, in alias quoque provincias diſtrahebantur.

Illis temporibus Veneti ſuos conſules atque alios nobiles propter commercia illa tam in Caffa quam in Tana habebant. Noſtro autem hoc tempore, longe diverſo itinere aromata illa devehuntur, nequé forte abſque inſigni Divinæ providentiæ conſilio; quæ non vult, ut unus idemque populus tantis ſemper gaudeat divitiis, ſed per ejusmodi viciſſitudines ita eas repartitur, ut omnes iis frui poſſint. Præter autem frumenta aliasque merces Conſtantinopolim etiam deportantur piſces ſale confecti, atq; omnis generis ſalſamenta, quæ per totam inde ſparguntur Græciam, ac loca ei vicina, usque ad Italiam etiam, ut ſunt ſturiones, palamides, & botarghæ majores, quæ cera inducuntur: minores autem aliunde veniunt, nempe è ſinu Sartano, (*Golfo di Sarta* Italice dicto) prope Corfu: & è Bojana prope Albaniæ Scutarium, ac aliis.

Nulla autem amplius vel Caffam, vel Tanam Italica commeant navigia, neque etiam aliorum populorum Chriſtia-

Chriſtianorum, ne ſe indiſcretæ Turcarum barbariei exponant. Veniunt autem aliquando Genuam Caffanæ naves. Vectores quoque ſe à Gennenſibus deſcendere profitentur, cæterum tamen & morum & linguæ & religionis patriæ obliti, maxima ſua propria culpa, cum vix centum & quinquaginta annos ſub Turcarum fuerint poteſtate. Audio interim eſſe homines ſic ſatis civiles, forte propter Italicam originem, aut etiam cœli inclinationem aliquam. Sub ſexto enim habitant climate, in regione frigidiuſcula; quæ quamvis vites ferat, ac uvas ad maturitatem producat, brumæ tamen tẽpore terra operiendæ ſunt, quemadmodum & in majore Germaniæ parte fieri ſolet.

Iſthmum autem, aut anguſtum illud ſolum, è quo peninſula hæc à continente dependet, ut Strabo dicit, ab aliquibus octuaginta in latitudinem patere putatur milliaribus: ac ſcripſit ipſe, ſuperius nominatum Mithridatem Eupatorem muro eum clauſiſſe. Sed credo etiam in hoc ſpacio numerari lacum, qui paludis Mœotidis pars eſt, atque in ipſo iſthmo reſtagnat, in quem per anguſtum canalem ingreditur. Atque terræ illius ſpacium multo

erit

erit anguſtius, ac folii, cui & Tauricam aſſimilavimus, pediculo perſimilem: quod & ab incolis, cum Itali ſua ibi adhuc haberent commercia, *Zuccola* vocabatur. Quod nomen neſcio an ab Italis mutuarint qui cucurbitam *Zuccam* dicunt, quaſi cucurbitæ folio eſſet ſimilis; an vero barbara ſit, ac aliud quidpiam ſignificet. Hoc autem obſervavit Strabo in hujus regionis deſcriptione, quod quamvis extra noſtrum ſit propoſitum, non tamen incommode hoc inſeretur loco: nimirum primum qui Boſpori hujus ſuſcepit dominium, Pariſadem fuiſſe nominatum, cujus poſteri multis poſtea ſeculis in eo regnarunt, donec tandem ſub ejusdem nominis poſtremo in Mithridatis poteſtaté devenit. Quod & in aliis regnis obſervatum eſt, quæ in eodem quo cœperunt nomine tandem deſierunt. Imperium Romanum in Auguſto cœpit: in Auguſto aut Auguſtulo deſiit. Gothorum in Italia Regnum ab Alarico fundatum, in alio Alarico extinctum eſt atque deletum. Conſtantinopolitanum Chriſtianorum Imperium in Conſtantino S. Helenæ filio initium habuit: ſub alio Conſtantino, etiam Helenæ, ſed non Sanctæ, filio finem ſortitum eſt.

Faxit Deus Omnipotens, ut etiam aliquando in Mahumethe & ſectam & tyrannidem Turcicam finiri videamus, quemadmodum & in Mahumethe cœperunt, & multis indiciis in occaſum vergere videntur. Et hęc quo ad Tauricam Cherſoneſum ſufficiant.

Operæ pretium nunc erit ut de Boſphoro (ſeu Boſporo potius) aliquid dicamus. Non autem hoc Provinciæ nomen eſt, niſi valde improprie ſumatur, ſed anguſtiam ſignificat, per quã mare ex uno in alterum perfluit ſinum: neq; hoc nomine plures quam hæ duæ, Thracia nimirum & Cimmeria, appellatæ ſunt: ut altera Bosporus Thracius, altera Cimmerius dicatur. Imo nomen hoc ab una ad aliam translatum aut derivatum eſt. Fabuloſus enim ille Io virginis in vaccam mutatæ è Thracia in oppoſita Aſiæ littora tranſitus, nomen huic anguſtiæ dedit, ut Bosporus diceretur, tanquam *Bovis tranſitus.* atque hinc illud nomen alteri quoque anguſtiæ propter ſimilitudinem inditum eſt, ut Boſporus Cimmerius diceretur, per quam palus Mæotis in Mare majus ſe exonerat, quemadmodum & per Thracium Boſporum Mare majus in (Aegæum) & inde in Mediterraneum

raneum illabitur. Ambobus hiſce Boſporis Europa ab Aſia ſeparatur: atq; hi & Tanais, *Don* nunc dictus, veri ejus ſunt termini. Diſtant autem quingentis inter ſe milliaribus. Thracius, ubi anguſtiſſimus eſt, eam habet latitudinem, ut canum latratus, & gallorum cantus ab una in altera audiantur ripa, imo & diſtinctæ hominum voces, cum venti quieſcunt. Hic Thracius, ille Cimmerius à proximis vocatur provinciis. Thracius ab uno latere habet Conſtantinopolim, ab altero vero Chalcedoniam, hodie Scutarin dictam. Bithyniæ hæc civitas eſt, à Megarenſibus olim ædificata, unde ab oraculo tanquam cæci deriſi ſunt, quod tam felicem Conſtantinopoleos ſitum nec elegerint nec viderint: ubi hic omnibus carebat commoditatibus, propter rationes quas recitat Polybius, quæ hic & nimis longæ relatu, nec ita faciles intellectu ſunt.

Hunc Boſporum audio ab iis qui viderunt, à Propontide usque ad Mare majus, ad viginti extendi milliaria: ac nunc ab utraq; ripa ſumptuoſis palatiis & hortis amœniſſimis eſſe ornatum, quamvis ſolum ſua natura ſterile ac arenoſum ſit: unde magna hic opus erat induſtria. Sed Imperii

Ottomannici magnitudo, atque ejus aulæ divitiæ naturam ſuperarunt: quamvis maxima tantarum fabricarum cauſa, & frequentium illarum habitationum, gubernationis iniquitati attribui poſſit. Nam qui ibi vel minimum poſſidere putatur, continuis miniſtrorum (ſeu aulicorum Turcicorum) extorſionibus expoſitus eſt: unde etiam qui aliquid habent, quantum poſſunt procurant ut Portæ aut aulæ vicini habitent, ubi aliquanto meliore vivitur & proceditur juſtitia, aut ſaltem aliquo ejus meliore reſpectu. Vnde & illi qui ex hac Conſtantinopolios ejuſque pomœriorum dilatatione & augmento, quo totam potius provinciam habitatam quam civitatem refert, potentiæ ac magnitudinis Imperii argumenta deducunt, falli poſſunt. Quinimo timoris potius & debilitatis hoc certiſſimum eſt ſignum. Eſt enim tanquam concurſus aliquis ſanguinis ex membris remotioribus ad cor, quo vel ipſum aliquando ſuffocatur: aut tanquam lien, quod quanto magis in corpore humano creſcit, tanto reliqua decreſcũt mẽbra. Et huic ſolebat Conſtantinus Imperator fiſcum comparare Principum.

Boſporum hunc Darius Xerxis pater,

ter, contra Græcos exercitum movens, inſtravit. Xerxes autem Helleſpontum, qui hodie Fretum Galipolios vocatur, ubi *Dardanelle* Italis dictæ (aut *Dardanelli*) nunc ſunt, ponte junxit. Hic autem non vocatur Boſporus: quamvis inter ipſas Dardanellas, caſtra in utraque ripa poſita, quæ veteres Seſtum & Abydum dixerunt, non habeat majoré quam unius miliaris latitudinem, paulatim tamen poſtea in amplius diſtéditur ſpatium.

Boſporus Cimmerius, qui ab Italis vulgo *Voſpero*, aut *Bocca di S. Giovanni* dicitur, ut Strabo putat, nomen hoc à Cimbris ſortitus eſt. Sed ego falli eum arbitror: Cimmeriæ enim nomen multo antiquius & ab Homeri temporibus cognitum fuit. Thracio hic latior eſt: in aliquibus enim locis ripæ latius quam milliari inter ſe diſtant; in aliquibus etiam uſque ad duo etiam, & ulterius. In longitudine autem, qua (ut dixi) Europam ab Aſia ſeparat, ad ſeptuaginta ſe extendit milliaria. In qua menſura (ſi non hallucinantur illi qui vidiſſe ſe profitentur) Polybium & qui eum ſequuntur neceſſario inſigniter erraſſe credendum eſt. Spectaculum autem præbet amœniſſimum, multis in

in utraque ripa ornatus civitatibus, quæ celebres apud veteres fuerunt, & præcipue illa, quam Panticapean aut Boſporum in ſpecie nominarunt, in qua frequens erat mercatus. *Itali* hodie Voſperum, incolæ autem Cherz eam vocant. In Europæ latere ſita eſt, nimirum in Taurica, in ipſo canalis medio, à quo civitati nomen inditum eſt: quamvis veri Boſporani dicebantur olim illi qui ab altera canalis parte habitabant: qui etiam Imperio ſuo uſque in Tauricam prolato, nomen etiam ſuæ eo intulerunt nationis. Sed ego credo olim Boſporanos dictos, quos nunc Circaſſos, aut Zicchos vocamus, homines à Tartaris ducentes originem, ſed profeſſione Chriſtianos, ritu autem Græco; de cætero autem nulli rei niſi furtis & latrociniis intentos.

Boſporus hic Cimmerius, quemadmodum & vicinæ paludis Mæotidis partes, hyberno tempore ita congelantur ac indureſcunt frigore, ut non ſolum equos & carros onuſtos, ſed etiam integros ferant exercitus. Imo de Mithridate tradunt hiſtoriæ, quod Boſphoranos eodem in loco æſtate prælio navali vicerit, quo hyeme eos equeſtri ſuperaverat. Vnde etiam apud

Digitized by Google

apud Romanos in proverbium ceſſit, Frigus Cimmerium; ut omnes regiones frigidiores Cimmerias vocarent. Nondum enim magis verſus ſeptentrionem jacentes regiones, neque Norvegiam, minus etiam Scricfinniam, aut Finmarchiam, aut Gronlandiam, aut novam Zemblam cognoverant. Quamvis credibile ſit ipſos Iſlandiam inſulam vidiſſe, quæ circiter viginti gradibus Cimmeria ſeptentrionalior eſt, ac eam Thylen dixiſſe. Sed illi qui aliquanto melius in hiſtoriarum lectione ſunt verſati, hanc facile rejicient opinionem, quamvis communem. Non enim Iſlandiam, ſed Scandiam hoc nominarunt modo, quam in expeditionibus Anglicanis detexerunt; neque unquam ad Iſlandiam, vel ad mille uſque milliaria acceſſerunt. Atque hæc ſunt quæ de Boſporo Thracio & Cimmerio dicenda occurrebant.

Sunt quidem in diverſis mundi partibus & aliæ ejuſmodi anguſtiæ, ſed neque hoc notatæ nomine, neque tam celebres, excepto freto Magellanico, admirabili naturæ opere, de quo forte aliqua dicenda erunt, cum de Peruviana peninſula tractabimus. Superius quoque Helleſponti feci mentionem, qui

qui etiam fretum Galipolitanum dicitur, ubi duo ſunt caſtella, quæ Dardanella vocantur. Alia quoque eſt ejuſmodi anguſtia, in ſinus Lepanthi ingreſſu, ubi etiam duo ſunt eodem nomine caſtella. In ipſa quoque Taurica, de qua ſuperius egimus, fretum etiam tale eſt in Iſthmo, quod è palude Mæotide in alium lacum extenditur, quam Buges fluvius, è montibus Riphæis deſcendens, efficit. Hujus autem nulla eſt apud hiſtoricos mentio. Stagni quidem meminerunt aliqui, & Strabo lacum Putrem, aut Sapram, (quod idem eſt) nominat, ab effectu ſcilicet, & ob putredinem aquæ. Alii Bricen vocant. Et videtur innuere ibidem Strabo, quod lacu illo Putri non numerato, Iſthmus non amplius quam quinque milliaria in latitudine habeat. Neque dubito quin in tam immenſis terræ mariſque ſpaciis, plures, ut dixi, aliæ ejuſmodi anguſtiæ inveniantur, ſed his neque ſimiles, neque tam celebres, neque etiam hoc notatas nomine, cum,quo Græci non pervenerunt,neque etiam nomen tale pervenire potuerit. Græcum enim nomen Boſporus eſt, & voce & hiſtoria, ſive fabula, quod ipſi nulli alii anguſtiæ aut freto indiderũt quam hiſce

duo-

duobus, Cimmerio videlicet & Thracio: atque illi propter eam quam cum hoc habet ſimilitudinem. Et ſciendum, Græcos & in Taurica, & in Cimmeria ac Boſporo habitaſſe: ac omnes fere civitates ab ipſis & eorum coloniis ædificatas eſſe, vel ex nominibus (quanquam ad Barbariſmum inflexis) certum eſt.

An autem ab initio ab univerſæ hujus fabricæ autore & creatore Deo ita factæ ac ordinatæ; an vero poſt aliquem annorum decurſum natura vi ſibi viam faciens eas aperuerit, ut nimio ſe exoneraret pondere, neque ego dicere poſſum, neque quemquam pro certo affirmaturum puto: ſed conjecturis hic agendum eſt.

Et revera qui mundi poſitionem conſiderat, ac Scythiæ altitudinem perpendit, à qua tot in paludem Mæotidem deſcendunt fluvii, facile is credet, quod cum ea tantam aquarum copiam ac colluviem retinere non poſſit, ideo præcipue quod & ipſa paulo ſit altior, neque adeo profunda ſit, naturali ponderis ſui violentia viam ſibi per eas partes, in quibus minus vel à montibus, vel à ſaxis, vel ab aliqua altitudine inſuperabili, impedimenti

menti fuit, inundationibus per loca ſubjecta decurrens aperuerit: impetum etiam augente aliorum fluminum, quæ è diverſis regionibus & locis in eam illabuntur, decurſu, ac in iiſdem partibus concurſu. Ita etiam, quod Boryſthene, Tiro, Danubio, qui à partibus Occidentalibus præcipuus eſt, ac aliis fere infinitis, à circumjacentibus Aſiæ regionibus in mare majus, aut Mare nigrum, ut nunc vocant, (*Veteres Pontum Euxinum, aut Axenum, id eſt, inhoſpitalem aut innavigabilem, dixerunt*) irruentibus, hoc nimio pondere gravatum, ac toto ejus impleto ſpacio, exitum ſibi per Boſporum Thracium fecerit; ac poſtea rurſus Propontide, quam *Mar de marmora* hodie vocant, impleta, per Helleſpontum aut fretum Gallipoleos, in loca ſe inferiora effuderit: ubi novis rurſus reſtagnantibus aquis, novum mare effecerit quod Adriaticum aut mediterraneum vocant. Quo etiam repleto ac multis maximis aucto fluviis, ne littora ſibi oppoſita inundaret, viam ſibi vi ac celeri decurſu in Siciliam & Africam aperuit: quæ cum ſatis ampla non eſſet, perrupto etiam eo impedimento, Siciliam etiam ab Italia ſeparaverit, ut per duo illa

oſtia

Digitized by Google

oſtia liberius in oceanum procurrere, eique ſe jungere poſſet. Hac tali quali facta conjectura, veniamus etiam ad Columnas Herculis, aut Fretum Herculeum, quod hodie *Stretto di Gibraltar* vocant. De quo aliqui pro certo affirmant, quod ex aquæ impetu quæ viam vi ſibi fecerit, provenerit. Id ſi verum eſſet (quod equidem affirmare non auſim, ſed probabilibus tantum innixus rationibus,) dicerem, quod quemadmodum palus Mæotis veteribus Majoris appellabatur mater, ita & Mediterranei maris pater dici poſſit. Atque hæc mea opinio eo fit veriſimilior, quod experientia doceat, tam paludem Mæotidem per Boſporum Cimmerium, quam Mare majus per Thracium ſemper abſque intermiſſione fluere, ac immenſam aquarum copiam provolvere, quæ nullo eo refluxu redeunt.

Dicamus etiam aliquid de palude Mæotide. Vocatur illa à recentioribus mare Tanæ, aut mare Zabacharum, aut mare Ciabaci. de cujus nominis etymo aut origine nihil habeo quod dicam. De primo autem dicunt, deductum illud eſſe ab ejus regionis populis qui Mæotes olim dicebantur. Secundum à Tanai fluvio habet,

habet, ita magnis duobus oſtiis in paludem effunditur, ita ut ab eo ſolo ea fieri putetur. Palus quidem dicitur, quaſi ſtagnans aliquis eſſet lacus & limo oppletus: ſed revera mare potius eſt, quod mille in circuitu habet milliaria, quamvis Iornandus Gottus centum & quadraginta ſaltem (qui proculdubio manifeſtus eſt error) ei tribuat. Multas habet in circuitu civitates populoſas. Romani nullam ejus habuerunt notitiam, niſi poſt Mithridatica bella. Tota plerunque hyeme congelatur, ea ſaltem excepta parte quam Tanais ſuo impetu movet ne concreſcat, quemadmodum & ipſe ſolus ex omnibus ejus regionis fluminibus, propter ſuam rapiditatem, frigore non conſtringitur. Cauſa autem quod palus dicitur, eſt quia adeo eſt humilis, ut non niſi ſcaphis & minoribus navigiis navigari poſſit; neque enim tempore Polybii, ut ipſe ſcribit, in maxima altitudine ultra quinque cubitos habebat. Iornandus autem octo eum in aliquibus locis habere dicit. Et judicat Polybius temporis progreſſu minorem eam futuram, propter magnam arenarum copiam, quam Tanais ac alii fluvii in eam decurſu ſuo provolvunt. Idem

quoque

quoque de Mari majore judicat. Sed neque in hoc neque in illa evidens aliqua apparet mutatio; quamvis Mæotis in hodiernum uſque diem nulla majora admittat navigia; neque ante Mithridatem, neque etiam poſtea ſcitur ulla eam bellica navigia ingreſſa eſſe. Verum non tantum palus Mæotis, ſed etiam ipſum mare Nigrum tam difficilis ac periculoſæ putabatur navigationis, ut præter titulum quo Euxinus aut Axenus, hoc eſt, Inhoſpitalis dicebatur pontus & innavigabilis, veteres etiam pro miraculo habuerint Iaſonis in Colchidem, qua tam breve confecit iter, è Peloponneſo videlicet uſque ad Phaſin navigationem, quæ cum noſtri temporis audacibus navigationibus collata, ludus aut fabula videbitur. Et ſi Argon navem in cœlum tranſtulerunt veteres, quid Victoriæ navi facient, quæ totam mundi circuivit machinam; & illis quibus Draco Anglus itidem totum in circuitu mundum perluſtravit?

IV.

MARTINI BRONIOVII de Biezdzfedea, ad Tartarum Legati, Tartaria.

Campi Sauramenses & Oczacovienses, qui inter Bogum & Neustrum fluvios siti sunt.

BRatislavia seu Braslavia oppidum in extremitate Podoliæ, quod etiamsi cum arce satis obscurum & humile sit, verum incolas quingentos, & amplius sclopetarios optimos, ac cum Scythis crebris levioribusque præliis bene versatos ac exercitatos, præsidii quasi loco perpetuo habet. Illi in Campis ductores viarum peritissimi sunt, à Tartaris ac Kozacis, qui in campis perpetuo vagantur, prælia & pericula, si eis comitatu impares sunt, evitare probe norunt. Ex Bratislavia non admodum dēsis sylvis, milliaribus aliquot ad Silnicam rivulum, in quo loco Bratislaviēses propter Perecopiensium, Oczacoviēsium & Bialogrodensium Tartarorum incursus, Valachorumq;, perpetuas agunt excubias. Bogo vel Hipani fluvio, penes Oczacoviam usq; itur: proinde ad Treste-

netium,

netium, Berſadum, Olſancam, Sauranam, (unde campi Sauranenſes dicuntur,) rivulos, Oniſſionis cujuſdam ignobilis Ruſci alvearium, in quo altiſſimæ quercinæ arbores apparent. Demum in Bogo pons lapideus & balneum, quod Vitoldi magni ducis celeberrimi ac bellicoſiſſimi Principis Lituaniæ quondam fuiſſe perhibetur, ruinæ lapideæ, teſtudines & ſepulchra, quæ Turcica vel Tartarica fuiſſe dicuntur, ac vulgo Ceſſennia, quaſi monumenta appellantur, viſuntur. Codemã Romani cujuſpiam Ruſci idiomate DolniamHorofoſſam Horodiſſe vel territorium ruinoſum lapideum, quod illi Pritolce ſeu propugnaculum nominant, ac ibi Sinavvoda, quaſi cæruleus rivulus, vulgo ita dictus, Bogum influit. Probite vel porta potius inacceſſibilis, natura loci ita facta inſula ſaxoſa in Bogo, à ripa utraque montoſa, quam fluvius undique circumluit, eaque ſatis ampla locique natura munitiſſima eſt, quæ noſtris hominibus à Tartaris & Valachis receptui tutiſſima eſt, homineſque plurimos illa capit. Præſertim vero Bratiſlavienſibus annis ſingulis in ea menſibus aliquot piſcantibus prȩſidii quaſi loco eſt, ac in ea ducenti vel paulo mi-

noris

Google

noris comitatus ſclopetarii in aprili & majo ac junio menſibus, in aliiſque in Bogo inſulis, quibus ille plurimum abundat, multi admodum ſemper reperiuntur. Cermencucum, lapideam ruinam ad Bogum ſitam; Certelnam minorem, amnem luciorum, (nam luciorum ferax eſt,) appellant Pieſcanibrod, ſeu Arenoſum vadum, quem cum in confines Podoliç veniunt Tartari tranſeunt. *In* Bogo fluvio apparet Cercieceſſeniam *Turcæ*; Getriceſſenia vulgo dicitur: *illa cujuſdam Tartari vel Turcæ locupletioris mercatoris* ſepultura fuiſſe perhibetur; ac ex lapide cæſo & polito, ac ſumptuoſo opere in Mahometicum cultum facta erectaque, nunc etiam à viatoribus conſpicitur. Certelnam majorem, rivum Capcacleium ad arcẽ collapſam ſeu ruinoſam. Ac ibi Capcacleius fluuius Bogum influit, plurimoſque lacus habet: Hãcrocricum, ſeu, ut Tartari, Chamrivum eum vocant; nam locus ille ſaxoſus eſt, & rivis limpidiſſimis abundat: Berezaniam lacũ cannoſum, qui ex adverſo Oczacoviæ, mari Euxino vel Pontico & Boryſtenis ſeu Nepri fluvii in mare ſeſe eo exonerantis meatibus proximus eſt, & alluitur. Ille campus quinquaginta vel

vel amplius milliaribus bene emenſis, ſex vel ſeptum dierum vel diætarum, ut illi computant, expedito viatori iter acceleranti Bratislavia Oczacoviam uſque conſtat. Feras, biſontes, alces, equos, cervos, arietes, qui unicum tantum cornu habent, capros, apros, urſos campeſtres habet: Etſi à decennio, vel paulo amplius, hiemis aſperitate, niviumque magnitudine, fame ac ſiti plurimæ admodum enecatæ fuiſſe dicuntur, earumque in campis ingentes oſſium acervi reperiuntur. Tum etiam ovium, boum ac equorum Turcicorum, & Tartarorum greges innumerabiles, qui ibi perpetuo paſcebantur per Ruſciæ, Volſiniæ, Kioviæ, Podoliæ & Moldaviæ finitima, eoſque prorſus licentioſos homines, non ita pridem penitus deleti ſunt. Cozles ſeu tumuli, vulgo Mogilii dicti, altiſſimi, maximi & frequentiſſimi, maximorum ac cruentiſſimorum, ut plurimi aſſerunt, ac veriſimile rationique conſonum videtur, quondam bellorum certiſſima ſigna, ſeu illuſtrium virorum ſepulturæ, conſpiciuntur. Ille campus ſolo fertiliſſimus eſt; plurima loca ad colendum inhabitandumq; commoda, aptiſſima, amœniſſimaque habet: gra-

mina & herbas natura & amœnitate loci odoriferas, præsentissimasque ad pascendos infinitos jumentorum vel animalium greges profert. Ad confluentem Bogi plurimis in locis montuosus, quoad vero ex parte sylvestris. verum in patenti ad Nestrum vel Tyram fluvium, Moldaviæ Vionium, planissimus omninoque campestris est, majorique ex parte lignis caret.

Moldaviæ seu Valachiæ inferioris pars, quæ olim Bessarabia dicta fuit.

EX confinibus autem Podoliæ, Moldaviæ, seu Valachiæ vicinis, Camenetiam, Chotimum, Sorocham, vel Olehioniam, versus Palatini Moldaviæ oppida & arces ad Nestrum sitas pervenitur. Proinde Pruto sive Hieraso Moldaviæ fluvio trajecto Stepanovetiam, vel Iassi primarium Valachiæ oppidum, vel rectius ad Prutum Techniam oppidum, & arcem Turcicam, non ita pridem ad Confluentem Nestri munitam, ac ibi Techinienses vel Moldavici in Nestro trajectus aliquot recta in campos reperiuntur. Vetinens vero per lacum Vidovo seu Obidovo ducitur, quem quidam ab Ovidio nuncupatum fabulose fortassis autumant, qui latissimus

mus eſt, & in Pontum Euxinum in eo loco exoneratur, eumque ex adverſo Bialogrodi. A veteribus Moncaſtrum ea arx & civitas dicebatur. quæ non ita pridem à multis annis Valachorum ſeu Moldavorum Regulis à Turcis erepta & poſſeſſa eſt. Tyras influit. In ipſo Tyræ ſeu Neſtri oſtio turris lapidea exiſtit, quam Neoptolemi & vicum Hermonactis, ac in utraque Tyræ ripam civitates duas conditas, Niconiam in dextra, à læva vero Ophiuſam, nominatas eſſe ex Aſtrabone liquet. Ex adverſo itaque Majaci trajectus ille Bialogrodo navibus in campum Bialogrodenſem, & Oczacovienſem ſuperatur. Militem quendam Majacum ibi fuiſſe fabulantur; ac in eo loco Neſtro trajecto in ripa lapidei parietes ruinoſi, & quaſi quædam ruinæ apparent; eam ruinam Turrim Neoptolemi fuiſſe Strabo refert.

Campi Bialogrodenſes & Oczacovienſes. Qui inter Tyram & Boryſthenem fluvios, ac ad mare Euxinum ſunt.

DEmum vero Beribonium Turcæ; alias Licaſtemum Colum lupinum appellant. locus ille foſſas altiſſimas & ampliſſimas mari vicinas, lacus &

rivos amœniſſimos habet. Cacibici Horodiſæ, quaſi territorium collapſum, quem lacus ampliſſimus ad Confluentem Neſtri mari vicinus alluit, ac ibi portus non ignobilis quondam ſecundo Neſtro extitiſſe memoratur. Adzigoli ille locus tres foſſas celebres, lacus amaros & ſalſos quam plurimos mari proximos habet, ibique magna vis Kozakorum perpetuo confluit, mutuiſque bellis & cædibus frequentiſſimis concidunt. Idcirco ille locus viatoribus adeo terrori eſt, ut in eo non ſolum per noctem quieſcere, verum ne pabulari quidem ſatis ſecure habeant. Nam non raro accidere ſolet, ut quod ſi non Koſacones ipſi, cadavera tamen hominum ibi ſæpe reperiantur. Domnina Dolnia ſeu foſſa, quæ maxima & ampliſſima lacubus & rivulis limpidiſſimis frequens eſt, Berezani lacu anguſtiſsimo, verum profundiſſimo, ac ibi in ſinum Carcinitum & mare Ponticum ſeſe exonerantis trajectu ſuperato, Oczacoviam pervenitur. Berezaniam lacum, & Carcinitum ſinum, Tamiraci & Carpanei ſinum ſeu lacum fortaſſe nuncupatum eſſe Straboni placet. Ab oſtio Tyræ fluminis inſulam Leucam intra pelagus eductã intervallo quingento-

gentorum ſtadiorum diſtare,ac Achilli ſacram nuncupatam eſſe Strabo aſſerit, quæ in eo Berezani lacus trajectu optime à viatoribus conſpicitur. Boryſthenem fluvium ad ſtadia ſexaginta inde diſtare, & amnem Hypanim ſeu Bogum ei vicinum eſſe, ac inde oſtium Boryſthenis inſulam quandam exiſtere, in qua portus quondam fuit, idem Strabo memorat.

Oczacovia arx & oppidum.

OCzacovia, quæ Olbia.Olbis & Beriſthenes Olbiopolis, quaſi beata civitas, à Ptolemæo & Plinio dicitur, ad Boryſthenem Carcinitum fluvium ſeu ſinum ſita eſt, ac in eum ſinum mari Euxino vicinum Boryſthenes ibidem exoneratur.quam à Miletiis conditam eſſe, & amplum emporium habuiſſe Strabo refert. Arx lapidea, nec bene tum munita, oppidum ignobile Turcarũ ditionis eſt. Boryſthenes ſeu Neprus altiſſimus, rapidiſſimus & latiſſimus fluvius, qui à ſeptentrione labitur, in Carcinitum ſinum ſeu fluvium ac Pontum Euxinum penes Oczacoviam influit. Supra Oczacoviam vero milliaribus quatuor Hypanis ſeu Bogus fluvius in Boryſthenem exoneratur. Ad Oczacoviam vero per Bo-

ryſthenem & ſinum Carcinitum ſtadiis ducentis (ut vult Strabo) trajectus latiſſimus, & navibus majoribus ac minoribus in Iſthmum ibi ſuperatur. In eo trajectu & tranſitu à peregrinis & mercatoribus vectigal perpetuum Imperatori Turcarum ſolvitur.

Iſthmus, qui inter Pontum Euxinum & Boryſthenem eſt.

CONtinens, ſeu Iſthmos ab antiquis ita dictus, inter Pontum & Boryſthenem anguſtiſſimus unius diei itineris ſpatio, admodum arenoſus, collibus, lacubus, paludinoſis ſalis fodinis. ac ibi per Boryſthenem ſal deportatur. arbores etiam humiles virgultis parvis in ſertas habet. Cervis, urſis, capris, & apris campeſtribus frequens admodum eſt.

Tartarica tuguria, & manendi illorum in campis modus.

ISte continens agris, pratis, tuguriis Tartaricis, quæ vulgo *ulnſi* à Barbaris nominantur, ac ut pagi ex tenuiſſimis lignis, limo vel cœno ſtercoribusque pecorum ſeu animalium obliti, facti, & arundine tecti ſunt, Perecopiam uſque milliaribus amplius triginta

Digitized by Google

ginta extenditur , rivisque abundat. Verum æſtate & in autumno Tartari in eis tuguriis non degunt . nam in aprili cum uxoribus , liberis , familia, mancipiis ac domibus , quæ rotundæ penulis obſitæ quatuor vel quinque hominibus ad degendum vix commodæ ſunt , & in carris rotis duabus ſuſtentatis , camelis duobus , vel uno, vel bobus, itidem cum familia & ſupellectili vehuntur. Camelos , equos, pecora, & oves, innumerabiles greges ſecum ducunt , alios vero commodioribus in paſcuis relinquunt. Perecopiam vero inter Boryſthenem & mare Euxinum , vel extra Perecopiam non raro in Tauricam ipſam, vel ex adverſo Perecopiæ Oſſovum ſeu Azaphum (ut Turcæ vocant) oppidum ad Confluentem Tanais vel Doni, rapidiſſimum & maximum fluvium, à veteribus quondam Græcis , proinde Genuenſibus Italis, cum arce munitum, ac non ſolum ibi præſidio firmiſſimo Imperatoris Turcarum , verum etiam ejus loci Præfecto impoſito, à Turcis habitatum, erectum contendunt. In Iſthmum ſeu campos planiſſimos , & maximos eos, qui inter Boryſthenem ac Mæotim paludem ac mare Ponticum ſunt , ac in peninſulam ipſam de

loco in locum ad paſcua commodiora ſemper progrediuntur & migrant. Verum in octobre frigoribus, imbribus ventiſque perpetuis ſævientibus ad tuguria ea rurſus redeunt. In primis enim à Kozacis Nizoviis noſtris hominibus, quod ſecundo fluvio in cymbis ibi vagantur inde nuncupatis, ac iis ſclopetariis qui æſtate & autumno in Boryſthene in cymbis majoribus & minoribus perpetuo vagantur, ſubitaſque & damnoſas in eos incurſiones faciunt, magnopere ſibi metuunt. Attamen frugibus & graminibus collectis Boryſthene glacie concreto cum familia propriiſque animantium gregibus commodius per hyemem ſtativa ſua habere ſolent. Iſthmum illum Zenonis Cherſoneſum Ptolomæus vocat. Et Strabo ad telluris magnæ Cherſoneſi eum adhærentem, Roxanos ſcribit & Roxolanos, quos nos Ruſſos ſeu Rutenos nunc dicimus. in campis illis inter Tanaim & Boryſthenem paſcua herboſa ſemper ſectatos memorat, ac adverſus Mithridatis Lupatoris ductores Taſſium, Palacum, & Selurum ſocios belligeraſſe. & cum pugnaciſſimi judicarentur, Barbara (inquit Strabo) natio omnis infirma prorſus apparuit, & quinquaginta milli-

millibus adverſus ſexaginta millia militariter acie inſtructa, ductu & auſpicio Diophantis ducis Mithridatici, reſiſtere ac ſufferre impetum non valentes, maxima ex parte trucidati ſunt. Galeis, thoracibus, & ſcutis ex crudis boum corrigiis eos uſos fuiſſe, ad percutiendumque lanceas, arcus & gladios habuiſſe ſcribunt. Tentoriis centonum inſtar pilo contextis utebantur: in plauſtris vitam degebant, & circum tentoria pecora comitabantur, à quibus victum capiebant. Lacte, caſeo, & carne veſcebantur. Tartari illi etiam eadem ratione fere vitam degunt, agros tamen non paucos illi nunc habent & colunt, herbas etiam non raro colligunt.

Taurica Cherſoneſus, antiquis minor Tartaria, Barbaris Gadzaria, Perecopia arx & oppidum.

PErecopia, à veteribus Græci Eupatoria, Pompeiopolis, ſacer lucus, Dromon vel Curſus Achillis, ſeu Græcida, Heracleum vel Heraclea appellata, in confinibus Tauricæ, ſeu Scythicæ Cherſoneſi, vel peninſulæ dictæ, primum oppidum obſcurum, & parvum, arx lapidea, nec ſatis munita eſt, in qua Principes Tartarorum vel Cha-

ni, ut Tartari eos vocant, quaſi Reguli ſeu ſupremi domini Palatinum, quem illi Begum ſeu Perecopenſem omnium vocitant, perpetuum habent, qui Boryſthenis & Tanais ſeu Doni fluviorum tranſitus & trajectus, & confines univerſos vigilantiſſime perpetuoque obſervat, ac univerſis Tartaris iis, qui in campis ad Perecopiam & ultra Perecopiam ſitis degunt, præeſt. Illud oppidum una cum arce ipſa, ut ex ruinis videre licet, à priſcis & antiquis peninſulæ Tauricæ quondam vel Boſporanis Regibus ſive Imperatoribus Græcis in anguſtiſſimo continente, eo quem una ex parte à ſeptentrione palus Mæotis, (Putrem lacum eum Strabo nominat,) altera vero mare Ponticum à meridie alluit & cingit, univerſamque peninſulam ambit, excitatum eſt. Et quoniam ibi per univerſum, ut Strabo iſthmum dicit, qui inter paludem & mare dimidii milliaris tantum ſpatio fere continetur, foſſa profundiſſima & lata facta; oppidum foſſæ appellationẽ ſortitum eſt, quam in hodiernum uſque diem à Tartaris ac ipſis pariter Turcis ſermone illorum retinet. Lacum à mari ſeparatum eſſe ſtadiis ſexaginta, Putrem ſeu lacum ipſum ſtadiis quatuor millibus,

bus,

bus , Tauricæ vero ſeu peninſulæ iſthmum trecentis & ſexaginta ſtadiis contineri Strabo refert. Enimvero Sachibgiereio Chano Tartaro in peninſula imperante, qui Tartaros Noagienſes pro imperio bellum illi facientes, inſigni ac memorabili ſtrage ad Perecopiam proſtraverat, deviceratque, turres lapideæ XVII in ea foſſa excitatæ fuere, foſſaque altius reparata. Proinde vero in ſignum memorabilis victoriæ cruentiſſimiq; belli, nonnullæ turres ex capitibus cæſorum ibidem factæ fuiſſe à Tartaris perhibentur. Cum itaque in peninſulam in eo anguſtiſſimo loco unicus tantum ille transitus pateat, Tartari perpetuas excubias Perecopiæ agunt; neminem peregrinum, qui in peninſulam venerit, ſine literis Chani inde redeuntem tranſire permittunt. Denique cum in bellum deſcendere Chanus cogitaverit, vel aliquod periculum aut bellum Tartaris imminet, univerſi Perecopiam frequentiſſimi ſemper conveniunt.

Coſſovia arx & oppidum.

COſſovia oppidum ad dextram Perecopię ad mare ſitum milliaribus ſeptem diſtat. Emporio non ignobili præ-

præfectum arcis & oppidi Chanus proprium & perpetuum ibi habet.

Ingermenum arx & oppidum.

INgermenum milliaribus XII vel amplius à Coſſlovia diſtat. arcem lapideam, templum, & ſpecus ſub arce & ex adverſo arcis miro opere ex petra exciſos, habet; nam in monte maximo & altiſſimo ſita eſt, ac inde à ſpecubus à Turcis cognomen retinet. Oppidum quondam non ignobile, opibus refertum, celeberrimum, & natura loci maxime admirandum, copioſiſſimumque extitit. Ex adverſo oppidi promontorium extēditur in latitudinem ſtadiorum aliquot ſpatio, in longitudinem vero III vel IV milliaribus oris anguſtiſſimis Euxino mari medius eſt. Portus tres habet illos: Pactorum, à quo alter efficitur portus (Ctenuntem Strabo vocat.) ad quos naves multæ commode accedere, & à tempeſtate fluctibuſque maris in locis iis tute conſiſtere poſſunt. In ea anguſtia Taurorum nationem Scythicam latronum manus conſtituiſſe, ac impetum in eos, qui eo divertiſſent, feciſſe Strabo memoriæ prodidit. In montibus ſaxoſis, qui ibi ſunt maximi & admirandi, veſtigia certa apparent, quod antiquiſſimi

mi populi Græci lapides grandes ibi excidebant; navibuſque ea anguſtia oris deportatos Corſonum ſeu Cherſonam Peninſulę urbem ea tempeſtate clariſſimam & antiquiſſimam ex illis extruxiſſe, nunc etiam à Græcis Chriſtianis dicuntur. Heraclienſes Ponti accolas coloniam eo deduxiſſe, ac urbem Cherſoneſum ibi appellatam eſſe, ac à Tyra fluvio ſtadiis IV millibus & CCCC curſu maris emetiendo eam diſtare Strabo meminit. Ingermeni arcem ſatis & magnificam à Principibus Græcis extructam fuiſſe apparet: nam portæ & ædificia adhuc nonnulla integra Græcis characteribus exornata, & cum inſignibus eorum inſculpta conſpiciuntur. Ac per univerſum illum iſthmum quondam ibi uſque ad urbis mænia ædificia ſumptuoſa extitiſſe, puteos excavatos infinitos, qui adhuc fere plurimi ſunt integri; ad extremum vero duas viasRegias grandes lapidibus ſtratas eſſe,certo apparet. In eo iſthmo pomaria, horti, vineæ plurimæ & optimę,à Gręcis quondam cultæ, (Belbecũ nunc etiam appellantur,) quas Chriſtiani Græci vel Itali & Iudæi, paucique Turcæ nunc poſſident, in loco eodem viſuntur. Ex Ingermeno Corſunum terreſtri itinere eundo

eundo eſt iſthmus inter oris anguſti portum, & mare Euxinum, quem ſtadiis ſexaginta conſtare, & parvam Cherſoneſum appellatum eſſe, ac portionem magnæ Cherſoneſi occludere Strabo deſcribit. Eſt ille iſthmus ad lævam & lacus marisEuxini planiſſimus, & ſolo fertiliſſimus: ad dexteram vero portus oris anguſti, habet quidem agrum ſatis uberem, montibus tamen & collibus, in quibus vineæ & pomaria infinita erant, ſeptus eſt. Incolis & pagis ad urbis ipſius mœnia caret, & in vaſtitatem prorſus redactus eſt; tamen greges infiniti ovium, pecorum & animalium propter nimiam ſoli herbarum ubertatem à Turcis ibi perpetuo paſcuntur. Ex ædificiis illis ruinoſis, quæ ibi conſpiciuntur, animalibus illis per ſingulas turmas domini proprii Turcæ vel Tartari caulas maximas conficiunt & ſepiunt.

Cherſoneſus ſeu Corſunum urbs Tauricæ antiquiſsima.

CHerſoneſum ſeu Cherroneſum, Corſunum, vel Cherſonam, Sari Germenum, quaſi flavam arcem, Turcæ urbem eam vocarunt: nam ſolum quaſi flavum ille tractus habet. Quæ quod ſuperba, dives, delicata & clara quon-

quondam Græcæ gentis colonia fuerit, univerſæque peninſulæ urbs antiquiſſima, frequens, magnifica, portuque nobiliſſima extiterit, admirandæ ruinæ illius manifeſte teſtantur. In extremitate iſthmi illius, quem parvam CherroneſumStrabo vocat, & in oſtio ipſo portus oris anguſti, ac per univerſum iſthmũ ſicut latitudo ripæ utriuſque maris eſt, urbs murum altiſſimum & magnum turreſque plurimas & maximas ex ſecto & grandi lapide erectas nunc etiam habet, ac tota mari expoſita exiſtit. Aquarum ductus, qui milliaribus quatuor cuniculis ex petris exciſis in urbe ducebantur, in quibus nunc etiam aqua puriſſima eſt, ad urbis ipſius mœnia conſpiciuntur. Eſt in eo loco unde rivulus ille delabitur pagus quidam non ignobilis, & non procul in ripa maris, in monte ſaxoſo, Græcum monaſterium. Sancti Georgii ſolemne, anniverſaria devotio Græcis Chriſtianis qui nunc in Taurica ſunt reliqui, in magna frequentia ibi fieri ſolet. Vrbs illa à multis non ſolum annis, verum ſæculis, & hominibus & habitatoribus prorſus vacua, funditus diruta ac in vaſtitatem redacta eſt. Muri & turres integræ adhuc & miro opere ſumptuoſe factæ conſpiciuntur.

Prin-

d by Google

Principum Regia vel domus in eâ iſthmi parte, & urbis mœnibus, turribus, & portis magnificis exiſtit. Verum à Turcis inſignes columnæ marmoreæ & ſerpentinæ, quarum intus adhuc loca apparent, & grandiores lapides, ſpoliatæ & per mare ad ſedes eorum in ædificia publica & privata deportatæ ſunt. Idcirco ad majorem ruinam ea urbs pervenit: non ædium & templorum ne veſtigia quidem in ea viſuntur. Vrbis ædificia humi proſtrata & ſolo æquata ſunt. Monaſterium Græcum maximum in urbe eſt reliquum; parietes templi apparent quidem, ſed teſtitudinem non habent, & ornamenta ædificii ejus, quæ ibi erant inſignia, diruta & ſpoliata ſunt. Ex illo monaſterio duas portas æris Corinthii, quas Græcorũ preſbyteri Regias portas vocant, & imagines inſigniores, Græcos aliquos ad Volodimirum magnum Ruſſorum ſeu Kiovienſium Principem ea tempeſtate prædæ loco Kioviam deportaviſſe, poſtmodum vero à Boleſlao ſecundo rege Poloniæ Kiovia Gneſnam prædæ itidem loco, quæ in templi maximi porta nunc etiam ibi viſuntur, delatas eſſe, Ruſſorũ & Polonorum annales memoriæ prodidere; Volodimirum Principem

Ioanni

Ioanni Zomiſcæ Conſtantinopolitano Imperatori eam urbem quondam eripuiſſe; verum Baſilii & Conſtantini Imperatorum Anna ſorore in matrimonio ducta, & ſacro fonte ritus Græci in eodem monaſterio à Patriarcha quodam initiato, reſtituiſſe. Quod & in hodiernum uſque diem in locis iiſdem à Chriſtianis Græcis, quorum obſcuræ & parvæ admodum reliquiæ ſuperſunt, prædicatur. Ante urbem promontorium exiſtere, & Parthenium, id eſt, virgineum appellatum eſſe, Deæque illius ædem ac ſtatuam habere. Ac eam urbem liberam fuiſſe, propriisque legibus vixiſſe; verum à Barbaris direptam, eoque neceſſitatis deductam eſſe, Eupatore Mithridate præſule ſibi delecto adverſus Barbaros bellum geſſiſſe, & tanta ſpe erectum exercitum in Cherſoneſum miſiſſe, ut & Scythis pariter Strabone teſte intulerit, & Sciluri liberos quinquaginta (ut Poſſidonus ſcribit) captivos habuerit, & à Periſade præfecto loci ditione acceptaBoſpho potitus ſit: Ac inde ex eo tempore in hunc uſque diem Cherſoneſitarum civitatem Boſporanis Regulis ſubjectam fuiſſe olim idem Strabo aſſerit.

Iamboli, ſeu Balacheu…
& civitas.

IAmboldum ſeu Iamboli
lacheium, quaſi piſcium
civitatem eam (nam in eo
piſcibus ferax eſt) Turcæ di
altiſſimo magno & ſaxoſo
Italis Genuenſibus munita
ta fuit: ſuperbis enim & p
inter ſe convenientibus
Græcorum, qui tunc eam p
ticæ tenebant, Ducibus ign
ne aliquo eorum præſidio
pta fuit. In ea civitate co
te loci naturalis Genuenſ
tum celebrem, ac utilem,
mum ſumptuoſiſſimumq;
culum, excitavere. Eſt ibi
maris anguſti penes civitat
promontorium non exigu
ſtans, qui portum non ign
fecit, ut ex mari magno
paucæ ibi tuto deſcendere
re poſſint. Arces, ædes, m
æes ſumptuoſæ cum plurin
ſium inſigniis & titulis pr
mnino dirutæ jacent. C
paucis Græcis, Iudæis & T
tur, à paucioribus itidẽ n
& peregrinis per mare fre

Digitized by Google

Mancopia ſeu Mangutum, ut Turcæ vocant, arx & oppidum.

MAncopia civitas ad montes & ſylvas magis porrecta, & mari non jam propinqua eſt; arces duas in altiſſimo ſaxo & peramplo conditas, templa Græca ſumptuoſa & ædes, plurimos rivos, qui ex ſaxo decurrunt, limpidiſſimos & admirãdos habuit. Poſtquam vero à Turcis ea capta eſſet, poſtmodum vero anno decimo octavo, ut Chriſtiani Græci perhibent, ſubitaneo & horribili incẽdio orto funditus fere demolita eſt. Idcirco nihil quicquam inſignius præter ſuperiorem arcem, in qua porta inſignis cum Græcis textibus multo marmore ornata, & domus alta lapidea eſt. In eam domum Moſcorum nuncii Canorum barbarico furore nonnunquam detruduntur, ac durius ibi aſſervantur. Templum Græcum S. Conſtantini, & alterum S. Georgii humile admodum nunc reliquum eſt. Preſbyter Græcus unicus, Turcæ & Iudæi aliquot ibi habitant, cætera in ruinas, vaſtitatem, & omnem fere oblivionem verſa ſunt. Nec homines jam ſuperſunt, nec Ducum, nec gentium earum, quæ eas urbes & arces maximas poſſidebãt & inhabitabant,

annales aliqui reperiuntur. Nam
cis ſingulis eos ſummo cum ſtu
impendio meo conquirebam. Ve
tamen à Preſbytero quodam, G
homine jam annoſo, probo, &
rudi, quem ibi vidi, accepi, quod p
ante civitatis ejus à Turcis obſidio
Duces quidam duo Græci, quos
ſtantinopolitanorum vel Trape
tii Imperatorum ſanguinis fuiſſe
apparet, patruus & nepos ibi m
ſent. Græci vero *Chriſtiani* non
tis tamen annis eam *inhabitaver*
paulo poſt ab infideli & *immani*
Turcarum gente civitas illa fid
data & violata erepta fuit. Duce
Conſtantinopolitani vivi abduć
crudeliſſimo & ſceleratiſſimo T
rum Imperatore Selimo ab annis
tum & decem crudeliter contruci
ſunt. In templis illis Græcis in p
tibus effigies & habitus exornati
peratorum & Imperatricum earur
quorum ſanguine eas ortas & pro
tas fuiſſe apparet. Arx & civitas q
dam antiquiſſima Mancopiæ, &
ceſſigermeno à Turcis arci novæ
Cerceſſio nominatæ, proxima eſt
ea à Turcis & Tartaris, ac ipſis e
Græcis, propter nimiam vetuſta
aliquod cognomen nunc habet.

co

corum tamen Ducum temporibus, de quibus in eo loco plurima nefanda, quæ in Deum hominesque illi perpetrabant, prædicantur, ea corruit. Ac in eo monte ſaxoſo, in quo ſita eſt, in ſaxo miro admodum opere domus excisas habet, quæ, etſi ille locus nunc ſylvoſus eſt, integræ tamen plurimæ reperiuntur. Phanum marmoreis & ſerpentinis columnis ornatum humi jam proſtratum & corruptum, inſignem & clarum quondam eum locum extitiſſe teſtatur.

Chanorum Regiæ & ſedes.

CHanorum Regiæ ſeu domus in Mediterraneam (ut eam Strabo vocat) Tauricam porrectæ ſunt. Oppidum non ignobile, & domum lapideam primariam, in qua ille ſemper reſidet, Baccaſaraium nūcupatam ille habet. Illud oppidum inter duos montes ſitum eſt, & fluvius parvus, à quo oppidum cognomen retinet, medius defluit. Mahometicum templum lapideum, & ſepulturæ Chanorum, ex ruinis Chriſtianorum penes oppidum exſtructæ ſunt. Non procul etiam ab illo oppido monaſterium Mahometicum, & plurimæ ſepulturæ Tartaricæ, ex ruinis Græcorum non ignobiliter

excitatæ ſunt. In extremitate
iſtius aliud oppidum eſt Salaticu
ctum, ædificiis non ignobiliori
Turcis incolis exornatum. Chan
Regia vel domus, à priſcis Tartar
Principibus ſumptuosè ædificiis,
plis, ſepulturis, & balneis mag
exornata eſt. In eam domũ Prin
quum otio, delitiis, oblectatio
& recreationi vacant, cum ux
non raro deſcendunt. Locus ille
ſeu tractus venationibus expoſit
Pomaria, vineas, hortos & agro
nitos & præſtantes habet, ac *rivi*
pidiſſimis irriguus eſt. Montes
væ plurimæ illic ſunt, in quibus r
ſa ædificia plurima, & maximæ
& civitates conſpiciuntur, à pau
men & nullis hominibus *illæ*
tantur, & deſolatæ jacent. Alm
rai ad confluentem Almæ eſt Ch
rum Regia, ſeu domus, in qu
raro manere ſolet, quod non ita
mode ſicut alibi ibi degere &
aula ſua divertere poteſt; nam
tantum unicus & obſcurus ibi eſ
ces & oppida obſcuriora ſunt al
vicina, in quibus uxores ſuas ale
lent. Arces itidem nonnullæ ſu
quibus Sultani Chanorum fratr
filii & uxores illorum perpetuo

Digitized by Google

tant. Pars illa Cherſoneſi, quam Chanus cum ſuis Tartaris poſſidet, à Perecopia verſus paludem ad Cremum civitatem culta, plana, campeſtris, fertilis & herboſa eſt; Verum verſus mare & ipſam Chani Tartarorum Regiam, ejusque oppida, arces & pagos, montuoſa admodum, ſylveſtris, cultiſſima ac uberrima exiſtit. Montes ſunt maximi & celebres in ea parte. Maximus vero omniũ altiſſimus eſt, & in ſummitate lacum ſane non exiguum habet. Illum etſi ego non aſcendi, verum ab aliquot miliaribus ille bene conſpicitur, & non vulgarem altitudinem & magnitudinem demonſtrat. Fluvii plurimi non parvi admodum ex montibus illis decurrunt. Piſciculos etiamſi non magnos (nam aqua non eſt profunda) ſapidiſſimos tamen & delicatos plurimos habent. Sed quoniam Tartaris piſcium rarus eſt uſus, Chriſtiani tantum & peregrini noſtri cum eo veniunt in capiendis eis operam navant. Eſt præterea avium delicatiſſimarum ibi copia, quas aliquando ſclopetarii Chriſtiani vel Turcæ, rarius tamen noſtri peregrini, petere ſolent. Venationes cervorum, caprarum, aprorum & leporum in ditione Tartarica & Turcica mari

vicina ſunt plurimæ. Sole
raro diebus aliquot Chanu
nari; ſæpius vero cum cam
cis Turcicis vel Tartaricis
deſcendit. Sortaſſus pagu
Chani Regiæ vicinus, in
nici & Moſcovltici legati
vertunt, ille ſatis amplus
eſt. Enimvero cum Tauric
ſula Chanorum ditionis
Itali non pauci Genuenſe
poſt ſubactam à Turcis
Tartarorum Principibus j
prietatis ſuę litteris eorum
& conſignatis, quas ego a
& legi, eum pagum cum
immunitatibus illi obtinu
hoc auro, quod illi tum e
ſecum aſportaverant, ſibi
rant, ſive etiam miniſteri
nis in ablegationibus ap
norum Principes non obſ
ſuam navabant. Templu
cum in pago illo extruere
ſum fuerat, in quod, dum
nerem, aliquoties deſcend
byter tamen unicus Fra
ordinis Frater, quem Ch
Turcica captivitate ære
redemerant, in templo
poſtmodum cum Tartaric

Digitized by Google

apud Sereniſſimum Regem non ita pridem fuerat, in Lituaniam Vilnam uſque advenerat. Reverendiſſimum Ioannem Andream Caligarium Sedis Apoſtolicæ Legatum ſæpius ille accedebat, ac cum iiſdem Tartaris, dum aliquot ſeptimanis manſiſſet, iterum in Tauricam ille reverſus eſt.

Cremum arx & civitas.

CRemum, ſeu ut à Tartaris Crimum dicitur, civitas & arx muro antiquiſſimo, maximo ac prælto, magnitudine ac celebritate reliquis civitatibus Tauricę, Cherſoneſi, mediterraneę, (nam eam Ptolomæus ita nominat,) admodum diſſimilis eſt. Ptolomæo fortaſſe Taphros, Plinio vero Taphræ eam antiquis nominatam fuiſſe placet. Illa poſtremis jam temporibus ante Genuenſium in Tauricam adventũ à maximo populo Mahometico, qui ex Aſia eo tum migraverant, culta & inhabitata fuiſſe videtur. Nam templa ſeu delubra antiqua Mahometica non ſolum in civitate ipſa, verum & ultra civitatem, plurima admodum cum characteribus Chaldaicis in grandioribus ſaxis exciſis conſpiciuntur. Turcæ ſeu Tartari non pauci admodum incolæ, Gręci tamen rariores, hoc refe-

referunt, quod majores
ter meminerint, eam civi
ſarum olim gente inhabit
ſtantem ac primariam fe
mechanicarum artium q
extitiſſe. Liquet ſane ex
& loci amplitudine, urbe
dam clariſſimam, & ma
tium coloniam extitiſſe
eo loco Crimenſes vulgo
lantur. Officinam monet
Chanus cudit, in ea civitat
habent. In arce, quæ m
vitatem eſt, uxores Cha
petuo aſſervantur & con

Sidagios arces tres &

Sidagios à Græcis, à
vero Sudacum, arx &
dicta fuit. Tartaris pro
ta eſt. In monte altiſſim
peramplo, ad mare ſito,
montis, arcem ſuperio
mediam, tertiam ver
arcem, muro & turrib⁹ c
nitas Græci ſeu Genuen
didere. Templa Græca
bus ſaxis infinita eſſe, &
pauca admodum, non
viſuntur, plurima vero in
ſa & humi jam proſtata j

Digitized by Google

diſcordes & deſides Græci à Genuenſibus Italis fracti & debiliati civitatem eam amiſerant. Non contemnenda Genuenſium veſtigia Græcis multo clariora ibi conſpiciuntur. At inſiſignem locum quondam, ut ex ruinis videre licet, extitiſſe, & à Chriſtianis Græcis, quorum parvæ admodum reliquiæ ibi ſunt, memoratur: Græcorum gentem eo diſcordiarum & inimicitiarũ deveniſſe, quod familiæ, quæ diſſidiis laborabant, ne devotionem quidem publicam fieri eique intereſſe volebant. Propterea templa illa infinita quam plurimi ędificavere, quæ aliquot centena ibi extitiſſe Chriſtiani perhibent. Templa tria maxima Catholica, domus, muri, portæ, ac turres inſignes, cum textilibus & inſigniis Genuenſium in arce inferiori viſuntur. A Metropolita quodam viro Græco & honeſto, qui ex inſulis Græcis ad viſitandos preſbyteros illos tum eo advenerat, & hoſpitio me exceperat, accepi, quod cum immaniſſima gens Turcarum eam civitatem ingenti maritimo exercitu oppugnaſſet, à Genuenſibus fortiter & animoſe illa defenderetur. verum cum obſidionem diuturnam ac famem Genuenſes diutius ferre, nec impetum tam nume-

roſi exercitus Turcarum ſuſtine
plius poſſent, in maximum tem
illud, quod adhuc ibi integru
centeni aliquot, vel, ut *ille* aſſe
mille fere viri egregii ſeſe recep
per dies aliquot in arce inferio
quam Turcæ irruperant, fortit
animoſe ſeſe defendentes, inſi
memorabili Turcarum ſtrage
tandem in templo illo univerſi
dere. templi illius portæ & fene
Turcis muro impletæ. cæſorum
vera in eum uſque diem inſepul
cent. In id templum ne acceder
Caphenſi Seniaco quondam T
quem in ea arce perpetuum ille h
ego prohibitus ſum. Portorium
ignobile civitatis ejus fuit. Vi
pomaria, quæ ad duo & *amplius*
liaria extenduntur, fertiliſſima
phenſibus, Turcis, Iudæis, &
ſtianis nunc etiam ibi coluntur.
univerſæ Tauricæ vinum opti
ibi naſcitur. Rivis amœniſſimis
ex altiſſimis & mediis montib
ſylvis, quæ admodum frequent
ſunt, decurrunt, univerſus ille t
abundat.

Civitatum maritimarum diſtantia & deſcriptio.

CIvitatibus illis ſuperioribus, ac demum Sudaco ipſo jam emenſo uſque ad Theodoſiam, quam Genuenſes Itali Capham dixere urbem, Taurica ripa per ſtadiorum mille longitudinem aſpera montanaq; & aquilonibus procelloſa exiſtit. Ante illam urbem promontorium quod ibi conſpicitur in pelagus in meridiem verſus Paphlagoniam Amaſtrumque urbem valde procumbere, ac à Græcis Orium & Opon, frontẽ arietis, appellari Strabo refert. Opponitur illi & aliud promontorium Carambis Paphlagonum, quo pontus Euxinus in pelagus geminum dividitur, ac id utrumque euripus anguſtat. Carambis à Cherroneſitarum urbe ſtadiorum duobus millibus & quingentis, ab arietis autem fronte multo minore numero diſtare Strabo memorat. Poſt eam montanam, ut eam Strabo regionem vocat, Theodoſiam civitatem jacere; campos ubertate præſtantes, portum vel centenis navibus commodum habere, eumque finem Boſporanorum & Taurorum agro antea aſſcriptum fuiſſe, idem aſſerit.

Capha ſeu Theodoſia

CApha ſeu Theodoſia u
ſæ Tauricæ clariſſima
maque, à Genuenſibus It
& ad mare ſita eſt. Port
ſum illa ſemper habuit. G
tempore apparet eam div
bitabilem admodum ext
quam vero à Turcis ab
centum Genuenſibus ere
Chriſtiani Itali in anguſtu
cti ſunt, ut exiguæ & obſc
dum eorum reliquiæ in ea
Civitas priſtinum ſplendo
ma ex parte amiſit. Templ
norum Romana demolita
rutæ, muri & turres, in
nuenſium plurima inſign
ptiones Latinæ viſuntur,
cent. Templa tantum Catl
& Armenica itidem int
ſunt, in quibus Preſbytero
alere, & devotioni publica
Turca antiquo jure eis
Turcis, Armenis, Iudæis
Græcis Chriſtianis pauciſſi
toribus referta, negotiatio
tuque univerſæ ejus Tau
etiam nobilis eſt: vineas, p
hortos fere infinitos illa

pham non raro navigatur ex univerſis vicinioribus & remotioribus Græciæ inſulis, ſæpius vero ex urbe Conſtantinopoli; nam ſecundo vento duorum tantum dierum ſpatio, vel paulo amplius, navibus eo veniunt.

Telluris Tauricæ diſtantia & deſcriptio.

TEllurem aliam deinceps fertilitate conſpicuam uſq; ad Panticapeium Boſporanorum metropolim, quæ in oſtio Mæotidis ſita eſt, exiſtere, ac inter Theodoſiam & Pancapeium ſtadiorum quingentorum & triginta intervallum eſſe Strabo refert Tellus illa frumenti ferax eſt, & vicos habuit olim multos, ſed nunc Tartarica tuguria plurima ibi ſunt. Vrbem portus optimi Nympheum dictam, & tumulum Panticapeum habitaculis frequentibus circumpoſitum ſtadiorum viginti inſignem eſſe, ac ad ortum portum navium triginta quondã ibi extitiſſe, & arcem à Mileſiis conditam ibi fuiſſe Strabo aſſerit. Eſt quidẽ ad eum tumulum nunc etiam civitas & arces duæ, quæ fortaſſis à Turcis & Tartaris Cercum & Thamanum appellantur. In ipſo Mæotidis ore, quod Strabo Boſporum Cimmerium vocat, ejus vero

vero initium ab ampliore
ad ſeptuaginta ſtadia. ubi e
peis, locis ad Phanagoriam p
ſimam Aſiæ civitatem, divi
choant. ad anguſtiſſimum
terminari: illud vero anguſ
ab Europa ſeparare: ſimul &
fluvium ab Arcto in palude
dia ſexaginta inter ſe diſta
veis erumpi, ac totam cir
paludis illius ſtadiis octo mi
ſtare Strabo tradit. Magna
neſum ſeu Peninſulā ipſi Pe
ſo forma & magnitudine pe
milem eſſe, eam vero tota
ranos Principes aſſiduitate
vaſtatam habuiſſe: Illam e
poranorum Tyrannos pa
dem Mæotidis ori & Panti
jacentem Theodoſiam uſqu
plurimam vero partem uſqu
mum ſinumque Carpenoi
ros gentem Scythicam habu
que ſane etiam oram totam,
extra iſthmum uſque ad Bor
parvam Scythiam vocatam
tranſeuntem vero Tyram
& iſthmū eam terram hab
multitudinem hujus & par
gnam Scythiam parvam nun
fuiſſe, cum Thraces partim

malignitate loci (est enim plurima palustris) eam concessissent; Strabo memoriæ prodidit. Idem etiam subjicit, Cherronesum sane in mare vergẽtem Theodosiam usque in campis frugiferam, non sic autem montanam frumento admodum beatam esse. Vbicunque forte fossore proscissa fuerat, modiorum centum & octogintia millia, ducenta vero argenti talenta tributi nomine cum Asianis locis Sindicen circumadjacentibus Mithridati solutos fuisse; Græcos frumentariorum commeatuum, & è palude salsamentaria Leuconem Regem decem ac ducentas modiorum myriadas (est autem myrias decem millia continens numerus) à Theodosia Atheniensibus transmisisse, ex Strabone liquet.

Cercum arx & oppidum.

CErcum arx & oppidum Tartaricum Chanorum ditionis obscurum & humile admodum. in Ostio (ut Strabo vocat) Mæotidis, & ad eam angustiam, quam Bosporum Cimmerium ille cognominat ac tumulum Panticapeium, & civitatem simul ab eo dictam, situm est. Ex adverso oppidi vel arcis illius in ripa

altera anguſtiæ illius, qua
unum milliare in latitudine
netur. Tananum arx mu
quam fortaſſe Phanagorian
tam eſſe, proquintiſſimam A
tem; à Mileſiis quondam
fuiſſe, & emporium in ea no
tiſſe Straboni placet. Illæ a
nuenſibus quondam excitat
nitæ fuiſſe videntur, & no
præſidium ibi illi ſemper
Cercum arx diruta eſt; na
rum Imperator in univerſ
nullam arcem aliam præte
piam ipſam præſidio firmar
ſeu Chano permittit. Tam
cem, quæ in extremitate Ta
eſt, & Petigorenſium amplif
vinciæ, quam Colchidem P
& Strabo vocitant, jam
exiſtit, Seniacus ſeu præfectu
ſito præſidio firmo perp
munivit.

Petigorenſium populi & pr

PEtigorenſium provincia
chis, ad mare Caſpium
num uſque extenditur. mo
ſylvis maximis eſt obnoxia,
in ea extremitate conſpiciu
illa liberrima eſt. Duces ha

Digitized by Google

mos & strenuos, quibus singuli populi & familiæ obediunt. Ac etiamsi Christianos se esse profiteantur, & liqueat Genuensium tempore plurimos illorum Christianos fuisse, attamen presbyteris ac templis deinceps destituti, opinionem solummodo religionis illi nunc retinent. Plerique illorum majorique ex parte idololatræ inter suos rapaces violentique, sed in peregrinos hospitales & liberales sunt. Parentes quamvis ex insignioribus vel agrestioribus illi sint, liberos proprios, filios in servos, filias in uxores Turcis vel Tartaris, nonnullisque etiam Christianis, ac eos quos inter se furtim subtrahere illi solent, ac extra mare plus quam barbarico more barbaris peregrinis occulte vendunt.

Taurica seu Peninsulæ locorum & civitatum distantia & descriptio.

INter Perecopiam, Cremum, & Costomam oppida à Septentrione Taurica seu Peninsula planissima nec admodum montosa omninoque campestris est. Solum fertilissimum, magnaque ex parte saxosum, aquam vero bonam rarissimam habet. Attamen fontes seu putei altissimi mira profunditate & difficultate à veteribus

bus Græcis ſeu populis illis antiquiſſimis & maximis, qui eam Peninſulam ante Græcorum tempora incolebant, quondam exciſi & facti per diverſa loca plurimi reperiuntur. A Perecopia per unum milliare ſtagnum magnum ſale admirabili natura concretum eſt, ex quo puriſſimum & optimum ſal, quaſi glaciale perpetuo colligitur; cæteroſquæ lacus ſalſos quam plurimos habet. In quibuſdam etiam commodiſſimis & plurimis locis in montibus ac ſylvis arcium, civitatum, templorum monaſteriorumque antiquiſſimę & maximæ Græcæ ruinæ frequentiſſimæ admodum reperiuntur, quæ quum multo ſæculo habitatoribus caruere, propter antiquitatem temporum cognomina ſua amiſerunt. Vniverſa Taurica ſeu peninſula illa, ab occiduo & ſeptentrione planiſſima & campeſtris eſt; oppida pauciſſima, vicoſque plurimos habet; in longitudinem milliaribus ad ſummum quinquaginta protenditur. Verum à meridie & oriente montuoſa & ſylveſtris, montes altiſſimos, ampliſſimos, ſaxoſos, frequentes admodum & admirandos habet, in quibus inter Cremum & Capham auri argentique metalla & ferrum optimum quondam

dam ab incolis repertum fuisse perhibetur. solum fertilissimum, fluvios, rivos amœnissimos, pisces, prata, pascua, feras sylvestres plurimas, cervos, capras, apros, ursos, vineas, pomaria, agros, campos, oppida, vicos, pagos, prædia plurima optimaq; habet. Taurica seu peninsula in latitudinem quibusdam in locis unius vel alterius diei itineris spatio, nonnullis vero in locis unius fere diei spatio, in orbem quasi extenditur.

Taurica, quæ Turcarum Imperatoris ditionis est, descriptio.

PErecopia & Cosslovia, arcibus oppidisq; maritimis ac nonnullis oppidis ignobilioribus paucisque Christianorum Græcorum pagis exceptis, arces & civitates maritimæ, reliquæ universæ peninsulæ, quæ ordine suo descriptæ sunt, cum vicis & pagis Christianorum Græcorum plurimis, Imperatoris Turcarum ditionis sunt, eiusque Imperio universæ parent, firmissimoque præsidio tenentur. Peninsula, quæ ab oriente & meridie à Perecopia media est, hyemem placidissimam & aërem temperatissimum habet. Nam in fine decembris hyemis initium, in medio vero februario

Digitized by Google

hyemis asperitas, quæ magis nivosa, nec tamen integro triduo illa magis durat, quam frigida & gelu constans est. Nec diutius quam ad initium martii illa durat. Sub initium itaque veris, & in autumno, fere calidior aër pestilens plerumque efficitur.

Camporum distantia & descriptio.

BRatislavia, Sauramenses, Oczacovienses & Bialodogrodenses campi inter *Hypanim seu Bogum*, *Tyram* seu Nestrum fluvios consistunt. A septentrione versus Neprum seu Borysthenem ac Bogum aliqua ex parte plani & campestres, verum ab Occiduo versus Nestrum & Prutum sive *Hierasum* fluvios magis sylvosi & montosi sunt. Podolia, Camenecia, & Moldavia inter Nestrum & Prutum fluvios mediæ Tachmiæ & Bialogrodo, quod ad lacum Vidovo seu Obidovo & mare Euxinum est, confinis; ab Occiduo campis & mari Euxino, à Meridie Bialogrodo Kibiæ & Danubio fluvio ubique vicina est. Oczacovia à septentrione Borysthenem, in quem Bogus ibidem exoneratur, camposque amplissimos, à meridie mare Euxinum, & Berezaniam lacum salsum & restagnan-

gnantem, ab occiduo Nestrum fluvium proximum habet.

Continentis distantia & descriptio.

DEinceps vero continens ille, qui est extra Oczacoviam & Borysthenem in formam insulæ, quasi inter Borysthenem, Mæotim paludem, & pontum Euxinum, ab occiduo Borysthenem habet, à septentrione Tanaim seu Donum fluvios, ab oriente vero Mæotidem paludem & Tauricam seu Peninsulam, à meridie mare Euxinum, ac illum isthmum seu continentem: extra Oczacoviam vero & Borysthenē Perecopiam usque quibusdam in locis continens ille est angustissimus: verum extra Perecopiam ad Osslovum arcem, quæ ad Tanaim est, amplissimus, solo fertilissimus, ac universus campestris & planissimus est: etenim in isthmo illo universi ferè Perecopienses & Osslovenses Tartari pecora & animalia sua pascunt, ac in eo per æstatem & autumnum degunt. Continens ille seu isthmus ab Oczacovia usque ad Osslovum (nam ibi terminatur) in longitudinem, quantum ex diætis Tartarorum patet, milliaribus amplius centum constat: in latitudinem autem non pari modo protenditur; nam

nam tam extra Perecopiam, quam ad Oczacoviam vel Boryſthenem latior eſt.

Perecopenſium Tartarorum deſcriptio, & in Tauricam ingreſſus.

TAuricani vel Cherſoneſii, qui nunc Perecopenſes vel Crimenſes Tartari dicuntur, Iavolgenſes à Rha ſeu Volga fluvio orti & appellati fuiſſe ex vetuſtiſſimis Scytharum ſcriptoribus certo videntur. Porro inter celebratiſſimos, altiſſimos & maximos Tanaim ſeu Donum & Boryſthenem ſeptentrionis fluvios, in campos paulatim progreſſos fuiſſe, ab annis vero centum ſexaginta vel paulo amplius in Tauricam ſeu peninſulam eos perveniſſe manifeſte apparet.

Chanorum & Ducum eorum genus & cognomina.

CHanorum vel Principum Tartarorum illorum Cyngiſſonum genus antiquitus nuncupatum fuit, ex quo Lochtonus quiſpiam Chanus, à quo univerſi Chani ortum trahunt. Ille primus Tauricæ vel Cherſoneſi in Taurica ſeu Peninſula Imperator extitit. Sirinenſes, Bachinienſes, Mangurenſes, cæteroſque Kivazios vel Duces,

ces, (ex quibus Cajacei, qui Chanorum conſiliarii & præcipui officiales ſunt, procreantur, eorumque filiæ vel ſorores eis nubunt,) Vlanos, (qui ex Chanorum ſanguine antiquitus orti ſunt, ac, ſi Chanorum legitima & ultima poſteritas defecerit, in principatu ſuccedunt,) Murios vel nobiliores ſingulorum, (eorum poſteritas & nunc etiam manet,) cæterosque Tartaros bellicoſiſſimos, ad aliquot dena millia in comitatu eum certo habuiſſe, ac in Tauricam ſeu Peninſulam cum eo migraviſſe veriſſimum eſt.

Chani Tauricanum regnum occupant.

DVces Græcos, qui Mancopiæ & Ingermeni, ac Italos Genuenſes, qui Iamboldi & Caphæ incolebant, tum populos in Peninſula reliquos invenerat, cum quibus amicitiam, pacem & pacta donec à Turcis devicti belloque attriti illi fuere, Chanorum prædeceſſores incorrupte & conſtanter coluere, & monetam multis annis communem, quam ego vidi, habuere.

Imperator Turcarum Tauricanos Tartaros subjugat.

ENimvero Selymus Turcarum Imperator populis illis debellatis, arcibus & civitatibus ferè universis Peninsulæ maritimæ ereptis & occupatis Mechmet Gereium Chanum ad imperium suum adegit, subjugavitque: illum Sachmates Iavolgentium Tartarorum princeps insigni & memorabili strage deleto centum millium eius exercitu profligavit. Ex quo summum Turcarum imperium Chani agnoscunt. Tauricæ seu peninsulæ Tartarorum Reguli seu Principes ab eis constituuntur, vexillum accipiunt, & filios vel fratres Soldanos in obsides perpetuos Turcis dant.

Successorem perpetuum regni Tartari eligunt.

VErumtamen antiquissimo gentis more Galgam seu imperii sucessorem (Galli Delphinos itidem) præficiunt fratrem vel filium natu maximum magisque idoneum, penes quem in pace belloque summa potestas est; verum cum consensu insigniorum Tartarorum Chani ipsi perpetuum eligunt & præficiunt. Quod si etiam inter

inter Soldanos vel Chanum ipſum diſſenſio vel bellum aliquod pro imperio exoritur, Turcarum Imperator Sultanorum obſidem cum exercitu & vexillo in Tauricam ſeu peninſulam expedire non negligit: Chano Sultanisque bello ſedatis & pulſis in Principem ſufficit; quapropter Ianizeros plurimos in Taurica ſeu Peninſula perpetuo ille alit.

Antiqua Chanorum electio.

CHanorum electio pro antiquo gētis more liberis Ducum Murzonum eximiorumq; Tartarorum quondam vocibus conſtabat. Porro propter frequentiſſimas illorum diſſenſiones, maximaque bella, quæ à Nogaienſibus Tauricæ ſeu peninſulæ vicinioribus Tartaris pro imperio ab eis mota ſæpius fuere, Sachibgiereius & Deuletigereius, Chani inſigniorib⁹ potentioribusque Tartaris è medio dolo ſublatis, & in vincula compactis, ad ſe poſteritatemque ſuam electionem pertrahere, abſoluteque, Imperatore Turcarum eos juvante & confirmante, Tartaris dominari cœperunt.

Chano-

Digitized by Google

Chanorum in Soldanos fratres naturales tyrannis.

QVod si vero non fratrem, sed proprium filium, ut plurimum contingit, in Galgatu Chanus constituere voluerit, propter seditiones illas, mutuasque inter se cædes, Soldanos fratres universos dolo & arte circumventos clam è medio tollit, plerique tamen illorum ad Turcam, à quo benigne accipiuntur, & consolantur, confugiunt, ac ab eo stipendium perpetuum habent.

Soldanorum apud Tartaros curatio & provisio.

SOldani Chanorum filii minorennes à Tartaris vel Murzis insignioribus educantur, & curantur, ne cum adoleverint propter illorum pluralitatem dissensiones aut bella aliqua moveantur: Singuli enim Chani summum agnoscunt imperium, & cum adoleverint, idonei certis Tartarorum turmis præficiuntur, plurimosq; Tartatos voluntarios ad se pertrahunt, plerosq; tamen parentes eorum, quos chariores magisque idoneos putaverint, Nogaiensibus Tartaris præficiunt, pecuniis & equis remunerant.

Non-

Nonnunquam etiam insidiarum inter se vel seditionum metu, curatorum tamen favore adjuti, ad viciniores gentis suæ vel Christianos Principes confugiunt.

Chanorum consiliarii & aulici perpetui.

CONsiliarios Attalicos, quos à curatione fœminarum, parentum vel uxorum suarum ita illi vocant, à quibus Soltani illi perpetuo ex ephebis etiam educantur & curantur; Hamiatos, qui Principum peregrinorum fautores vel negotiorum promotores apud illum sunt; ac officiales etiam Curenses Chanus perpetuos habet. In primis vero Duces, Coraceios, Vlanos & Murzas insigniores in negotiis gravioribus ad consilia semper adhibet, & ad se convocat. Aulæ ministros præcipuos & idoneos viros, quorum in legationibus aliisque diversis negotiis necessariis & servitiis suis opera utitur, qui in Consiliarios & officiales Curiales promoventur, ille habet. Illos etiam qui ex insigniori & nobiliori Tartarica juventute delecti sunt, mensibusque alternis in aula ejus versantur, & cum idonei efficiuntur, iisdem dignitatibus honorantur, perpetuo

Digitized by Google

petuo alit. Attamen Cercesiis Nogaiensibus & Petigorensibus, qui nimium industrii, robusti, audaces, & in bellum promptissimi sunt, in primis & plurimum ille delectatur. *Præcipuis* dona honoraria & stipendia annua ille elargitur, ac eorum aula ejus non raro frequentior esse solet. In aula Principis insigniores Tartari & nobiliores non ad fastum vel superfluum luxum, verum pro necessitate & honestate satis splendidi & civiles sunt. Etenim *ignavia & incuria*, in primis vero in Deum, *impietate viciniorum* Christianorum populorum, celeberrimis incursionibus & bellis adeo ditati, opimisque spoliis referti sunt, ut eximiores & nobiliores privatis *opibus* & splendore domestico, quem illi habent, non admodum Turcis impares esse possint. Fœminas Mahometica lege quot possunt & volunt alunt, & in uxores à Petigorensibus plerumque emunt; quas etsi non superbe, verum satis pro gentis more culte & civiliter, cum quibus vero prolem habent, quam honorifice & splēdide sustentant, & curant. Liberos filios à prima ætate Arabicis literis instituendos, filias vero non domi alunt, verum propinquioribus sanguine curandas

randas illi tradunt. Filios adultos Chano vel Soltanis in ministerium, filias nubiles insignioribus ac nobilioribus Tartaris vel Turcis in matrimonium collocant.

Religio Tartarica.

TArtari illi Mahometani sunt; presbyteros & templa Mahometica habent; literis Chaldaicis vel Arabicis à Turcis paulo corruptioribus vel rudioribus illi utuntur, etsi antequam in Tauricam seu peninsulam venerant, moribus multo agrestioribus gens ea fera & campestris, quod nunc etiam ex agrestioribus manifeste apparet, fuisse videntur: nam illis Mahometicis legibus, juribus, litteris & moribus illa tum prorsus caruit. Enimvero à Turcis humanitatem & falsum illum cultum Tartari edocti majori nunc ex parte hospitalitatem nobiliores colunt.

Legum severitas.

IVs vel justitia Mahometica lege apud Tartaros administratur in civitatibus vel oppidis Chani, & reliquorum Soltanorum. Presbyterii Cadii vel Iudices in pagis; Begi vel præfecti, qui injurias particulares audiunt & decidunt,

Digitized by Google

dunt, perpetui habentur. Verumtamen capitis, ſanguinis, furti, quas criminales, fundi, quas civiles ſeu officii cauſas nos dicimus, Chanus ipſe cum Conſiliariis ſuis decernit. In quibus exponendis cauſidico opus non habent; ſubtilitatibus juris, calumniis, excuſationibus, nec dilationibus utuntur. Extremæ enim conditionis Tartari vel peregrini homines coram judicibus & Chano ipſo, à quo ſemper audiuntur, & celeriter expediuntur, injurias ſuas ipſi per ſe libere admodum exponunt; univerſis enim ſemper ad illum aditus patet. Cum in publicum exit, miſerrimæ ſortis homines non excluduntur, à Chano vero conſpecti examinantur, videlicet ut ſiquid opus habeant referant. Nam non ſolum legibus obedientiam magnam illi præſtant. Principes ſuos Deorum loco ipſi adorant, & venerantur. Iudices pro lege ſua Mahometana perpetui ſpirituales pro Divis, indubitatæque omnis æquitatis & integritatis fidei & opinionis viris inter illos habentur. Principes & Magiſtratus imperata & juſſa fideliſſime cum alacritate, promptitudine, ingentique metu quam celerrime exequuntur, & expediunt. A controverſiis, criminationibus,

nibus, juridicis objurgationibus minus necessariis & particularibus, invidia, odio, tetris excessibus, omni luxu & ambitione, in victu & amictu prorsus alieni sunt. Mensibus amplius novem ibi ego mansi, nec audivi prorsus aliquem actum criminalem, nec civilem inter eos contigisse, nec inimicitiarum causa compositionem aliquam obtigisse.

Tartarorum in aula Chani & inter suos securitas.

IN aula Principis nec inter suos gladios, arcus, nec alia aliqua arma illi gestant, exceptis viatoribus vel peregrinis iter facientibus, in quos admodum humani & hospitales sunt. Illi à prædonibus semper securi: verum à latronibus vel furibus noctu, qui nihil quicquam aliud præter equos illis furantur, nisi perpetuas excubias agant, minus tuti esse solent.

Tartarorum rei familiaris, victus, & manendi ratio.

REm familiarem, etiamsi solum fertile illi habent, nobiliores & agrestiores tamen, iique pauci curant; plurimi etiam agros non colunt, nec serunt: equis, camelis, bobus, vaccis, pecoribus

coribus & ovibus abundant, ac inde victitant. Nobiliores tamen panem, carnes, cibum, vinum crematum & mulsum potum habent, agrestiores vero pane carent, verum milio concusso, lacte & aqua diluto, quem *cassa* vulgo nominant, pro cibo, pro potu lacte equino & caseo utuntur. Camelos, equos, & boves oneri inutiles vel jam moribundos jugulant, ac ovium carnibus non raro vescuntur. Nobiliores *non in campis, verum* in Tauricæ seu peninsulæ pagis, qui in sylvis proximi sunt, habitant. etsi pagos proprios plurimi non possident: attamen agros & fundos proprios ibi habent. Quos Vngarorum, Russorum, Moschorum, Valachorum seu Moldavorum mancipiis, quibus abundant, colunt, ac ut jumentis ad opus omne utuntur. Aedificia & domus ligneas similes admodum Turcico mori ædificant: Verum Græci Christiani, qui in paucis villis sunt, ut mancipia operantur & agros colunt: Tartari autem Chano, vel insignioribus Tartaris, ut tantum victum habeant, & vestiantur, nullo pretio conducti inserviunt: Cæteri vero, iiq; plurimi, semper otiosi sunt. In civitatibus vel oppidis pauci admodum mercantur: mechanicas

autem

autem artes rarissimi exercent; & quicunque mercatores vel artifices ibi reperiuntur vel Christianorum mancipia, vel Turcæ, Armeni, Iudæi, Cercessii, Petigorenses, qui Christiani sunt, Phylistini vel Cyngani, obscuræ & extremæ conditionis homines sūt. Tartari illi, qui in campis extra Perecopiam vel in peninsula degunt, sylvas nullas, fontes quos ubique locorum mancipia illorum excavant, ligna ex pecorum stercoribus, quæ mancipia in campis legunt, & in sole siccant, & domus eas, quarum in superiori descriptione mentio fuit, habent. Tartari illi Chanorum Soltanorum, cæterorumque insigniorum Tartarorum servi vel subditi, sunt mancipia; & greges animalium innumerabiles dominorum suorum semper procurant & pascunt, ac etiamsi de loco ad locum in campos & pascua semper vicatim vel pagatim progrediuntur, villis, vel pagis aut turmis singulis, quarū cognomina & dominorum eorum præfecti habentur, procedunt, ut quos Tartaros captivorum causa nostri requisiverunt, facile eos ibi inveniant.

Donativum Chani, & Legatorum Principum apud eum ratio.

DOnativum annuum à Rege Poloniæ, magno Ducatu Lituaniæ, Moſcorum duce, Palatino Moldaviæ, & Cerceſiis Nogaienſibus Tartaris ex pactis & fœderibus Chanus perpetuú habet. Legati, Oratores, Nuntii & Internuntii Principum eorum annis ſingulis ad eum veniunt, quos nonnunquam humanius & liberalius, aliquando vero plus quam Barbarico more excipit, violat, diutuſve detinet. Cum itaque Perecopiam veniunt, unicus Chani homo eis obviam venit, æſtate in pratum vel campum, in quo ſub tentorio quieſcunt: Hieme vero in pagum Almæ vel Bachaſanii oppido Regiæ eius vicinum ſecurius, quam honeſtius & commodius deducuntur. Poſtquam vero eo diverterint, per Conſiliarios vel Aulæ miniſtros nomine Chani ſalutantur; commeatu vel victualibus, bobus duobus, vel uno, ovibus aliquot, panibus, vino ac hordeo, non pro liberalitate, ſed hoſpitalitate quadam, ac pro una vice tamen ſatis moderate procurant. Cú autem ad Chanum vocantur, Soldanis, Tuianis, Vlanis, Marzis, Conſi-

liariis

liariis primoribus, cæterisque quam plurimis aulæ ministris & insignioribus Tartaris præsentibus eos audit: per unicum tantum hominẽ ad Chani fores deducuntur, per Consiliarios vero duos introducuntur. Cum itaq; introducti fuerint, antiquo gentis more Chanum illi adorant, illoque salutato genibus flexis exponunt, in ejusque convivium adhibentur. Poculis vel crateris deauratis & gemmis distensis mulso impletis de more gentis in signum clementiæ & benevolentię manu Chani porrectis, quos genibus flexis ebibunt, honorantur. Et cum expediuntur, in convivium eos Chanus iterum adhibet. Convivio itaque peracto parum ante fores secedunt ejus palatii. Vestibus sęricis auro intextis usque ad talos de more gentis comparatis, equo uno vel duobus, non raro etiam captivis gentis eorum hominibus remunerantur. Ac ita vestibus amicti ad Chanum iterum redeunt, pro hospitalitate & liberalitate gratias ei referunt, & salutato illo ex convivio discedunt. A Chani unico homine commeatus exiguus in ditionibus ejus cum iter arripuerint non raro illis procuratur, & ad Borysthenem usque ab illo deducuntur.

Chani in Tauricam summa potestas & reditus.

TVrcarum Imperatores eam potestatem perpetuam Chano in Taurica seu peninsula fecerunt, ut cum Caphensis Bassa vel Seniacus moritur, universas in peninsula ditiones illi administret, donec Seniacum alterum Turca eo miserit, vel, quem ille promovebit, Caphæ præfecerit. Perecopiæ, *Cossloviæ, Caphæ*, ac *aliis*, quæ Turcarum ditionis sunt, *Tauricæ* seu peninsulæ civitatibus Chanus telonium commune cum Turca habet. Contributionem à Tartaris, Armenis, Iudæis, Cercesiis, Petigorensibus & Græcis Christianis, quos ditionis suæ paucos admodum habet, Turcis tantum exceptis, exigit in annum: diebus singulis Chano taleri viginti quinque; Galgæ taleri duodecim cum medio; Soltano obsidi taleri duo cum medio, ex Turcico ærario in stipendium perpetuum numerantur, ac eidem obsidi pagi & agri amplissimi ad Adrianopolim Ianbolu dicti à Turca conceduntur. Ducibus Caiaceis, Vlanis, Murzis, ac cæteris quam plurimis qui merentur, & pro singulorum conditione, stipendia perpetua dantur. Verum-

rumtamen captivos bello captos utriusque sexus, pelles nobiliores seu pretiosiores ac viliores, butyrum, sal, quo in Taurica seu peninsula ille plurimum abundat, Imperatori Turcarum annis singulis Chanus perpetuo pendit. Ac in quodcunque bellum missus vel vocatus fuerit, illud detrectare, nec cuipiam alii præter Moscorum Ducem Imperatore Turcarum inscio & invito bellum inferre potest. Redditus annuos pecuniarios è captivis insigniorib9 bello acquisitis aureos tres, à tenuioribus talerum unum, eorumque decimam, à fontibus vero singulis, qui in Tauricæ seu peninsulæ campis ditionis ejus plurimi admodum sunt, equum unum à Tartaris Chanus exigit, aut urgente etiam necessitate aliqua contributionem certam universi Tartari Chano decernunt, nunquam tamen illis onerosus est. Insigniores Tartari diversi generis alimoniam (nam ei non colitur nec seritur domi, & bello etiam) Chano semper præbent: equorum, camelorum, boum, ac ovium infinitos greges proprios ille semper habet. Monetam propriam habet, cupream vilem, quæ in oppido ditionis ejus Crimo cuditur, nummos rotundos, quorum

Digitized by Google

rum deni aſpra argentea Turcica, quæ groſſum unum vel minus Polonicum efficit, æſtimantur. Me autem præſente cudebantur nummi cuprei deargentati majores, qui aſpris quinque computabantur. In cudenda ea commodum ſeu quæſtum uberrimum habet; nam tribus vel quatuor annis ex eadem moneta, quæ in officinam monetariam ab univerſis importatur Tartaris, vel peregrinis, moneta nova inventa perpetuo cuditur. Etenim in univerſa Taurica ſeu peninſula illa nemini licitum eſt Tartaro vel peregrino etiam in Turcarum ditionis civitatibus ſub capitali pœna bonorumque confiſcatione, cujuſve conditionis ille eſſet, aureum nummum Turcicum, vel peregrinorum talerum, vel aſpram argenteam Turcicam valore alio in nummos Tartaricos computare. Nec moneta aurea vel argentea, verum Tartarica, mercari: quam univerſi peregrini, nullis exceptis, Chani edicto, perpetuo accipiunt.

Chanorum & Tartarorum expeditio bellica.

CVm Chanus in bellum aliquod deſcenſurus eſt, in primis Tartaris univerſis ditionum ſuarum per aulæ

ministros significat, ac ut tribus vel ad summum septimanis quatuor ad bellum sese expediant, & in menses tres vel quatuor commeatum sibi curent imperat. Alimomonia illa in saccis è corio factis: illi sacci apud insigniores in equis portantur. Ac ejus generis alimoniam secum ferunt: Milium igne siccum, vel assum contusum, vel emollitum (nam & molendina illi habēt,) ac inde cibum vel potum aqua dilutum pleriq; conficiunt. Caseum & carnes diversi generis, & equinas fumatas, in sole coctas, vel siccas, eas frustillatim scindunt, & ossibus abjectis in saccis condunt. Equarum caseo, lacte, & acetoso lacte, quod illi arte quadam condientes eximium habent obsonium, victitant. Quam ob causam à quodam Poeta omnes ejus tractus incolas Galactophagos quondam appellatos fuisse apud Strabonem reperio. Chanus unum tantum currum propter aliquem morbi casum secum habet. Camelos etiam paucos, in quibus pro persona sua vinum crematum, vel aliquod parvum obsonium, quo ille facile contentus est, portatur. Cæterum Tartari sigillatim cibum ei & aulicis ejus apponunt; insigniores iique pauci admodum Tar-

tari panis ſicci, vinique cremati modicum, in camelis vel in curribus levioribus non raro vehunt.

Chanorum & Tartorum in bellum exeundi modus.

POſtquam vero expeditionem in bellum Chanus decreverit, exercitatos aliquot juſto numero, eoſque Tartaros non raro, crebrius tamen Cerceſſios Petigorenſes eligit, ac eos qui regionum & cæterorum Principum provinciarum exploratores & viarum ductores peritiſſimi cenſentur, ſingulos locorum & confinium tranſitus & trajectus optime norunt, quam celerrime expedit. Et cum in confines illi veniunt, in viciniores ditiones proficiſcuntur, & ſinguli in locis diverſis omnia explorant, & de captivis diligenter curant. Quos cum interceperint, celerrime ad Chanum cum eis veniunt, ex quibus, quæſtionibus adhibitis, Chanus ſtatum earum provinciarum, in quibus illi exploratores fuere, facile agnoſcit. Idcirco profectionis diem extẽplo Chanus Tartaris aſſignat, quo ille ſolus movet, & aulæ ſuæ miniſtros aliquot per hordam ſeu provinciam univerſam celeriter præmittit. Illi Tartaros & Chriſtianos ditionis univerſos viros

&

& adoleſcentes, qui modo equis inſidere poſſunt, præter imbelles & ſenes & tenuiores, qui etiamſi equis & armis carent, à ditioribus tamen in ſpem prædæ juvantur, in bellum ire & Chanum ſequi cogunt, & impellunt. In octiduo autem, vel ad ſummum diebus decem ab eo Chani diſceſſu, univerſi in locis certis jam determinatis, qui extra Perecopiam ad Boryſthenem ſunt, eum inſequuntur, collectis & convocatis Galga, Soltanis, *Ducibus*, *Murzis*, ac univerſi exercitus probatiſſimis, ſtrenuis, & primariis bellatoribus & militibus, iiſque ad conſilium adhibitis in primis captivi recentiores & exploratiores ipſi examinantur; demum de commoditate temporis, locorum, occaſione rei bene gerendæ, & quonam bellum commodius tum perſequendum ſit, celeriter conſultatur. Ac mutuo conſenſu & conſilio facto & definito, nihil tamen multitudini promiſcue horum ſignificatur.

Tartarorum in hoſticum procedendi ordo.

EX eodem itaque loco Chani, Galgæ, & Soltanorum aulæ miniſtris præeuntibus; Ducum, Murzonum & cæterorum inſigniorum Tartarorum,

agmina

agmina (quæ genere suo antiquitus ducunt, eisque præsunt, ac ea vocabulis diversis sermone suo vocitant) ordine justo subsequentibus, de more gentis antiquo Chanus sub signis exercitum movet. postquam vero in hostico constiterit, iterum peritissimos ac exercitatissimos certo numero explerat ores præmittit. illi exercitum universum præcedunt, obvios homines agrestes vel quospiam alios comprehensos Chano remittunt, ex quibus de *statu & exercitu hostium* Chanus certior esse potest. Cum autem Chanus exercitum hostium nullum obvium sibi fore certo compertum habuerit, consilium castrense cum suis primatibus & proceribus, *quam* late & profunde ditionibus hostium nocere debeat, iterum facit. Tum demum cum exercitu universo ordine justo paulatim procedit; viros agrestes obvios sub capitis gravi supplicio necare universos imperat ne à Tartaris comprehensi forte illi aufugiant, ac de exercitu hostes eorum certiores reddant, eorumque hominibus noceant. Porro fœminas & pueros non necant, nec comprehendunt, neque prædæ cujusvis manus injicere audent, ne ea exercitus illorú onere-

oneretur, & moram aliquam inprogrediendo protrahat.

Tartarorum in histoco castra & bellandi modus.

CVm autem ad arces, oppida, vicos, pagos, & loca cultiora Chanus cum exercitu pervenerit, Duces, Murzones & aulæ primarios, ac exercitus universi eximios, probatissimos, ac præcipuos bellatores viros decem vel ad summum quindecim millium deligit, & in stativis vel obsidione castri alicujus penes se relinquit: Galgam, reliquos Soltanos, Duces, Murzas, ac universum exercitum, qui demum aliquot millium censetur, Chanus expedit. Ac ille exercitus per agmina diversa, quibus singulis probatissimi & idonei viri præsunt, in longitudinẽ milliarib⁹ amplius decem, in latitudinem totidem, sparsi extenduntur. Et, quemadmodũ illi inter se conveniunt, ad summum septem vel octo, ad minus vero tribus vel quatuor diebus per loca diversa turmatim discurrentes, & palantes prædas agentes, ac obvia quæque gladio & igne vastãtes, ad stativa revertuntur. Quod si autem ad conventum diem aliqui eorum ad stativa non redierint, nec iis

iis quidem exspectatis mira celeritate exercitus universus ordine suo ex stativis movet.

Tartarorum dimicandi ac acies constituendi ratio.

ET cum ne tum etiam exercitum aliquem se consequi certum Chanus habuerit, equitum selectissimorum, & adhuc non fessorum millium aliquot exercitum in loca non tacta turmatim expedit. Totidem etiam ne in insidias vel comitatum aliquem ille exercitus incunctanter incidat, apud arces & oppida obvia Tartaros in insidiis in locis diversis collocat. Quod si vero ab exploratoribus de aliquo exercitu hostium numeroso certo acceperit, rem universæ dimicationi ille nunquam committit, verum cum exercitu suo caute & paulatim progreditur: si vero hostium copias numerosas & fortes Chanus esse certo cognoverit, paulisper ille deflectit, cultiora & pacatiora loca petit, nimiaque celeritate igne, gladio ea vastat citato cursu, & raptim præda abacta in sua redire intendit. Quod si ne tunc quidem hostes se consequi posse speraverit, eodem fere ordine, nec nimium tamen

Digitized by Google

tamen securus, ad fines ipsos usque cum exercitu contendit.

Captivorum in confinibus divisio.

QVam primum autem in confinibus ipsis constiterit, præcipuorum captivorum decimam ex universo exercitu Chanus percipit. Agminum vero præfecti ex singulis turmis, ac ii qui captivorum majorem numerum adduxere ex reliquis, captivos præcipuos accipiunt. Reliqui etiam promiscuæ multitudinis Tartari per agmina sua captivos inter se partiuntur. Veruntamen antequam ad divisionem eam descendant, singulis iis, qui equos, vestes, vel quippiam aliud turmatim discurrentes amiserant, in primis satisfaciunt. Captivos nobiliores vel agrestiores, quod si pretium nullum quo se eximere possint cum eis constituerint, eo quod Chanus mercatorum muneribus corruptus ingens precium decreverit, Tartaris vendunt.

Captivorum apud Tartaros ratio & redimendorum modus.

MIserabilis admodú conditio apud Tartaros captivorum est; nam fame, nuditate, agrestiores vero & verbe-

Digitized by Google

verberibus ab illis vehementer premuntur, ut potius mori quam vivere illi magis cupiant: Plurimi vero præsente calamitate & stoliditate ducti, nobiliores se esse, parentes vel amicos claros & divites habere, Tartaris prædicant. Precium ingens fereque inæstimabile illis ultro pollicentur, quos gens barbara, impia, avara, famelica & crudelis, omni genere fallaciarum & questionum fere indies id augeri ab illis cupiens, compedibus vincit, eoque durius servat. *Cum autem Nuncium* gentis eorum ad Chanum adventare Tartari intellexerint, cum captivis suis ei occurrunt, à quo pretium nonnunquam ab eis falso nominatum, vel à captivis etiam aliquando promissum poscunt: verum nuncii, qui artes & falsitatem Tartarorum probe norunt, stoliditatem captivorum reprehendunt, eosque non nobiles nec divites esse, ac ne nosse quidem neque precium illud illos unquam exsolvere posse Tartaris prædicant, & nulla quasi prorsus pietate & religione moti à se rejiciunt. In catalogum tamen à nunciis inscribi curantur, ac si aliquos eorum ære proprio liberare cogitaverint, Iudæos vel Tartaros pecunia corruptos aliosque mercatores subordinare

dinare necesse habent: à quibus multo faciliori precio, à nunciis neglecti quasi rejectique, liberantur. Nihil itaque captivis præsentius quicquam est, quam ut precium hoc, quo Turcis ac Iudæis mercatoribus peregrinis aliisque extra mare venduntur, vel paulo majus, vel in duplo, si id præstare possunt, Tartaris promittant, vel offerant. quod si ab agrestioribus, vel aliis, ut plerumque Tartari inquirere solent de captivis, qui illi sint, nihil cognoscere poterunt, facile acquiescent. Nec tamen peregrinis, potius vero nuncio gentis suæ, illos vendunt. Quod si à nuncio eo non liberantur, ad parentes tamen vel cognatos eorum litteras scribere Tartari eis imperant. Captivi etiam plurimi Tartarorum captivorum permutatione, in quibus curandis & liberandis multo majorem pietaté, officium & studium Christianis nostris Tartari exhibent & impendunt, liberantur. Etenim omni pretio posthabito in primis à captivis nostris Tartaris captivos semper illi pascunt; quos, ut plerique solent, cum illis promiserint, nec tamen præstiterint, multo majus incommodum sibi illi miseri accersunt. nam precium fere inæstimabile, quo illi

Tartaros ſuos penſant, ab eis poſcunt, quod cum illis ſolvendo non ſunt, eo quo poſſunt ingenti, vel non raro nimio etiam pretio in ſervos perpetuos Barbaris peregrinis extra mare illos vendunt, vel quod ſi Tartari ditiores ſunt, captivitate perpetua illos mulctant.

Tauricanorum Tartarorum Principis ſeu Chani exercitus.

TArtaricum exercitum univerſum ex equitatu collectum Chanus habet, centenis aliquot Ianizeris peditibus ſclopetariis exceptis, quos vel à Turca auxiliares, vel proprios Chanus alere, & bombardas aliquot minores in bellum ſeeum deducere ſolet. Ex Taurica ſeu peniuſula Perecopenſes & Crimenſes, Oſſovienſes, Nogarienſes, Circeſſii, tributarii & auxiliares Circeſſiorum Petigorenſium Duces ſtipendiarii vel mercenarii, & voluntarii Chano in bello præſto adeſſe ſolent. Oczacovienſes & Bialogrodenſes, etiam qui ex pactis perpetuis, quæ cum Imperatore Turcarum habent, non raro etiam & Dobrucenſes Tartari Danubii accolæ, juſſu Imperatoris Turcarum in bellum eum ſequuntur. Exercitus ille univerſus ex Tartaris iis colle-

collectus numerum centum millium & viginti, nonnunquam etiam amplius triginta conficere, non raro vero numerum illum superare solet. Quemadmodum ex plurimis Christianis fide dignis, qui Chanum in bellum sæpius sequebantur, ac captivis & nostris nobilibus, qui exercitum ejus sæpius viderunt, certo ego accepi.

Tartari quibus & quam numerosis equis in bello utantur.

EQuos Tartaricos, elegantes, optimos, robustos, veloces, mediocres & commodos admodum ad labores sustinendos plurimos, ac pro necessitate universi habent. Chanus, Soltani plerique, insigniores Tartari, Turcicis, Caramanicis, Arabicis cæterisque Asiaticis, Tartaricis, optimis equis peregrinis in bello utuntur. Perniciores tamen in maximo & inæstimabili fere precio equi apud illos habentur. In campis Tauricæ seu Peninsulæ, sæpius vero ad Borysthenem & Tanaim usque fluvios æstate & hyeme eos perpetuo illi pascunt: nobiliores vero equos paucos admodum pro necessitate tantum, non fastum vel luxum aliquem, domi illi alunt.

Digitized by Google

Equitatu vero inutiles & viliores curru rarissime jungunt; camelis enim & bobus omne opus faciunt.

Arma & apparatus bellicus Tartaricus.

ARmis antiquissimis framea, seu gladio Tartarico curvo, oblongo, & spiculo Turcico, vel Persico breviori & latiori, ex ferro optimo, & opere bene facto; arcu Tartarico proprio, & Asiatico strictiori vel latiori, vel Turcico opere prestantiori; sagitta longa & pernici; pharetra; nonnunquam hasta breviori, Tartari ex antiquo gẽtis suæ more utuntur. Loricati, galeati, & in armis Persicis vel Moscicis, quibus Christianorum præda ditati abundant, incedunt. Sellas & frena de more gentis antiquissima, commodissima, non ad fastum vel luxum, insigniores tamen eleganter & fortiter ad necessitatem compendiose admodum parata habent. Plurimi vero in exercitu illorum Tartarico prorsus inermes & imbelles sunt, ac ii propter numerosiorem exercitum equos pene infinitos in bellũ secum ducunt. Nam extremæ etiam conditionis Tartarus unico vel duobus equis, verum tribus, quatuor & amplius, quos modo ad manum

manum secum habere potest, vix contentus est. Idcirco tam numerosus, permagnus, & terribilis admodum Tartarorum exercitus efficitur, qui cum à longe conspicitur, ingens fere & numerosus plurimum exercitus Tartaricus à nostris hominibus esse putatur.

Tartarorum ex hostico discendi ratio, & turmarum dispositio.

CUm jam exercitus Tartaricus in hostilem provinciam pervenerit, turmas seu cohortes nullas Tartari conficiunt; nam omnes turmatim sese effundunt; & paulatim progrediuntur. Excubitores plurimos in partibus omnibus per turmas disponunt, quas subsidiarias majores vel minores illi conficiunt. Postquam vero illorum primi hostem conspexerint, fugam simulant, ut eo facilius in turmas eas, quas insidiarum loco illi ponunt, hostem impellant, ac ea ratione eum opprimunt. Verumtamen cum exercitum hostilem numerosum illi conspexerint, ad agmina, ordines, & vexilla sua tam facile & cito perveniunt.

Digitized by Google

Tartarorum in constituendis vel regendis cohortibus celeritas.

MAxima in constituendis & regendis cohortibus est celeritas; quandoquidem non solum Ducum & præfectorum cohortium suarum admonitionibus, verum flagrorum etiam demonstratione, ut gentis ille mos antiquus est, & ad nutum etiam ita parent, ut quam facillime cum opus fuerit in ordines suos ipsi redigantur.

Chanorum & exercitus in hostico præsidium & vexilla.

CHanus aliquot millium numero insigniorum fortissimorumque Tartarorum cohorte, centenis aliquot Ianizeris peditibus Turcicis & bombardis minoribus nonnullis in bello semper munitur. In cohorte Chani maxima cauda alba equina in hasta majori pro vexillo, ac Imperatoris Turcarum sericeum viride & rubrum præfertur. Tartarorum cæterorum vexilla & signa plurima coloris diversi in turmis illorum apparent.

Cha-

Digitized by Google

Chanorum in Tartaros emeritos & idoneos ratio.

APud Chanum, Soldanos, Kuiazos & Murzas insigniores milites illi, qui in re bellica dexteritate & opinione sunt clari, operamq; & facinus aliquod insigne in bello navarunt, in maximo honore habentur. Ac ea illorum est ratio, ut non solum ingentibus quibusdam beneficiis & liberalitate ea qua Chanus potest eos consoletur, verum etiam virtutum & meritorum illorum ita sit ille memor, ut locum honorarium perpetuum illis, successoribusque eorum, inter Murzas insigniores in consessu, ac ut ipsis mos est, apud mensam suam eis assignet. Ille honor apud Tartaros maximus & hæreditarius est; nam & in bellum euntes idonei & exercitati viri, qui eum locum possident, eo honore in ducendis cohortibus à Chano dignantur. Captivos etiam Tartaros aliquos permutatione captivorum Chanus liberat; in reliquis vero redimendis ærarium proprium liberalissime profundit, & qua ratione potest, eos libenter consolatur.

Digitized by Google

V.

EXCERPTA EX SABELlici Ennead. ix lib. vi.

HAbuit gens hæc ſedes in ea Scythię parte, quæ eſt ultra Beliam montem, ut Aytonus ſcribit, ad quem Macedonū arma Alexandri ductu perveniſſe dicuntur. Ferus his ab initio cultus, ſine moribus, ſine lege, ſine ullo vitæ cultu, armenta paſcere, obſcuri nominis inter Scythas, finitimorumque vectigales. Mox gens ipſa in plures velut tribus diviſa eſt, cœpitque ſub ducibus agitare, penes quos erat totius rei ſumma; pendere tamen nihilominus vicinis accolis vectigal, quum Canguiſta oraculo quodam primus eſt rex ab iis creatus. Is recepto imperio primum omnium malorum dæmonum cultum abrogavit, edictoque præcepit, ut tota gens deum optimum maximum coleret, cujus providentia regnum credi voluit à ſe receptum. Edictum eſt deinde, ut quicunque per ætatem arma ferre poſſent, ad certum diem regi præſto adeſſent. Eſtque militaris multitudo in hunc modum diſtributa, ut decuriones cēturionibus parerent, centuriones Chiliarchis,

chis, Chiliarchi myriadum, id est, denum milium præfectis. Inde ad periclitandas vires imperii septem principum ex iis qui universæ genti ante constitutum regnum præfuerant, filios parentum manu jussit interfici. facessunt illi imperium, etsi acerbum & atrox, quum multitudinis metu, tum religione adacti: credere enim vulgo cœli numen ejusmodi regni initiis interfuisse; non regem, sed deum ipsum violari arbitrantes si illius dicto minus obtemperassent. His fretus opibus Canguista primum finitimos Scythas bello subegit, subactos vectigales fecit, & cum his eos quibus Tartari ad id tempus tributum pependerant. Inde remotiores populos suo subegit imperio. Cæterum dum bellis bella serendo neque labori neque periculo parcit, pugna quadam parum feliciter commissa, profligato exercitu, ex fuga in proximum vepretum sese conjecit. hærebat victor hostis à tergo legens fugientis vestigia. Et jam qui ad cædem festinabant, adorti erant locum perscrutari, quum bubo avis alioqui inauspicata ad strepitum adventantium excita, præpete volatu regem servavit, quum vacuæ fecisset latebræ indicium. Et quia rex per eum modum

modum servatus est, in magno jam inde honore fuit avis ipsa apud eam gentem: nullum gestamen pulchrius in his quam pennæ ejus volucris co-no affixæ. Circumjectis gentibus domitis Canguista studio propagandi imperii ad occidentem Solem flexit belli impetum, & jam victor ad Caspium mare processerat: nam quid aliud Scythia egressis potuerit prius occurrere, haud sane intelligo. Cæterum, sive Caspium, sive aliud id fuerit ad quod ventum est, Canguista, quod satis constat, medio victoriæ cursu moriens duodecim filiis regnum reliquit, quos ille quum sub ipsum tempus mortis ad concordiam hortaretur, jussit ut duodecim sagittas quisque suam in unum conferrent, fascemque ex his facerent, inde singuli in orbem experiri jussi sunt, possent ne fascem infringere. Cæterum quum res ab omnibus frustra tentata esset, tam firmum, inquit, erit vestrum imperium, filii, si in eo tuendo concordes eritis; contra fragile & hostium injuriæ obnoxium, soluto animorum consensu, ceu, si fasciculus iste aut casu aut consilio solvatur, infirma erit sagittarum quælibet, ac cuique vestrum facile friabilis. Et ille similitudine

Digitized by Google

dine haud quidem inepta docuit, res hominum concordia augeri, auctas discordia labefactari. Hoccota qui omnium maximus erat natu, & ob eam rem cæteris facile cedentibus, rex post patris interitum dictus est. Asiam invasurus mille lectos equites misit ad explorandum ejus gentis statum: hi ad angustias montium progressi ubi fores obditę sunt ferratis trabibus, Dyriodoro amne subterfluente, castellum ibi munitum ad arcendas transitu gentes innumeras, velut altero terrarum orbe portis exclusas, primo accessu capiunt. Fuerintne Caspiæ portæ, ad quas illi venerunt, an Caucaseæ, nec Aytonus scribit, nec ipse utræ fuerint affirmare possum. inclinat tamen ad Caucaseas animus, quia oppidum ab Hoccotæ equitatu oppressum Alexandreta, ut Aytonus tradit, fuerit olim appellatum. Verum Plinius Alexandriam non in ipsis faucibus statuit ut ille, sed in Caucaseis portis: contra Caspiæ non minori miraculo naturæ celebrantur quam Caucaseæ, cum castello in ipsis angustiis, cui Cumanæ fuit nomen. Cæterum sive hæ fuerint sive illæ, præsidio oppresso Hoccotæ equites locum tenuere, inde in alterum velut orbem egressi, quum

ad

ad Arſerem Turcorum urbem proceſſiſſent, quia ingens vis hominum ad bellum inſtrui dicebatur, ut juſſi à rege fuerant, retro in pacatum abierunt. Hoccota, poſt ſuorum equitum reditum, quia ex iis quæ illi renuntiarunt apparebat poſſe Aſiam facile ſubigi, tres filios cum tribus exercitibus ad bellum mittit: Iachis natu maximus ad occidentem Solem ire juſſus eſt, Batho (quidam Bacho ſcribunt) imperium patris ſecutus ad ſeptentrionem flexit: Tagladais (erat is natu minimus) terras & gentes, quæ ad meridiem vergunt, invaderet. Ipſe quando multitudine abundabat, cum opulentiſſimo exercitu circumjectas gentes ad ortum Solis bello aggreſſus, celerrimo victoriæ curſu Cathaium uſque extenſione facta, longe lateque imperii fines propagavit. Eſt & Perſarum regnum ex parte adeptus, qua expeditione Tartari literas didicere, quum ad id tempus nullus ipſi genti fuiſſet literarum uſus. Sed vix ea res tantum profuit ad vitæ cultum, quantum ad pietatem tuendam obfuit malorum dæmonum veneratio, quam magna pars victoris exercitus, commercio eorum quos vicerant, imbibit. Tagladais ſive Cagadaus (nam utrunque

que ſcriptum reperio) qui ad meridiem egreſſus eſt, ad Indos uſque Aethiopas, qui ſunt ſupra Aegyptum, promovit arma: infelix tamen ejus militia; victus prælio ab Aethiopibus & in deſertas terras incaute cum exercitu delatus, partem non parvam amiſit copiarum. Apud quoſdam reperio incidiſſe eos in genus hominum canino aſpectu, mordicuſque pugnando magno incommodo affectos. Et Tagladais per hæc male habitus, ad occidentem Solem flexit iter, junxitque ſe cum fratre. qui res Turcorum circa Perſidem, Aſſyriam, & Meſopotamiam vehementer afflixerat; nam in has terras ille primum exierat, mox ad occidenté Solem iturus. Datæ ſunt Tagladanis ſedes ad inhabitandum, & recepti in partem victoriæ, ita tamen ut ſumma rei penes Iachin fuerit, & ſucceſſores. Major celebriorque Bathonis victoria, qui Goniata Turcorum rege ingenti prælio victo, brevi omne ipſius gentis regnum armis domuit. Sit Goniata à Bathone Hoccotæ filio victus, an alio hujus nominis duce, quem ab initio ejus expeditionis miſſum cum triginta milibus equitum ſignificare videtur Aytonus, cujus ductu magna ex parte acciſæ ſint

ſint Turcorum opes, parum perſpicue traditur. Cæterum, ſive hic, ſive ille fuerit, qui Goniatam vicit, ſatis conſtat Latinorum auxilia Turcis eo prælio affuiſſe. Bonifacius Molinus, Veneti ſanguinis, & Ioannes Liminatius in Cypro inſula ortus, auxiliaribus copiis præfuerunt. Accidit hæc Turcorum clades in eum annum, qui humanæ ſalutis ſupra milleſimum ac ducenteſimum alter à quadrageſimo fuit. *Secundum eam pugnam, quam Batho in Turcos proſpere depugnavit,* Comaniam invaſit. Quæ Comania fuit, aut ubi terrarum, loco non multum diverſo eſt ſupra demonſtratum in rerum relatione ad Aegyptios pertinentium: nam Comani fuerunt ſervi, qui ipſi genti imperitare cœperunt. Cæterum Aytonus non Cappadoces ſolum & qui illis finitimi ſunt, ſed omnes gentes uſq; ad Tanaim & Euxinum ad Comaniæ regnum pertinere perſuaſum habuit, ut mihi videtur. Comani, inquit, ſuis ſedibus ejecti in Pannoniam fuga deferuntur ad conſanguineos. Sed Hunni & Vngari ejus terræ advenæ, Scythæ, quod nulli eſt dubium, fuerunt. Verum quoquo modo hæc capienda ſunt, Batho, Comaniæ ſubacta Roſulanos bello ſubegit,

Iazygas,

Iazygas, & Polonos. Comanorum inde vestigia secutus in Pannoniam processit, oppressique sunt ex his plerique ultra Histrum. Hinc fluminis magnitudine aversus, fatis ad exitum rapientibus, in Germaniam flexit cursum, estque in Austriam usque impetu delatus. Hic Dravum, credo, superare adortus, (nam Austriæ id flumen esse Aytonus ait,) quod ille primus omnium temere ingressus, magnum equitum globum secum traxit: fluminis itaque impetu & violentia victus, cum magna eorum parte, qui vorticosum amnem transnare conati sunt, mortem occubuit. Tartari, rege amisso, eas repetunt terras, quas bello suas fecerant. In his postea gentibus Bathonis filii late imperitarunt. Et hæ sunt memorabiles illæ Tartarorum expeditiones longe lateque septentrionem, meridiem, & ortum magno quidem humanarum rerum motu pervagatæ: de cujus regni origine & incrementis non ab re fuerit hæc in literas misisse. Cæterum quando eo venimus, ut de ejus gentis vetustate, & imperio non pauca dicantur, subtexam his breviter illius mores & ritus, ut gentis minus alioqui notæ sit vita cognitu facilior. Colunt Tartari simpliciter deum optimum

Digitized by Google

mum maximum, ad cujus providentiam omnia referunt. nec jejunia habent ulla, neque ſacrorum ceremoniam. nullis utuntur precibus, quum quid à deo impetratum volunt: Aytonus tamen autor eſt, aliquando exercitui univerſo indictum eſſe à rege jejunium. Hominem interficere nullius noxæ eſt. Si frænum non ademerit is qui quadrupedé miſit in paſcua, piaculum eſt. Fornicari ac venerem quoquo modo exercere, neque probro, *neque vitio datur*. *Multiplex* connubium in uſu: poſt *patris* obitum fas eſt novercã ſibi matrimonio *jungere*; fas & quæ fratri nupta fuerit. Regi quicquid libitum eſt licet, & cuicunque velit, lege permiſſum eſt uxorem & omnia quæ velit adimere. *Ex* rapto plurimum vivunt, aut ſi hæc deſunt, venatu. Equino bubuloque lacte victitant; veſcuntur & equina carne, ſed ne humanis quidem carnibus abſtinét. Fallax ingenium. Vinum cupidiſſime potant; ſi fiat copia, bibunt & humanum cruorem. Pediculos eſitant, uxor mariti, amicus amici, illud dictitantes, Sic regis hoſtes eant. Nuptæ mundum gerunt capitis in ciſtæ ſpeciem figuratum, circa ſummum latiorem, ſeſquipedali altitudine,

dine, ſerico & margaritis ornant. Puellæ adhuc innuptæ indiſcreto fere à viris habitu. hi pileo caput contegunt, mento ſubligant. pilei forma pene plana, veſte ad genua fere demiſſa, multifariam reciſa à pectore. Arte magis quam viribus pugnant; gladio utuntur brachiali longitudine, ab una parte faſtigiato. Corio teguntur aut laminis ferreis. equites agiles, ſagittandique ſcientiſſimi. is omnium fortiſſimus qui & imperii obſervantiſſimus. Sine ſtipendio militant. Pedites inutiles & inſigni tarditate. Gens in præliis & rebus gerendis ſolers, & ad omnia momenta rerum imperiumque obeundum præſto; nec fuga turpis, ſi conducibilis ſit, aut neceſſaria. Sagittas tanta vi intendunt, ut nullum armorum genus ſit illis non penetrabile. Turmatim pugnam capeſſunt, turmatim fugiunt, vulnifico ſagittarum jactu ſequentem hoſtem à tergo conficientes; id prementium paucitatem conſpicati ſubito in pugnam redeunt, ac tum maxime vincunt, quum victi creduntur. Comiter & benigne colunt hoſpites. Aliena appetunt, negligunt ſua. Sub tentoriis in aperto agitant, libentius hoc modo quam in oppidis aut urbibus. Viri à re

Digitized by Google

bellica feriati aut venantur, aut se luctando exercent. Mulieres pelliceas vestes sarciunt, ocreas & cætera, quæ ex eadem materia fiunt. Trigesimo die luctum finiunt. cum defuncto, si altiore fortuna sit, servum unum sepeliunt, & phaleratum equum. Socialibus bellis mites, ubi inferiores numero sunt, alioqui superbi in socios & cõtumaces. Veritatis studiosissimi, nihil tam capitale turpiterve admittunt, quod expostulati non sponte fateantur. Et Tartari gens Scythica in hunc modum se habuit ducentesimo abhinc anno, quum quæ de his breviter executi sumus, Aytonus Armenius prodidit. sunt quædam his inserta, quæ Iacobus Planensis, & Benedictus Sarmata, Minoritani ordinis, explorarunt, ab Innocentio pontifice ad ejus gentis regem missi.

EX EPISTOLA A POLONO ad Davidem Chytræum, scripta ann. 1581.

TArtarorum quidem copias minime contemnendas regiis in castris persæpe vidi, atque hi ex Præcopiensium Horda advenerunt, ex qua nunc quoque militem conscripsit Stephanus

nus victor. Cæteri Polonis notiores sunt Tauricenses, Asturcenses, Najanenses, Rezihorenses, & Circassii. Principem Hordæ sua lingua Czar, hoc est, Imperatorem appellant. Nobiles autem, quibus res mediocriter sunt secundæ, Cnesi, id est, Principes vocantur. Tantus nimirum barbaræ gentis fastus est, ut etiam titulos & magna miseri aucupentur nomina. Religio eorum sine dubio diversissima est.

Ego illorum ritus, qui regis nostri sceptrum agnoscunt, breviter attingam. Bellici sane tumultus eos à numinis cultu non avocant. Nam veneris die, cum vix sol ipse nitentes spargere jam cœpit radios, in medio camporum æquore frequentes convolant. Hic Papa nudo vertice & pedibus complicatis humi sedens, schedulam sinistra in manu tenet. in hanc descripta ex Alcorano paradoxa aliquot congessit, quæ voce clara ad circumstantes recitat. Illi si quando nomen Dei & Mahometis audiunt, gemitu & capitis inflexione reverentiam suam declarant. Lectione finita, in stationem quisque suam revertuntur. Cæteri tamen, qui pacem bello, œconomiam militiæ præferunt, aliis quo-

quoque ceremoniis occupantur. Hi uno à Vilna miliari, ad fluminis Voliæ ripas, gurgustia aliquot & pagum amœnissimo loco situm habent. Huc ego XII kal. jul. cum Ioanne Gamrato Stralsundino, mercatore & cive Vilnensi, exspaciatus, delubrum eorum intravi. In illo certe, nec alicujus Divi, nec atri Dæmonis simulacrum ullum videtur. Nudi ubique parietes. Area tamen pictis tapetis instrata est. Die *Veneri dicata semper* ad sacra conveniunt, ea, uti opinor, de causa, ut significent, neque Iudæorum superstitiones, neque Christianorum nomen & religionem sibi probari. Delubrum nisi discalceato ingredi licet. Campanarum boatum minime tolerant. Papa autem, exorto sole, in summitate templi exedræ insistens, stentorea voce populum ad conciones vocat. Cumque jam frequentes adsunt, sumto ad manum Alcorano quem Arabicis literis scriptum mihi monstrarunt, numinis colendi rationem illis exponit. Postea de apotheosi Mahometis, deque illius majestate & præcellentia, carmen agreste decantant, & tunc comitiorum finis est. Si Alcoranum, vel alium quemvis librum typis editum hic videre licuisset,

Digitized by Google

ſet, eum certe, magno vel pretio comparatum, ad te miſiſſem. In tanto autem librorum defectu nihil ſe vendere poſſe dicebant. De Deo Ieſu Chriſto & Spiritu Sancto fruſtra eos interrogabis. Veram enim pietatem ita curant, ut numerum lupus aut torrentia flumina ripas. Non ſemel igitur admiratus ſum cum inter Chriſtianos habitent, cur adeo duri ſint & Chriſtianam religionem aſpernentur. & video ſane Ieſuitarum nugas, qui de convertendis ad Romanam Eccleſiam gentibus multa & grandia fabulantur, cum nequaquam hos, qui vicinis in parietibus commorantur, à vana ſuperſtitione abducere poſſint. Neque tamen & hoc negare auſim, eſſe in Scythia homines Ieſu nomen adorantes, cum dictum ſit per Davidem de voce Euangelii per Apoſtolos in gentes ſpargenda, In omnem terram exivit amuſſis eorum, & in finem orbis oratio eorum. Porro non fugit excellentiam tuam, dogma Mahometarum magna ex parte Iudæorum ſuperſtitionibus & ſomniis eſſe refertum. Tartari igitur circumciſionem quoque retinent, ſed diverſa ab Hebræis ratione. Secundo enim & tertio annis à nativitate,
 proue

prout Papæ visum est, circumciduntur.

Lingua eorum à Polono *idiomate* tam longe abest, ut hi in *Scythiam*, illi in *Sarmatiam* commigrantes, ranæ Seriphiæ non injuria dici queant. Qui tamen in Polonia, & Lithuania, & utraque Russia longe lateque dispersi sunt, plerumq; hominum, quibuscum degunt, linguam addiscunt & callent.

Præterea illorum Papa hoc mihi in *sermone dixit: In multis suæ* gentis *regionibus, solem, ignem, malos* item genios, tanquam Deos *coli*. *Mo*ribus feris sunt, & duri laboris patientissimi: nec etiam una uxore contenti. Nam plurimas ducunt, quarum pene miranda domi est concor*dia*. *Sed* prior cæteris gratior habetur & acceptabilior.

Mortuos hic non cremant, sed defodiunt. Sponsos etiam fato functos, addita dote & rebus œconomiæ necessariis, matrimonio jungunt; ridiculis mehercule ceremoniis, quos alio in orbe & revicturos, & una semper futuros autumant. De animabus demortuorum ita sentiunt, eas videlicet ex uno corpore in aliud tantisper demigrare, donec præcellentem aliquam & diu quæsitam *inveniant* habitatio-

nem; atque hinc magna iſta mundi lumina, Cæſares & viros principes, enatos eſſe.

Victus illorum miſerrimus & Cyclopicus: Nam prandentes aliquoties cum horrore aſpexi. Carnes certe equinas ac ſemicoctas avidiſſime devorant. nullus illis menſarum & ſedilium eſt uſus. Cutes equorum jam tum fumantes, & recens beſtiæ detractas, pro ſcamnis conſeſſuri conſternunt. Lac equarum tanquam vinum Cretenſe admirantur & epotant. Hi bellis, acinacibus, arcu & ſagittis pugnant, bellatorum præſtantia equorum omnibus facile anteponendi.

Ex relatione D. Aegidii Fletcheri Reginæ Angliæ ad Ruſſos Legati.

QVum Moſcuæ agerem anno CIƆ IƆ LXXXVIII, venit ad urbem Kiriach Morſey, nepos illius qui tum Cremenſibus imperabat, cum CCC Tartaris, & duabus uxoribus; quarum altera germani ipſius vidua erat. Cui ſtatim à Ruſſo miſſi fuerũt duo pingues equi jam mactati; equinam enim carnem cuivis alteri præferunt; & tamẽ (quod miraculo própius videatur) quum tot equis in bello, tot in victu utantur,

quotannis nunc xxx nunc xl equorum millia in Russiam venales adducunt. Ipsi equos vocant *cones*. Magnos quoque armentorum & nigrarum ovium greges alunt, non tam cibi gratia, (quanquam & interdum bovillam & ovinam carnem usurpent in cibis,) quam lactis (quod ubique circumferunt) & lanarum. Oryzæ, ficuum & aliorum fructuum aliquis ipsis est usus. In potu lac aut sanguinem calidum è venis suorũ equorum eductum usurpant. Nulla ipsis oppida, aut ne statæ quidem sedes; nulla domicilia nisi curribus imposita, pastorum tuguriis similia. hęc una cum gregibus suis de loco in locum circumagunt, &, ubi campum aliquẽ sibi placentem occupant, currus hosce ita ordine disponunt ut plateas & oppidum aliquod referant. Ne Imperatori quidem aliud palatium nisi ligneum & in eumdem modũ compositum. Verno tempore domicilia sua movere incipiunt ab australibus regionis suæ partibus versus septentrionaliores, donec gramen omne ad extremum usque limitem depascantur; tum enim ad austrum regrediuntur, & hyberna sua figunt, decem aut duodecim milliarium inter singula

inter-

intervallis. Monetæ aureæ aut argenteæ usum ignorant; ære aut chalybe magis capiuntur; etiam ferro ad gladiorum & cultrorum aliorumque instrumentorum fabricam. Corpora ipsis agilia, crura brevia; facies lata & plana, colore fusco; oculi truces; crines rari. Sermo ipsis celerrimus & & sonorus, è profundo gutture instar boatus erumpẽs. Sagittas jaciendi summa industria; quam liberos suos ab ipsa infantia edocent. Denique sunt veri Scythæ, quos veteres Nomades solent appellare.

Porro Tartari, qui Russorum fines attingunt, varii sunt. alii enim appellantur Nagay, alii Cheremissæ, itemque Morduitæ, Chircassi & Schalcanes; qui magis nomine quam regiminis forma à Crimeis differunt; exceptis Circassis, qui ad africum incolunt, versus Lithuaniam, & cæteris sunt urbaniores, ei ad Polonorum modum se componunt, quorum regno nonnulli subditi sunt, & à Christianis sacris haud alieni. Nagay magis ad orientem degunt, qui bellicosissimi judicantur juxta & ferocissimi.

Digitized by Google

INDEX.

A.

ABydus castrum. 245
Alexandreta & Alexandria opp. 331
Alma, Chanorum regia. 308
Almassarai Chanorum regia. 278
Arscr Turcorum urbs. 332
aspra, moneta Turcica. 312
Astracan emporium. 36. 238
Atali, vel Attalici officiales. 220.301
Azaphum opp. Tart. 263

B.

BAccasaraium. vide Beccasarium.
Bachasanium, Chanorum regia. 308
Bachinienses quinam inter Tart. 296
Balachenum arx & civ. 218.274
Bassa, id est, Seniacus officialis. 310
Bavasaria civ. Tart. 233
Beccasarium, opp. Tart. 217.277
Begus, id est, Palatinus. 266. *praefectus.* 303
Belia mons. 328
Beresaia opp. 46
Berezina fl. 4
Besobia opp. 46
Bessarabia. 258

Bia-

Bialogrod civ. 215
Bialogrodenses campi. 259
Bieleiezero ducatus, lacus, urbs & arx. 23.24
Bielskia ducatus. 16
Bogus fl. 215. *Hypanis.* 254.261.294
Borysthenes fl. 3. *Neprus dictus.* 261. *ejus exitus.* 215
Bosporii Tart. 229. vel
Bosporani. 246
Bosporus an à creatione. 249. *Thracius.* 242. 243. *Cimmerius.* 245. 246. 289. *Mæotidis os.* 287
Bosporus Panticapea. 246
Braslavia seu Bratislavia, opp. 254
Brice stagnum. 248
Buges fl. ibid.
Byela urbs cum castello. 16

C.

CAdii, judices. 303
Caffa emporium Tart., Theodosia dicta. 217.238.286
Caffensis navigatio. 287
Caffanensium origo. 240
Cajacei quinam inter Tart. 297
Calami pop. 32
Cama fl. 27.28
Camena montes. 38.39
campana immensæ magnitudinis. 9

car

campi Bialogrodenses. 259. Tartarici. 294. Oczacovienses. 254. 259. Sauramenses. 216. 254
captivorum ratio apud Tart. 319
Carambis prom. 285
Carpenoites sinus. 288
Cathajum urbs. 332
Cazan regnum & opp. 35
Certesii apud Chanum primarii consiliarii. 302
Cercessigermenum arx. 276
Cercum arx & opp. 287. 289
Ceremissi pop. 34
Chalcedonia. 243
Chanus, Tartarorum imperator. 220. *ipse omnium caussarum judex.* 304
Chani donaria. 308. summa potestas & reditus. 310. dominium. 299. 300. pensio Turcorum imperatori pendenda; pacta; & moneta. 311. expeditio bellica. 312. 314. 315. 318. exercitus. 322. equitatus. 323. arma & apparatus. 324
Chanorum regia opp. 277. aulici. 301. familia & cognomina, &c. 296. uxores ubi asservari solitæ. 282. accessus facilis, & veneratio. 304. præsidia & vexilla. 326. successio. 298. electio. 299. tyrannis in fratres. 300
Cherchiarden Tart. urbs. 233
Cheremissa Tart. 345

Cher-

Digitized by Google

Chersona urbs. 269. 270
Chersonesii vel Chersonesitæ. 229. 296
Chersonesi. 235. 236. *magna.* 288. *parva.* 270. 271
Chersonesus urbs Corsunum. 270
Chircassi. vide Circassii.
Christianorū in Taurica contēptus. 194
Circassii Tart. 184. 185. 216. 345
Citracanum empor. Tart. 238
Clesma fl. 10
Cojacei consiliarii Tart. 301. 327
Colchis. 290
Comani qui. 334
Comgosscoia arx. 47
Condora regio. 33
Continentis Tartarici descriptio. 295
Coporogia urbs, castrum, fl. 20
Coracei, consiliarii Tart. 301
Corella urbs. 20
Corsonum, Corsunum, Corsuna, Tart. opp. 218
Cosna. 39
Cossin fl. 34
Cosslovia arx & opp. 267
Costoma opp. 291
Costovia opp. 219
Cotorea fl. 25
Cremum, Crimum, Crim, Crimensis arx, urbs, regia, Tart. metrop. 192. 217. 232. 233. 281
Crim, Tartari Crimenses. 56. 282. 296

Cri-

Digitized by Google

Crimenses & Taurica Crimaea. 233
Cumanae castellum. 331
Curenses officiales apud Chanum. 301
Cursus Achillis. 265
Ctenus portus. 268
Czuczko vel Czudzin lacus. 18

D.

Dardanellae castra. 245.248
Dobrucenses Tart. 322
Donus, Tanais. 216
Drohobusch opp. 15
Dromon Achillei, ins. 216.265
Duna fl. 5
Duvina fl. 5. prov. & opp. 21
Dyriodorus amn. 331

E.

Edel, Volga. 3
Eupatoria. 216.265

F.

Fontes in Taurica mire profundi. 291
Frigus apud Papinos. 31

Digitized by Google

G.

GAdzaria, Tartaria minor. 265. 237.
Galactophagi qui sic dicti. 313
Galga quis apud Tart. 298
Galipolis. 236.245.248.250
Gazaria, Taurica. 265.237
Genuensium apud Tartaros vestigia. 283. 286. *colonia.* 390
Gracida, Pracopia. 265
Grustintzi pop. 33

H.

HAjonati judices. 220
Hamiati officiales. 301
Hellespontus. 245.247.250
Heraclea, vel Heracleum. 265
Hercynia silva rami in Moscovia. 171
Hiems quanta apud Moscos. 173
Hierasus, Prutus fl. 294
Horda Scythica. 228. 314. *Tartarica.* 189
Hugra amn. 15
Hugritzchi pop. 31
Hypanis fl. 215. *Bogus.* 254.261.294

Digitized by Google

image
not
available

Kitaysko lacus. 31
Korssunii metrop. Pracopensium Tart. 193
Kujaci officiales. 327

L.

L*Acus putris.* 248.266
Lacus salsi. 294
Ladoga lacus. 29
Legatorum ratio qui ad Chanos mittuntur. 348
Lepanthus sinus. 248
Loppia regio. 34
Lovat fl. 17
Louvat amn. 19
Lucomoria regio. 33

M.

M*Æotis palus, parens marium.* 251
Mæotidis os, Bosporus Cimmerius. 287
Mancopia arx & opp. 219.275
Mangan Soiscoigoratum opp. 46
Mangusenses quinam inter Tart. 296
Mangutum arx & opp. 275
Mare Adriaticum. 250. *Caspium, id est, Hyrcanum.* 290. *Herculeum,* 251. *majus.* 253. *mediterraneum.* 250. *nigrum.* 250.253. *Tana.* 251

image
not
available

Moscorum cum Polonis comparatio. 180. 187
Munitiones meliores quænam. 172
Mursi, Murza, Murzones, quinam apud Tartaros. 220. 299. 301. 308

N.

Nagai. vide Nogai.
Narta Russia, soleæ ligneæ. 28
Narim opp. 46
Navigationes insignes. 353
Naxinscoia. Vide Novinscoia.
Neemum fl. 37
Neprus, Borysthenes. 261
Nerva Russica, Livonica, & fl. 20
Nester, fl. 215. *Tyras dictus.* 258. 259. 294
Nisnovogrod. 10
Nogai, Nagai, Nogaienses Tartari. 185. 299. *apud Chanum inter primores.* 302
Novinscoia, Naxinscoia. 43. 45
Novogrodeck & Novogrod Sivierski. 14
Novogrodia, Novoguardia, &c. magna. 19. 167
Nympheum portus. 287

Digitized by Google

O.

OBby fl. & opp. 31
Obdonia regio. ibid.
Obidorus lacus. 294
Obseca fl. 16
Ocka fl. 6
Oczacovia arx & opp. 261.294
Oczacovienses campi. 254.259
Olbiopolis Plin. & Ptolom. 215
Olscoygorotum. 43
Opon prom. 285
Orcicovia urbs Tart. 233
Oressek urbs. 20
Orium prom. 285
Onega fl. 5
Oscovia arx cum opp. 215
Ossovum opp. Tart. 263
Ossovienses Tart. 216
Ostachii pop. 45
Oxa. 238

P.

PActorum portus. 268
Panticapea, vel Panticapeium, metrop. Bosporanorum. 246. 287.288
Papini gens. 31
Parthenium prom. 219.273
Peninsula. 235.236

Pen-

Digitized by Google

Perecopia. vide Przc.
Permia regio & urbs. 27
Perigorensium provincia, gens libera, idololatria, tyrannis. 290.291
Petigorenses consiliarii apud Chanum inter primores. 302
Petzora regio & flum. 29.37
Phanagoria civ. 288
Piscium usus apud Tart. infrequens. 279
Pisida fl. 50
Plescoviensis ducatus & metrop. 18
Plussa fl. 20
Pohemium. 42
Polna fl. 20
Polonorum & Moscovitarum comparatio. 180. 187
Pompeiopolis. 216. 265
Pontus euxinus. 250.253
Portæ Caspiæ, Caucaseæ. 331
Præcop, id est, Taurica. 191
Præcopus, Tartarorum princeps. 184
Præcopia arx & opp. 216.265
Præcopensis fossa. 234
Præcopenses Tartari. 190.215.229.230.296
Præcopensium aurum Turco proprium. 217. 221. *servitus.* 194. 195. *Cæsares.* 193. *soli cœlique bonitas, temperantia, &c.* 219. *magistratus.* 220. *princeps, exercitus.* 221.222. *arma.* 224. *nomen.* 234

Digitized by Google

image
not
available

Russorum principis consilium privatum. 90. *conventus supremus.* 81. *divitiæ.* 99. 177. *reditus.* 93. *thesauri.* 178. *jurisdictio.* 86. *vicini principes.* 184

Rschevva urbs. 17

Rschovia ducatus. 16

S.

SAcer lucus, id est, Præcopia. 265

Salatica opp. Tart. 217. 278

Salsamentaria Taurica. 289

Samoeidæ vel Samojedæ, vel Samogedz. 30. *eorum mores, &c.* 164

Sarus, id est, Chanus. 220

Sauramenses. 294

Sauramenses campi. 216. 254

Scholona amn. 19

Scutaris, id est, Chalcedonia. 243

Scythia, id est, Taurica. 237. *parva & magna.* 288

Seniacus, præfectus. 290. *Bassa.* 310

Serponovvtzi pop. 33

Sestus castrum. 245

Severiensis vel Siberiensis prov. 15. *& opp.* 46

Sibier prov. 21

Sidagios, arces tres & civitas Tart. 282

Sindice urbs Asiæ. 289

Sirinenses quinam inter Tart. 296
Smolenskensis prov. & urbs. 15
Soiba fl. 39
Soil Camscoy oppidulum. 38
Soldani. 220. 308. *eorum curatio & provisio.*300.*fuga.*301.*stipendia.*310
Solgati, id est, Crim. 232
Solbot metrop. Tart. 192
Solovetsko sinus. 5
Sortassius pagus. 280
Sosna amn. 24
Stagnum sale concretum. 292
Suchana fl. 6.22
Sudagra opp. Tart. 218
Suecus qua Russo eripuerit. 186
Surgati Tart. opp. 233
Surdaliensis ducatus & metrop. 26

T.

TAbabus fl. 40
Tachuim fl. 34
Taffre, id est, Pracopia. 233
Taphra Plin. 281
Taphros Ptolom. ibid.
Tamanum arx. 290
Tamerlanus. 226
Tana, emporia Tart. 238.239
*Tanau fl.*4.216.*Don vel Donus.*243.296
Tanais minor. 5
Tara opp. 46
Tartaria minor. 265

Tar-

Digitized by Google

Tartarica tuguria, & manendi in campis modus. 262. 287
Tartarici campi. 294
Tartarici duces. 296. *Græci, Itali, Genuenses.* 297
Tartari vel Tatari unde nomen. 128
Tartari. 343, *&c. vide etiam* Præcopenses.
Tartari non litigiosi. 305. *otiosi.* 306. *vino abstinent, &c.* 207. 211. *cur ad fidem Christianam non convertantur.* 72. *apud Chanum inter consiliariorum primores.* 302. *eorum divitiæ. ibid. fœminæ. ibid. liberorum educatio & elocatio. ibid.* 303. 345. *hospitalitas.* 303. *legũ securitas.* 304. *judices spirituales. ibid.*
Tartarorum res familiaris. 305. *municipia.* 306. 307. *civitates maritimæ.* 285. *hordæ.* 189. *nationes.* 345. *origo.* 189. 215. 328. *veritatis studium.* 338. *mores, ritus.* 336. 342. *religio.* 212. 336. 339. *Templa.* 340. *Christianis inaccessa.* 284. *conjugia.* 204. 211. *circa mortuos ratio.* 342. *victus.* 343. *institutio militaris.* 328. 329. 345. *vita & actiones.* 200. *&c.* 224. 342. *transfretandi peritia.* 197. 198. 223. *fugientium strategemata.* 198. 337. *exercitus.* 196. *equitatus.* 197. *turmarum ratio.* 316. 317. 318. 32c. 326.

Digitized by Google

stipendia. 310. primus rex. 328. successus. 329. &c. Principum & belli Turcici historia, &c. ex Sabellico. 328.
securitas inter Tartaros quanta. 305
Tassa fl. 42
Tauri gens Scythica. 288
Taurica peninsula vel Chersonesus. 191. 216. 229. 237. 265
Taurica sylvestris & montosa. 292
Taurica à Turca subjugata. 298
Taurica Turcensis. 293
Taurica telluris descriptio. 287. 291. ruinæ antiquissimæ. 292. olim reditus, & salsamentaria. 289
Tauricani. 296
Telta fl. 47
Thamanum arx. 287
Theodosia, Præcop. metrop. 192. 217. 286
Theodosia parva. 288
Tingœsii, vel Tinguesii, popul. 47. 48
Tinna opp. 40
Toas fl. 52
Tobol fl. 41
Tobolsa metrop. Siber. 41. 42. 46
Toëra fl. 39
Tooma urbs. 45. 46
Torgalf fl. 53
Tuiani quinam inter Tart. 308
Turres ex capitibus cæsorum. 261
Tvverensis duc. & metrop. 17
Tyras fl. 215. 258. 259. Nester. 294.

V.

VAchines pop. 34
Valachiæ pars. 258
Vergateria. 39.40
Viatka regio & fl. 27. & opp. 38
Vidovus lacus. 294
Vischora fl. 27
Vivodus lacus. 215
Vlani, consiliarii apud Tart. 297.301.308
Vodzka regio. 21
Vogulici pop. 31
Volga fl. 3.38.55.59.296
Vologda prov. 22. metrop. & fl. 23
Vppa fl. & castrum. 12
Vstiuga prov. & metrop. 22.

VV.

WAga fl. 23
Weygats fretum. 37.48.49
Wichida fl. 6
Wisera fl. 38
VVitsogda flum. & opp. 37
VVolchovv fl. 19
VVolodimeria prov. & urbs. 9.

Y. Ya-

Digitized by Google

Y.

YAroslavia duc. & urbs. 24.25
Yrtis fl. 43
Yvanorogrod arx. 20

Z.

ZErgolta opp. 43
Ziemnoipoia montes. 30.32
Zolota baba idolum. 32.33

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by

Digitized by Google

image
not
available

Digitized by Google

image
not
available

image
not
available